

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ ΙΧΘΥΟΛΟΓΙΑΣ
& ΥΔΑΤΙΝΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
Αρ. Πρωτοκ. 1498
Ημερομηνία: 17/10/2011

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΓΕΩΠΟΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ ΙΧΘΥΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΥΔΑΤΙΝΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Διερεύνηση της προθυμίας πληρωμής και των απόψεων των
καταναλωτών για τα βιολογικά αλιεύματα»**

ΤΣΙΒΟΓΛΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΒΟΛΟΣ 2011

UNIVERSITY OF THESSALY
SCHOOL OF AGRICULTURAL SCIENCES
DEPARTMENT OF AGRICULTURE, ICHTHYOLOGY &
AQUATIC ENVIRONMENT

**“Preliminary results of the study of the consumer willingness
to pay for organic fish products”**

TSIVOGLOU ELENI

VOLOS 2011

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 10160/1

Ημερ. Εισ.: 24-11-2011

Δωρεά: Συγγραφέας

Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΙΥΠ

2011

ΤΣΙ

**«Διερεύνηση της προθυμίας πληρωμής και των απόψεων των καταναλωτών για
τα βιολογικά αλιεύματα»**

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

- ❖ **Ματσιώρη Στεριανή**, Λέκτορας, Εκτιμητική Φυσικών Πόρων, Τμήμα Γεωπονίας Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος, Σχολή Γεωπονικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, **Επιβλέπουσα**.
- ❖ **Κλαουδάτος Σπυρίδων**, Καθηγητής, Υδατοκαλλιέργειες, Τμήμα Γεωπονίας Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος, Σχολή Γεωπονικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, **Μέλος**.
- ❖ **Παναγιωτάκη Παναγιώτα**, Μόνιμη Επίκουρη Καθηγήτρια, Υδατοκαλλιέργειες, Τμήμα Γεωπονίας Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος, Σχολή Γεωπονικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, **Μέλος**.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο «Διερεύνηση της προθυμίας πληρωμής και των απόψεων των καταναλωτών για τα βιολογικά αλιεύματα» πραγματοποιήθηκε χάρη στην προσφορά, στην προσπάθεια και στην κατανόηση όσων εργάστηκαν για την ολοκλήρωσή της.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένεια μου για την οικονομική, ηθική και ψυχολογική υποστήριξή της κατά τη διάρκεια της φοίτησης μου και σε όλους όσους προσφέρθηκαν να με βοηθήσουν για την εκπλήρωση της προσπάθειάς μου.

Για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας μου, οφείλω να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την κα. Στεριανή Ματσιώρη, Λέκτορα Εκτιμητικής Φυσικών Πόρων, του Τμήματος Γεωπονίας Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος, της Σχολής Γεωπονικών Επιστημών, του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, για την πολύτιμη βοήθειά της, την καθοδήγησή της και την αμέριστη συμπαράστασή της καθ'όλη τη διάρκεια της έρευνας.

Τέλος τον κ. Σπυρίδωνα Κλαουδάτο, Καθηγητή Υδατοκαλλιεργειών του Τμήματος Γεωπονίας Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος, Σχολή Γεωπονικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, καθώς και την κα. Παναγιώτα Παναγιωτάκη, Μόνιμη Επίκουρη Καθηγήτρια Υδατοκαλλιεργειών στο Τμήμα Γεωπονίας Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος, Σχολή Γεωπονικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, για τις διορθώσεις και τις παρατηρήσεις τους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της συμπεριφοράς των καταναλωτών απέναντι στα αλιευτικά προϊόντα και συγκεκριμένα στα βιολογικά αλιευτικά προϊόντα. Ειδικότερα, εκτός των άλλων, διερευνήθηκαν οι γνώσεις τους για τα βιολογικά προϊόντα και για την ύπαρξη βιολογικών υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων, η προθυμία πληρωμής ακριβότερου τιμήματος για αυτά, καθώς και η γενικότερη διατροφική τους συμπεριφορά σε σχέση με την κατανάλωση ψαριών και οι αντιδράσεις τους σε μια πιθανή αύξηση των τιμών τους.

Η έρευνα διεξήχθη με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου, στα δημοτικά διαμερίσματα Βόλου και Αλεξανδρούπολης. Συνολικά συγκεντρώθηκαν 200 «έγκυρα» ερωτηματολόγια. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας η συντριπτική πλειονότητα των συμμετεχόντων (91%) συμπεριλαμβάνει τα ψάρια-θαλασσινά στο διαιτολόγιο τους, ενώ μόνο το 9% δήλωσε πως δεν καταναλώνει καθόλου ψάρια-θαλασσινά. Το 70% του δείγματος δε γνώριζε τα κριτήρια που χαρακτηρίζουν ένα προϊόν ως βιολογικό, ενώ μόνο το 25% των ερωτώμενων γνώριζε για τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Παρόλα αυτά, το 91,8% των ερωτηθέντων θα ήταν πρόθυμοι να καταβάλλουν ένα επιπλέον ποσό για την αγορά βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών, το οποίο ανέρχεται σε 2-3 €. Τέλος, σε μια πιθανή αύξηση της τιμής των ψαριών, το μεγαλύτερο μέρος των συμμετεχόντων απάντησε ότι θα άλλαζε τις διατροφικές τους συνήθειες και θα στρέφονταν σε λιγότερο ακριβά.

Λέξεις Κλειδιά: Προθυμία πληρωμής, βιολογική τσιπούρα, βιολογικό λαβράκι.

ABSTRACT

The purpose of this research was to investigate consumer's attitude towards fishery products, namely in organic fish products. Specifically, among other things, was investigated the knowledge of organic products and the existence of biological catch, the willingness to pay for organic fish and the overall eating behavior in relation to consumption of fish and their reactions to a possible price increase.

The study was conducted using a structured questionnaire, in the districts of Volos and Alexandroupolis. Total collected 200 'valid' questionnaires.

According to survey results the vast majority of respondents (91%) include fish- seafood in their diet, while only 9% said that does not consume any fish-seafood. About 70% of the sample did not know the criteria that characterize a product as organic, while only 25% of respondents knew about the organic farmed fish.

Nonetheless, 91.8% of respondents would be willing to pay a premium for buying organic fish, which range between 2-3 €. Finally, in a possible increase in the price of fish, most participants said that they would change their eating habits and switch to less expensive.

Keywords: *Willingness to pay, organic sea bream, organic sea bass.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
1.1 Γενικά.....	8
1.2 Βιολογική γεωργία.....	11
1.3 Βιολογική υδατοκαλλιέργεια.....	14
1.4 Βιβλιογραφική ανασκόπηση.....	19
1.5 Σκοπός και χρησιμότητα της παρούσας έρευνας.....	25
2. ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ.....	29
2.1 Πληθυσμός, Δειγματοληψία, Δείγμα.....	29
2.2 Ερωτηματολόγιο έρευνας.....	30
2.3 Στατιστική επεξεργασία.....	33
2.3.1 Περιγραφική στατιστική.....	33
2.3.2 Έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2	34
2.3.3 Το κριτήριο Mann – Whitney.....	37
2.3.4 Το κριτήριο των Kruskal-Wallis.....	37
3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ- ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	39
3.1 Περιγραφή δείγματος.....	39
3.1.1 Κοινωνικοοικονομικό προφίλ δείγματος.....	39
3.1.2 Διατροφική συμπεριφορά δείγματος.....	42
3.1.3 Απόψεις καταναλωτών για την τιμή των ψαριών.....	45
3.1.4 Απόψεις καταναλωτών για τους λόγους προτίμησης ή μη των ψαριών	53
3.1.5 Βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα	63
3.1.6 Διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν την προθυμία	

πληρωμής των καταναλωτών για αγορά βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών.....	90
3.1.7 Συσχετίσεις ως προς την προθυμία πληρωμής.....	91
4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	94
5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	97
5.1 Ξενόγλωσση βιβλιογραφία.....	97
5.2 Ελληνική βιβλιογραφία.....	106
6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	108

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα έρευνα με τίτλο «Διερεύνηση της προθυμίας πληρωμής και των απόψεων των καταναλωτών για βιολογικά αλιεύματα» πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του προπτυχιακού κύκλου σπουδών του Τμήματος Γεωπονίας Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος, της Σχολής Γεωπονικών Επιστημών, του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

1.1 Γενικά

Με τον όρο Υδατοκαλλιέργειες εννοούμε τις προσπάθειες εκείνες του ανθρώπου, που αφορούν κυρίως στην καταβολή εργασίας και ενέργειας, για την καλλιέργεια φυκών και την εκτροφή υδρόβιων ζωικών οργανισμών. Εύκολα, επομένως θα μπορούσε να ειπωθεί πως οι υδατοκαλλιέργειες είναι η υδάτινη μορφή ή ο υδάτινος ανταγωνιστής ή και ομόλογος της γεωργίας, δηλ. της χερσαίας φυτικής και ζωικής παραγωγής (Παπουτσόγλου 1997).

Κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες, η υδατοκαλλιέργεια έχει σημειώσει σημαντικές αλλαγές, οδηγώντας τη μικρής κλίμακας δραστηριότητα σε επίπεδο μεγάλης κλίμακας εμπορικής γεωργίας. Ενώ η παραγωγή από τη συλλεκτική αλιεία αυξήθηκε κατά μέσο ετήσιο ρυθμό 1.2%, η παραγωγή από την υδατοκαλλιέργεια (εκτός από τα υδρόβια φυτά) αυξήθηκε με ποσοστό 9.1%. Η αύξηση αυτή αναμένεται να συνεχιστεί καθώς ο πληθυσμός και η κατά κεφαλή κατανάλωση θαλασσινών αυξάνεται, ενώ άλλες πηγές κατανάλωσης πρωτεϊνών μειώνονται. Για παράδειγμα, η κατά κεφαλή κατανάλωση ψαριών αυξήθηκε κατά 24% από το 1970 έως 1998, τα όσπρια αυξήθηκαν 13%, ενώ η κατανάλωση κρέατος είχε μια καθαρή μείωση. Η ανάγκη να αυξηθεί η παραγωγή της υδατοκαλλιέργειας οδηγεί τον κλάδο προς εντατικότερες μεθόδους. Ορισμένοι από τους παράγοντες που επηρεάζουν την τάση

αυτή είναι οι περιορισμοί όσον αφορά την ποιότητα και την ποσότητα του νερού, η διαθεσιμότητα και το κόστος της γης, και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις (Gutierrez-Wing & Malone 2006).

Τα συστήματα και οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται στις υδατοκαλλιέργειες επιδιώκουν την εξασφάλιση όλων των φυσικοχημικών χαρακτηριστικών του νερού που θεωρούνται απαραίτητα για την εκτροφή και την καλλιέργεια των υδρόβιων οργανισμών, με σκοπό την πληρέστερη εκμετάλλευση των φυσικών και των τεχνικών υδατοσυλλογών καθώς και των δεξαμενών. Επιδιώκεται, δηλαδή, με τα διάφορα συστήματα η επίτευξη της μεγαλύτερης δυνατής παραγωγής με τη συνεχή διατήρηση της καταλληλότητας του νερού για την εκτροφή και την καλλιέργεια των οργανισμών. Έτσι οι σημαντικότερες απαιτήσεις που υποχρεούνται να πληρούν τα συστήματα των υδατοκαλλιεργειών είναι (Παπουτσόγλου 1997):

- Η μεγαλύτερη παραγωγή στη μονάδα όγκου νερού στο μικρότερο δυνατό χρονικό διάστημα,
- η άριστη ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων,
- η ευχερής απομάκρυνση των προϊόντων του μεταβολισμού των εκτρεφόμενων οργανισμών,
- η πρόκληση μικρότερης ρύπανσης των υδατοσυλλογών που δέχονται τα απόβλητα της εκτροφής,
- η διαρκής παρουσία κατάλληλου νερού από την άποψη των αιωρούμενων σωματιδίων της ρύπανσης,
- η διαρκής χρησιμοποίηση οξυγονωμένου νερού καθώς και κατάλληλου από την άποψη της θερμοκρασίας νερού και

- η επένδυση των λιγότερων κεφαλαίων για την επίτευξη της μεγαλύτερης παραγωγής.

Τα τελευταία χρόνια, έχει παρατηρηθεί αυξημένο ενδιαφέρον για την έννοια της βιολογικής υδατοκαλλιέργειας, καθώς και για τα διάφορα πιστοποιημένα αλιευτικά προϊόντα τα οποία είναι διαθέσιμα σε μεγάλες αγορές στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική. Επιπλέον, με βάση τις τρέχουσες εκτιμήσεις της βιολογικής υδατοκαλλιέργειας, η παραγωγή και οι αναμενόμενοι σύνθετοι ρυθμοί ανάπτυξης του FAO προβλέπουν μία 240-πλάσια αύξηση στην πιστοποιημένη βιολογική παραγωγή υδατοκαλλιέργειας έως το 2030. Αν και η σχετική συνεισφορά στο σύνολο της παραγωγής της υδατοκαλλιέργειας θα παραμείνει χαμηλή, το μεγαλύτερο ποσοστό της εν λόγω αύξησης θα πραγματοποιηθεί στον τομέα της υδατοκαλλιέργειας σαρκοφάγων ψαριών, ο οποίος έχει προσελκύσει την πλειοψηφία των επικρίσεων σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εντατικής υδατοκαλλιέργειας. Δεδομένου ότι η ευαισθητοποίηση της αγοράς και των καταναλωτών μπορεί να επηρεάσει τη βιώσιμη συμπεριφορά στον τομέα των βιομηχανιών, η εφαρμογή των βιολογικών αρχών στα συστήματα παραγωγής προϊόντων υδατοκαλλιέργειας θα μπορούσε να προσφέρει καθοδηγούμενη προσέγγιση από την αγορά για τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στον τομέα αυτό - υπό την προϋπόθεση ότι τα πρότυπα πιστοποίησης οδηγούν στην πραγματικότητα σε φιλικές προς το περιβάλλον πρακτικές παραγωγής (Pelletier 2006).

Στα πρόσφατα χρόνια οι υδατοκαλλιέργειες αγωνίζονται διεθνώς να παραμείνουν σε επαφή με τις εξελίξεις και τις συχνές αλλαγές στη νομοθεσία για την ασφάλεια και την υγιεινή των τροφίμων. Μία διεθνής αύξηση στην εμφάνιση τροφικών δηλητηριάσεων και η δημοσιότητα που έχουν πάρει μία σειρά σκανδάλων

με απάτες σε τρόφιμα, έχουν αυξήσει την πίεση των καταναλωτών στις κυβερνήσεις ώστε να διασφαλίσουν την προστασία του καταναλωτή μέσα από βελτιωμένη Νομοθεσία. Όλες οι βιομηχανίες παραγωγής τροφίμων πρέπει σήμερα να προσαρμοστούν και να δεχτούν την ευθύνη για την παραγωγή ασφαλών τροφίμων, κυρίως μετά από την εισαγωγή συστημάτων προληπτικού ελέγχου βασισμένων στην θεωρία της Ανάλυσης Επικινδυνότητας των Κρίσιμων Σημείων Ελέγχου (HACCP), τα οποία αντικαθιστούν την επιθεώρηση του τελικού προϊόντος. Όπως και άλλοι τομείς της αλιευτικής βιομηχανίας, οι υδατοκαλλιέργειες κατά τα τελευταία χρόνια έχουν υποχρεωθεί να εφαρμόσουν την ανάπτυξη συστημάτων διαχείρισης προληπτικού χαρακτήρα, προκειμένου να παρέχουν στον καταναλωτή διασφάλιση της ποιότητας και υγιεινής του προϊόντος και λιγότερο αλλά με αυξητικές τάσεις, ότι η παραγωγή είναι από ανανεώσιμους βιολογικούς πόρους (Chatziefstathiou et al. 2002)

1.2 Βιολογική γεωργία

Η βιολογική υδατοκαλλιέργεια είναι σχετικά νέος τομέας της βιολογικής παραγωγής σε σχέση με τη βιολογική γεωργία, όπου υπάρχει μακρά πείρα σε επίπεδο εκμετάλλευσης. Η βιολογική γεωργία αποτελεί μια ολοκληρωμένη πρόταση παραγωγής οικολογικού προσανατολισμού, σύμφωνα με την οποία οι παράγοντες που καθορίζουν την ποσότητα και την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων αντιμετωπίζονται ολιστικά. Το σύστημα αυτό οργάνωσης και λειτουργίας της γεωργικής πράξης σέβεται τη φύση και προσπαθεί να συνεργάζεται αρμονικά μαζί της. Στη λογική αυτή εντάσσεται η διατήρηση ενός ζωντανού και υγιούς εδάφους, η διατήρηση της μεγαλύτερης δυνατής ποικιλομορφίας ζωικών και φυτικών οργανισμών στο οικοσύστημα της καλλιέργειας, η όσο το δυνατόν στενότερη

ανακύκλωση της ύλης και η αποφυγή της χρήσης χημικών συνθετικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων (Ζέρβα 2007).

Το καθοριστικό χαρακτηριστικό της βιολογικής γεωργίας είναι η απουσία των συνθετικών χημικών φυτοφαρμάκων. Αυτό το χαρακτηριστικό αντιμετωπίζει την έντονη αποστροφή κινδύνου για τα κατάλοιπα των φυτοφαρμάκων, η οποία έχει αποδειχθεί ότι χαρακτηρίζει την πλειονότητα των καταναλωτών. Επιπλέον, σημαντικές ανησυχίες σχετικά με τις επιπτώσεις των φυτοφαρμάκων στην άγρια πανίδα, τους αγρότες και το περιβάλλον, έχουν επίσης τεκμηριωθεί, και ενισχύουν τη στήριξη για τη μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων στην παραγωγή. Όταν ο έλεγχος των παράσιτων έχει καταστεί αναγκαίος στη βιολογική γεωργία, τα φυσικά φυτοφάρμακα και ο βιολογικός έλεγχος μπορεί να συμβάλλουν στην μείωση των ζημιών στις καλλιέργειες και των βραχυπρόθεσμων οικονομικών απωλειών. Σε σύγκριση με τη συμβατική γεωργία ωστόσο, η βιολογική παραγωγή είναι συχνά αρκετά υψηλή σε ένταση εργασίας και μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερες απώλειες παραγωγής από ασθένειες και έντομα (Govindasamy et. al. 2005).

Η βιολογική γεωργία αναπτύχθηκε σε μεγάλο βαθμό σε απάντηση στις κοινωνικές και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που συνδέονται με το βιομηχανικό πρότυπο γεωργίας. Σύμφωνα με τη Διεθνή Ομοσπονδία των Κινημάτων Βιολογικής Γεωργίας (IFOAM 2005), ο πρωταρχικός στόχος της βιολογικής γεωργίας είναι η βελτιστοποίηση της υγείας και της παραγωγικότητας της αλληλεξάρτησης των ανθρωπίνων και μη κοινοτήτων. Η αυξημένη ευαισθητοποίηση των καταναλωτών έχει οδηγήσει σε εκτεταμένο ενδιαφέρον για τα βιολογικά τρόφιμα. Η τρέχουσα αύξηση της παγκόσμιας ζήτησης για τα βιολογικά τρόφιμα εκτιμάται στο 20-25% ετησίως (Pelletier 2006).

Η βιολογική γεωργία έχει ραγδαία ανάπτυξη και σήμερα έχει ασκηθεί σε περισσότερες από 120 χώρες σε όλο τον κόσμο. Περίπου το 4% της καλλιεργούμενης γης στην ΕΕ διέπεται από βιολογική διαχείριση (Πίνακας 1). Η ανάπτυξη της βιολογικής παραγωγής στον κλάδο των ιχθυοκαλλιεργειών ανήλθε περίπου στο 9% ετησίως, από το 1970. Όσον αφορά το βιολογικό τρόπο παραγωγής, μία από τις κύριες αρχές της είναι αυτή της υγιεινής διατροφής (των εδαφών, των φυτών, των ζώων και του ανθρώπου). Η καλή υγειονομική κατάσταση των ψαριών είναι το κύριο στοιχείο για την ευημερία τους. Προκειμένου λοιπόν να φτάσει σε υψηλά επίπεδα, η έμφαση πρέπει να δοθεί κυρίως στην εφαρμογή κατάλληλων μεθόδων ιχθυοκαλλιέργειας (Atanasova et al. 2008).

Πίνακας 1. Εκμεταλλεύσεις και καλλιεργούμενες εκτάσεις βιολογικής γεωργίας στην Ευρώπη

Χώρα	Αρ. βιολ. Εκμ/σεων το 1996	% επί εθνικών εκμεταλλεύσεων	Αρ. εκταρίων το 1996	% εκταρίων σε εθνικό επίπεδο
Αυστρία	17.883	7.47	249.662	8.62
Βέλγιο	228	0.40	4.261	0.45
Δανία	1199	2.01	42.184	2.30
Φινλανδία	2.779	3.89	44.732	3.68
Γαλλία	3.750	0.40	98.000	0.33
Γερμανία	6.642	1.27	309.487	2.06
Ελλάδα	1000	0.12	4.500	0.10
Ιρλανδία	462	0.31	11.104	0.39
Ιταλία	10.568	0.65	204.238	1.99
Λουξεμβούργο	21	0.55	625	0.51
Ολλανδία	554	0.58	13.486	0.86
Πορτογαλία	325	0.06	10.192	0.28
Μεγ. Βρετανία	819	0.36	47.901	0.28
Ισπανία	2.161	0.25	103.735	0.76
Σουηδία	6.434	12.26	170.600	8.86
Σύνολο	54.775	0.86	1.314.707	1.33

*Πηγή: Φαφούτας & Σαμπάνης, 2003.

Η παραγωγή βιολογικών τροφίμων διατηρεί τη βιοποικιλότητα, τους βιολογικούς κύκλους και τη βιολογική δραστηριότητα. Οι βιοκαλλιεργητές αποσκοπούν στη διαχείριση της παραγωγής τροφίμων ως ένα ολοκληρωμένο, πλήρες σύστημα. Για παράδειγμα, στην κτηνοτροφία, ο βιοκαλλιεργητής βασίζεται σε βιολογικές

διαδικασίες για να ενσωματώσει τη διαχείριση μεμονωμένων μερών, συμπεριλαμβανομένων των εισροών θρεπτικών ουσιών, των ζώων, του περιβάλλοντος στο οποίο ζουν και των αποβλήτων που παράγονται. Όταν αυτά τα μέρη έρχονται σε ισορροπία μέσα στο σύστημα παραγωγής, το σύστημα μπορεί να θεωρηθεί βιώσιμο, ένας από τους στόχους της βιολογικής παραγωγής. Η παραγωγή βιολογικών τροφίμων ενθαρρύνει τη διατήρηση και τη βιωσιμότητα του συστήματος αυτού, περιορίζοντας την εισαγωγή επιβλαβών ουσιών και πρακτικών που μειώνουν, ή μεταβάλλουν το βαθμό σύνδεσης των στοιχείων του συστήματος. Η πρόκληση για τη βιολογική υδατοκαλλιέργεια είναι η διατήρηση των ίδιων γενικών αρχών με τη χερσαία βιολογική γεωργία, μια σημαντική πρόκληση, δεδομένου των βασικών διαφορών μεταξύ των χερσαίων και υδρόβιων οργανισμών, όπως π.χ. η παροχή περιθάλψης σε άρρωστους οργανισμούς. Παρά τις διαφορές, όμως, η βιολογική κτηνοτροφία και τα βιολογικά προϊόντα υδατοκαλλιέργειας έχουν σημαντικά κοινά χαρακτηριστικά. Οι γενικές αρχές, όπως η καλή διατροφή, η διατήρηση της υγείας και ευζωίας των ζώων, καθώς και η ανακύκλωση των θρεπτικών συστατικών, όπου είναι δυνατόν, είναι πολύ σημαντικές για τους δύο τρόπους παραγωγής (Brister & Karuscinski 2000).

1.3 Βιολογική υδατοκαλλιέργεια

Η ανάπτυξη προτύπων για τη βιολογική υδατοκαλλιέργεια θέτει μια σειρά σημαντικών προκλήσεων. Λαμβάνοντας υπόψη τις βασικές διαφορές μεταξύ των χερσαίων και υδρόβιων οργανισμών και το περιβάλλον, τα περισσότερα χερσαία βιολογικά πρότυπα δεν μπορούν να εφαρμοστούν άμεσα σε συστήματα υδατοκαλλιέργειας. Συνεπώς, είναι αναγκαίο να προσαρμοστούν οι γενικές αρχές της βιολογικής παραγωγής στις ειδικές συνθήκες των συστημάτων υδατοκαλλιέργειας, με

τον κατάλληλο τρόπο. Τα πρότυπα για τη βιολογική υδατοκαλλιέργεια έχουν αναπτυχθεί σε διάφορες χώρες σε ολόκληρο τον κόσμο, αν και πολλά εξακολουθούν να είναι σε μορφή σχεδίου. Αυτά τα πρότυπα ρυθμίζουν τις παραμέτρους παραγωγής, όπως η ποσότητα του υλικού, των χημικών εισροών, τα υλικά παραγωγής, τις βενθικές επιπτώσεις, και τις προδιαγραφές χωροθέτησης. Μπορούν επίσης να περιλαμβάνουν τις προδιαγραφές για την παραγωγή ιχθυοτροφών, συμπεριλαμβανομένων της επιτρεπόμενης προέλευσης και ποσών των θαλάσσιων πόρων, τα συστατικά γεωργικής προέλευσης, καθώς και τις πρόσθετες ύλες ζωοτροφών. Ωστόσο, όπως με πολλά χερσαία βιολογικά πρότυπα, δεν έχουν τεκμηριωθεί αυστηρά βιοφυσικά θεμέλια για τα βιολογικά πρότυπα της υδατοκαλλιέργειας, καθώς επίσης απουσιάζουν και συγκριτικά στοιχεία για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των συμβατικών και βιολογικών συστημάτων παραγωγής (Pelletier 2006).

Δεδομένου του αυξανόμενου ενδιαφέροντος των καταναλωτών για τα προϊόντα βιολογικής υδατοκαλλιέργειας, ενδέχεται να αυξηθεί περαιτέρω η στροφή των μονάδων υδατοκαλλιέργειας προς τη βιολογική παραγωγή. Αυτό σύντομα θα οδηγήσει σε συσσώρευση πείρας και τεχνικών γνώσεων. Επιπλέον, από την προγραμματισμένη έρευνα αναμένεται να προκύψουν νέες γνώσεις, ιδίως για τα συστήματα συγκράτησης, την ανάγκη χρήσης μη βιολογικών συστατικών στις ζωοτροφές ή την ιχθυοφόρτιση για ορισμένα είδη. Οι νέες γνώσεις και οι τεχνικές εξελίξεις οι οποίες θα οδηγήσουν σε βελτίωση της βιολογικής υδατοκαλλιέργειας πρέπει να αντικατοπτρίζονται στους κανόνες παραγωγής (Επίσημη εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2009).

Η βιολογική υδατοκαλλιέργεια, όπως προαναφέρθηκε, είναι σχετικά νέα στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη. Υπάρχει έντονη συζήτηση στο πλαίσιο της βιολογικής εκτροφής ψαριών ως προς τον τρόπο πραγματοποίησής της, ή ακόμη και αν, τα βιολογικά πρότυπα μπορούν να αναπτυχθούν για υδατοκαλλιέργεια. Για παράδειγμα, αν και αρχές, όπως η απαγόρευση των αντιβιοτικών και ορμονών είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν εξίσου και για τη χερσαία και την υδάτινη ζωική παραγωγή, το επίπεδο της διατροφής των βιολογικά εκτρεφόμενων ειδών με βιολογική τροφή αποτελεί ιδιαίτερη πρόκληση για την παραγωγή σαρκοφάγων ειδών ψαριών, αφού εξακολουθεί να υπάρχει το ερώτημα εάν τα άγρια ψάρια που αλιεύονται και τα υποπροϊόντα ψαριών μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως βιολογικές τροφές (Cottee & Petersen 2009).

Ως εκ τούτου, όσοι εμπλέκονται στην ανάπτυξη των βιολογικών προτύπων υδατοκαλλιέργειας πρέπει να επιτρέπουν την συνεχή εξέταση και προσαρμογή για να συμπεριλαμβάνεται η πρόοδος στην επιστήμη και την τεχνολογία, ενσωματώνοντας το περιβάλλον, την ασφάλεια των τροφίμων κ.α.. Επιπλέον, ο καθορισμός προτύπων δεν θα πρέπει να είναι μόνο μια αντανάκλαση των βέλτιστων πρακτικών και των έγκυρων επιστημονικά δεδομένων, αλλά πρέπει επίσης να αντιμετωπίζει και άλλους σχετικούς παράγοντες, όπως οι προτιμήσεις των καταναλωτών. Στην πραγματικότητα, λόγω της αυξανόμενης ανησυχίας των καταναλωτών για τη βιωσιμότητα, τη δημόσια υγεία, καθώς και θέματα προστασίας των ζώων που συνδέονται με τη συμβατική γεωργία, έχει προταθεί ότι οι βιομηχανίες γεωργίας έχουν ανάγκη από ηθική καθοδήγηση. Οι καταναλωτές περιμένουν από τους παραγωγούς βιολογικών προϊόντων να εφαρμόζουν τα υψηλότερα πρότυπα καλής μεταχείρισης των ζώων (Cottee & Petersen 2009).

Ο καθορισμός της «βιολογικής υδατοκαλλιέργειας» είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό ένα έργο σε εξέλιξη και για πολλούς λόγους, μια προσπάθεια που χαρακτηρίζεται υπό αμφισβήτηση. Μέλη τόσο των βιολογικών κοινοτήτων, όσο και των κοινοτήτων της υδατοκαλλιέργειας διαφωνούν σχετικά με τον τρόπο, ή ακόμη και αν οι υδρόβιοι οργανισμοί και τα συστήματα φυτικής παραγωγής μπορούν να χαρακτηριστούν ως «βιολογικοί», όπως ο όρος χρησιμοποιείται συνήθως. Κάθε ενδεχόμενος ορισμός πρέπει να είναι πολυσχιδής. Ο όρος «βιολογικό» στο πλαίσιο των προτύπων παραγωγής τροφίμων υποδηλώνει πιστοποίηση - επαληθεύσιμο αίτημα για την παραγωγική διαδικασία και τις πρακτικές παραγωγής - καθώς και πιο δυσδιάκριτα χαρακτηριστικά, όπως η εμπιστοσύνη των καταναλωτών για την ποιότητα και την ασφάλεια των τροφίμων και τα γενικά περιβαλλοντικά, κοινωνικά, οικονομικά οφέλη για τους γεωργούς και την κοινωνία (Boehmer et al. 2005).

Η βιολογική πιστοποίηση είναι ένας ισχυρισμός, δεν πρόκειται για αξίωση προϊόντος. Συνεπώς, τα βιολογικά πρότυπα ρυθμίζουν τις πρακτικές και τα υλικά που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ενός γεωργικού προϊόντος. Δεν έχουν καμία αξίωση σχετικά με το τελικό προϊόν, όπως τη θρεπτική αξία ή την ασφάλεια των τροφίμων (οι εν λόγω ισχυρισμοί ρυθμίζονται από την ασφάλεια των τροφίμων), ωστόσο, οι παραγωγοί βιολογικών προϊόντων οφείλουν να ακολουθούν τις ίδιες αυστηρές οδηγίες σε τοπικό, κρατικό και ομοσπονδιακό επίπεδο που ακολουθούν όλοι οι συμβατικοί παραγωγοί τροφίμων (Brister & Kapuscinski 2000).

Η ποικιλία των ειδών που παράγεται σε συστήματα υδατοκαλλιέργειας και οι τεράστιες διαφορές στις πολιτιστικές απαιτήσεις για τα ψάρια, το οστρακόδερμα, τα μαλάκια και τα υδρόβια φυτά αυξάνει την πολυπλοκότητα του καθορισμού αυτού του τομέα. Σε ορισμένα είδη και ορισμένα συστήματα παραγωγής μπορεί να αποδειχθεί

αρκετά δύσκολη η προσαρμοστικότητα σε ένα παραδοσιακά «βιολογικό» σύστημα. Τα παραδοσιακά βιολογικά συστήματα εκτροφής στηρίζονται σε πρακτικές με βάση την οικολογία, όπως η πολιτιστική και βιολογική διαχείριση. Ουσιαστικά αποκλείουν τη χρήση των συνθετικών χημικών ουσιών στην παραγωγή των καλλιεργειών και απαγορεύουν τη χρήση των αντιβιοτικών και ορμονών στην παραγωγή ζωικού κεφαλαίου. Η αειφορία, η περιβαλλοντική ευαισθησία, καθώς και οι ολιστικές προσεγγίσεις για την παραγωγή, είναι το σήμα κατατεθέν των βιολογικών συστημάτων (Boehmer et al. 2005).

Οι γενικές αρχές της βιολογικής παραγωγής, όπως ορίζονται στα άρθρα 4 και 5 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007, βασίζονται στον κατάλληλο σχεδιασμό και διαχείριση των βιολογικών διεργασιών βάσει οικολογικών συστημάτων, τα οποία αξιοποιούν εσωτερικούς φυσικούς πόρους του εκάστοτε συστήματος με μεθόδους, που αφορούν ειδικότερα, την πρακτική υδατοκαλλιέργειας σύμφωνη προς την αρχή της αειφόρου εκμετάλλευσης της αλιείας. Προβλέπουν επίσης, ότι η υδατοκαλλιέργεια πρέπει να διαφυλάσσει τη βιοποικιλότητα των φυσικών υδατικών οικοσυστημάτων. Οι αρχές αυτές βασίζονται επιπλέον σε εκτίμηση επικινδυνότητας και στη χρήση προληπτικών και προφυλακτικών μέτρων, εφόσον απαιτείται. Για τον σκοπό αυτό πρέπει να διευκρινιστεί, ότι η τεχνητή διευκόλυνση της αναπαραγωγής των ζώων υδατοκαλλιέργειας με τη βοήθεια ορμονών και παραγώγων ορμονών, δεν είναι συμβατή με τις αρχές της βιολογικής παραγωγής και την αντίληψη των καταναλωτών για τα προϊόντα βιολογικής υδατοκαλλιέργειας. Συνεπώς, οι ουσίες αυτές δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται στη βιολογική υδατοκαλλιέργεια.

1.4 Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Διάφορες μελέτες που αφορούν στη συμπεριφορά των καταναλωτών απέναντι στα βιολογικά προϊόντα έχουν πραγματοποιηθεί σε πολλές χώρες της Ε.Ε. και τις ΗΠΑ (όπως των Davis et al. 1995, Roddy et al. 1996, Hutchins & Greenhalgh 1997, Reicks et al. 1997, Latacz-Lohmann & Foster 1997, Kyriakopoulos & Ophuis Oude 1997, Thompson 1998, Thompson & Kidwell 1998, Michelsen et al. 1999, Wörner & Meier-Ploeger 1999, Santucci et al. 1999, Govindasamy & Italia 1999, Browne et al. 2000, Zanolli & Naspetti 2001, Magnusson et al. 2001, Jones & Clarke-Hill 2001, Wier & Calverley 2002). Παρόμοιες μελέτες έχουν επίσης διεξαχθεί στην Ελλάδα (όπως των Kyriakopoulos 1996, Papastefanou et al. 1998, Zotos et al. 1999, Tzimitra-Kalogianni et al. 1999, Chryssohoidis 2000, Chryssohoidis & Fotopoulos 2000, Fotopoulos & Krystallis 2001, 2002α, β, Fotopoulos et al. 2003).

Στις περισσότερες από τις προαναφερόμενες μελέτες έχει διερευνηθεί το πώς οι καταναλωτές αντιλαμβάνονται την έννοια «βιολογικό προϊόν», τα ζητήματα που σχετίζονται με τη ζήτηση βιολογικών προϊόντων, τις καταναλωτικές τάσεις, και τους παράγοντες που διευκολύνουν ή εμποδίζουν την αποδοχή των προϊόντων αυτών. Αποδεικνύεται ότι τα κίνητρα αγοράς βιολογικών υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων, αποδίδονται κυρίως στο ενδιαφέρον των καταναλωτών για την προστασία του περιβάλλοντος, της υγείας τους, την ασφάλεια και την ποιότητα των τροφίμων που καταναλώνουν. Ταυτόχρονα η εξερευνητική διάθεση των καταναλωτών και η επιθυμία τους να αγοράζουν νέα προϊόντα διατροφής, τους οδηγεί στην κατανάλωση βιολογικών τροφίμων. Σημαντικό ρόλο επίσης διαδραματίζουν και οι ειδικές ιδιότητες των προϊόντων αυτών όπως η θρεπτική αξία, η γεύση, η φρεσκάδα ακόμα και η τιμή (Tregear et al. 1994, Grunert & Juhl 1995, Davis et al. 1995, Roddy et al.

1996, Reicks et al. 1997, Zanolli 1998, Zotos et al. 1999, Wörner & Meier-Ploeger 1999, Chryssohoidis 2000, Browne et al. 2000, Fotopoulos & Krystalli 2002α, β).

Ορισμένες μελέτες δείχνουν επίσης ότι υπάρχει μια πληθώρα άλλων κινήτρων που οδηγούν στην κατανάλωση βιολογικών τροφίμων, τα οποία σχετίζονται με εθνικά συμφέροντα, την ανάγκη για υποστήριξη των ντόπιων παραγωγών βιολογικών προϊόντων (Wörner & Meier-Ploeger 1999) ή την «καλή μεταχείριση των ζώων» (Meier-Ploeger & Woodward 1999). Από την άλλη πλευρά, οι λόγοι που οδηγούν πολλές φορές τους καταναλωτές να μην αγοράζουν βιολογικά προϊόντα είναι η τιμή και η διαθεσιμότητά τους (Silverstone 1993, Davis et al. 1995, Roddy et al. 1996, Wörner & Meier-Ploeger, 1999), η έλλειψη κάποιας ιδιαίτερης αξίας για τους καταναλωτές (Tregear et al. 1994, Roddy et al. 1996), οι αμφιβολίες σχετικά με την εγγύηση του προϊόντος, την έλλειψη προώθησης και την παρανόηση των βιολογικών τρόπων παραγωγής (Wörner & Meier-Ploeger 1999).

Πολλοί καταναλωτές αναζητούν την ασφάλεια των τροφίμων και είναι πρόθυμοι να πληρώσουν υψηλότερες τιμές για «υγιή ή θρεπτικά προϊόντα», δεδομένου ότι αυξάνουν το επίπεδο της χρησιμότητάς τους, μειώνοντας παράλληλα τους κινδύνους για την υγεία. Ωστόσο, δεν είναι σε θέση να διαπιστώσουν την ασφάλεια των τροφίμων πριν από την αγορά. Αυτός είναι ο σημαντικότερος περιοριστικός παράγοντας για την οικονομική αποτελεσματικότητα της παραγωγής και της εμπορίας τροφίμων ασφάλειας. Δεδομένου ότι ορισμένα από αυτά τα οφέλη για τους κινδύνους της υγείας είναι δύσκολο να αξιολογηθούν, μια μέθοδος που εφαρμόζεται ευρέως για τον προσδιορισμό και την ασφάλεια των τροφίμων είναι η εκτίμηση προθυμίας των καταναλωτών να πληρώσουν για ασφαλέστερα και καλύτερης ποιότητας τρόφιμα (Goldberg & Roosen 2005). Έτσι, η έννοια της

προθυμίας πληρωμής θα μπορούσε να οριστεί ως το άθροισμα των χρημάτων που αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ του πλεονάσματος των καταναλωτών πριν και μετά την προσθήκη ή την βελτίωση ενός χαρακτηριστικού προϊόντος διατροφής (Rodríguez et al. 2007).

Οι Van Ravenswaay & Wohl (1995) και Halbrendt et al. (1995) εισήγαγαν τα μοντέλα που εκτιμούν την προθυμία των καταναλωτών να πληρώσουν επιπλέον ποσό όταν προσθέτουν ή ενισχύουν ένα δεδομένο χαρακτηριστικό ποιότητας. Κατά τη μέτρηση της προθυμίας πληρωμής (WTP), ορισμένες μέθοδοι εφαρμόζονται στα πρωτογενή δεδομένα που προέρχονται απευθείας από τους καταναλωτές όπως είναι η μέθοδος της Εξαρτημένης Αποτίμησης (Lee & Hatcher 2001).

Οι περισσότερες πρόσφατες μελέτες που πραγματοποιήθηκαν σχετικά με τις δυνατότητες της αγοράς για τη βιολογική γεωργία, προσπάθησαν να δημιουργήσουν διασυνδέσεις μεταξύ της προθυμίας πληρωμής των ερωτώμενων για τα προϊόντα αυτά και ενός συγκεκριμένου τρόπου ζωής (Hartman & New Hope, 1997, Gracia et al, 1998). Παρά την περιβόητη ασάφεια των κοινωνικο-δημογραφικών χαρακτηριστικών (Thompson 1998), σε γενικές γραμμές, αυτοί οι καταναλωτές δείχνουν μια συγκροτημένη στάση έναντι μιας ισορροπημένης ζωής μεταξύ των καθηκόντων και του ελεύθερου χρόνου τους. Η επιλογή αυτών των διαφοροποιημένων τροφίμων σίγουρα σχετίζεται με τη φύση και το βαθμό, τον οποίο αφορά η ασφάλεια των τροφίμων στους καταναλωτές (Henson 2001).

Τα αποτελέσματα από εμπειρικές εργασίες που πραγματοποιούνται σε χώρες με σημαντικό επίπεδο κατανάλωσης βιολογικών τροφίμων υποδεικνύουν ότι ο κύριος λόγος για τον οποίο καταναλώνονται αυτά τα τρόφιμα συνδέεται με την υγειονομική περίθαλψη, είτε επειδή οι καταναλωτές πάσχουν από κάποια νόσο είτε για την

πρόληψη των ασθενειών (Kuchler et al. 2000). Επιπλέον, λόγω της χαμηλής περιεκτικότητάς τους σε υπολείμματα φυτοφαρμάκων, τα προϊόντα αυτά θεωρούνται ως ευεργετικά (Weaver et al, 1992, Baker, 1999). Όσον αφορά στα προϊόντα κρέατος, όπως π.χ. το κρέας κοτόπουλου, η αντίληψη των κινδύνων που συνδέονται με τη χρήση ορμονών κατά μήκος της παραγωγικής διαδικασίας είναι αξιοσημείωτη (Farina & de Almeida, 2003, Rodríguez & Lacaze, 2005). Προηγούμενες μελέτες που πραγματοποιήθηκαν στην πόλη Μπουένος Άιρες (Rodríguez et al, 2005, 2006), μία από τις πιο πυκνοκατοικημένες πόλεις στην Αργεντινή, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι καταναλωτές της Αργεντινής ανησυχούν για την υγιεινή και θρεπτική τροφή, τις μη ασφαλείς παραγωγικές διαδικασίες και την υγειονομική περιθάληση, οι οποίες αποτελούν βασικούς παράγοντες για την κατανάλωση βιολογικών προϊόντων. Η γεύση και οι θρεπτικές ιδιότητες είναι άλλοι σχετικοί παράγοντες που αναφέρονται επίσης (Rodríguez et al. 2007).

Οι Rodríguez, Lacaze και Lupin (2007) προσπάθησαν να εκτιμήσουν την προθυμία πληρωμής των καταναλωτών (WTP) για τα βιολογικά προϊόντα που διατίθενται στην εγχώρια αγορά της Αργεντινής, με σκοπό να παρέχουν χρήσιμα αποδεικτικά στοιχεία προς την κυβέρνηση, και έτσι να κερδίσουν την υποστήριξη για την προώθηση της βιολογικής παραγωγής, τις διαδικασίες ρύθμισης και την επισήμανση των προγραμμάτων.

Η μέθοδος εξαρτημένης αποτίμησης (Contingent Valuation Method) επελέγη για την εκτίμηση WTP (Hanemann 1984). Τα δεδομένα προέρχονται από μια έρευνα καταναλωτών τροφίμων που πραγματοποιήθηκε στην πόλη Μπουένος Άιρες τον Απρίλιο του 2005. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι καταναλωτές Αργεντινής είναι πρόθυμοι να πληρώσουν επιπλέον ποσό για την απόκτηση καλύτερης ποιότητας

προϊόντων. Όπως και σε άλλες έρευνες, η κατανάλωση των βιολογικών προϊόντων στην Αργεντινή εξηγείται, σε μεγάλο βαθμό, από την καλύτερη ποιότητα, όσον αφορά τη συσκευασία, τα διατροφικά οφέλη και τις διατροφικές πληροφορίες, τη διαθεσιμότητα τους στην αγορά, ειδικά για τη συνέχεια και την ποικιλία της παροχής διαθέσιμων προϊόντων, καθώς και από το βαθμό της αξιοπιστίας των προτύπων που εφαρμόζονται και τα συστήματα πιστοποίησης. Ωστόσο, οι τιμές των προϊόντων καθώς και της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών αποτελούν σημαντικούς παράγοντες. Τα αποτελέσματα των εκτιμήσεων WTP που λήφθηκαν για τα επιλεγμένα προϊόντα δείχνουν ότι τα βιολογικά προϊόντα αποτιμώνται θετικά στην Αργεντινή, δεδομένου ότι οι καταναλωτές δηλώνουν ότι είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν επιπλέον ποσό για την απόκτηση αυτών των προϊόντων καλύτερης ποιότητας (Rodriguez et al. 2007).

Σε παρόμοια εργασία των Millock, Hansen, Wier και Andersen (2002) στη Δανία, η εκτίμηση της προθυμίας πληρωμής προσπάθησε να αποδοθεί μέσω ενός ερωτηματολογίου ζητώντας από τους καταναλωτές να διακρίνουν και να κατατάξουν τις διάφορες ιδιότητες των βιολογικών προϊόντων. Για τους σκοπούς της έρευνας, τα βιολογικά τρόφιμα ορίστηκαν ως προϊόντα που φέρουν το σήμα της δανικής κρατικής εγγύησης δημόσιου ελέγχου και την πιστοποίηση της βιολογικής παραγωγής. Οι ιδιότητες των προϊόντων περιελάμβαναν περιβαλλοντικές ανησυχίες, την καλή μεταχείριση των ζώων και την ασφάλεια των τροφίμων. Μεταξύ των αποτελεσμάτων διαπιστώθηκε ότι η διάταξη των παραμέτρων αξίας δεν διαφέρουν μεταξύ των βιολογικών προϊόντων και ότι η αποφυγή των χημικών συστατικών είναι ο σημαντικότερος λόγος για την επιλογή βιολογικών προϊόντων.

Επίσης σε παρόμοια εργασία, έχει υποβληθεί μια θεωρητική και οικονομετρική προσέγγιση για την εκτίμηση της μέγιστης τιμής, για την οποία οι ιταλοί καταναλωτές είναι πρόθυμοι να πληρώσουν για το βιολογικό βοδινό κρέας. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η μέγιστη πληρωμή των ιταλών καταναλωτών είναι αρκετά υψηλή, γεγονός που υποδηλώνει ότι το βιολογικό βοδινό κρέας μπορεί να κερδίσει ένα σημαντικό μερίδιο της αγοράς. Αυτό είναι επίσης ένα ενθαρρυντικό μήνυμα για τους υποψήφιους παραγωγούς βιολογικών κρεάτων, που θα μπορούσαν να αντισταθμίσουν την πιθανή αύξηση του κόστους παραγωγής με μια σημαντική προσαύξηση για το νέο αγαθό (Corsi & Novelli 2002).

Το 2008 χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από ένα μεγάλο αριθμό νοικοκυριών για την εκτίμηση της προθυμίας πληρωμής για τα βιολογικά τρόφιμα στην Αγγλία. Τα αποτελέσματα υπέδειξαν ότι η συνολική προθυμία πληρωμής για τα βιολογικά τρόφιμα στην Αγγλία είναι τουλάχιστον £114 εκατ. και ότι η προθυμία να πληρώσουν για μια αλλαγή για 100% βιολογική οικονομία είναι λιγότερο από £11 δισ.. Έδειξε, επίσης, ότι οι λόγοι που τα νοικοκυριά είναι πρόθυμα να πληρώσουν διαφέρουν. Σημαντικότερος λόγος αποτέλεσε η ποιότητα, ακολουθώντας τα προβλήματα υγείας και οι περιβαλλοντικές ανησυχίες (Griffith & Nesheim 2008).

Παρόμοιες έρευνες έγιναν και για άλλα βιολογικά προϊόντα, όπως το βιολογικό ελαιόλαδο. Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη σε δύο πόλεις της βορειοανατολικής Ισπανίας η αγορά του βιολογικού λαδιού στην Ισπανία εξακολουθεί να είναι πολύ περιορισμένη. Παρά το γεγονός ότι το 70% των συμμετεχόντων ήταν πρόθυμο να πληρώσει κάτι παραπάνω για ένα βιολογικό ελαιόλαδο, μόνο το 5% θα ήταν πρόθυμο να πληρώσει την τιμή της αγοράς. Το ποσοστό αυτό μπορεί να θεωρηθεί μάλλον μικρό. Τα βιολογικά προϊόντα διατροφής

στην Ισπανία βρίσκονται ακόμη στα πρώτα στάδια του κύκλου ζωής τους. Είναι επίσης αξιοσημείωτο πως λίγοι ισπανοί καταναλωτές έχουν μια σαφή ιδέα για το τι είναι στην πραγματικότητα τα βιολογικά προϊόντα (Gil & Soler 2003).

Τέλος σε έρευνα που διεξήχθη στην Ιταλία σε 6.877 καταναλωτές μέσω ενός ερωτηματολογίου-συνέντευξης διερευνήθηκε η προθυμία πληρωμής τους σε βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το 43% των ερωτηθέντων νοικοκυριών ήταν σύμφωνο να δώσει ένα επιπλέον ποσό για την αγορά αυτών των προϊόντων. Παρόλα αυτά, το ποσοστό αποδοχής για να πληρώσει, μειώνεται ανάλογα με την αύξηση των προτεινόμενων ποσών (Defrancesco 2002).

1.5 Σκοπός και χρησιμότητα της παρούσας έρευνας

Αντικείμενο της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη για την εκτίμηση της συμπεριφοράς των καταναλωτών απέναντι στα αλιευτικά προϊόντα και πιο συγκεκριμένα στα βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα. Ουσιαστικά έγινε προσπάθεια να διερευνηθούν οι διατροφικές συνήθειες των καταναλωτών σε σχέση με τα ψάρια και τα θαλασσινά, η συχνότητα κατανάλωσης των προϊόντων αυτών και η στάση τους απέναντι στα βιολογικά εκτρεφόμενα είδη.

Επιμέρους στόχοι της παρούσας ερευνητικής πρότασης αποτέλεσαν η διερεύνηση του κοινωνικοοικονομικού προφίλ των καταναλωτών και η εκτίμηση των ήδη υπαρχόντων γνώσεων για τα βιολογικά προϊόντα. Επιπρόσθετα προσδιορίστηκαν η προθυμία πληρωμής καθώς και οι αντιδράσεις των καταναλωτών σε μια πιθανή αύξηση των τιμών αυτών των προϊόντων.

Πιο συγκεκριμένα η έρευνα προσπάθησε να δώσει απαντήσεις στα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

- Τι ποσοστό των συμμετεχόντων συμπεριλαμβάνει τα ψάρια-θαλασσινά στο διαιτολόγιό τους; Πόσο συχνά τα καταναλώνει και από πού τα προμηθεύεται;
- Υπάρχει ικανότητα αναγνώρισης των κριτηρίων που χαρακτηρίζουν ένα προϊόν ως βιολογικό;
- Ποια είναι τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των ατόμων που επιλέγουν τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια;
- Με ποια κριτήρια και για ποιους λόγους αγοράζουν βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα, και ποια είναι η άποψή τους για τη γεύση τους;
- Ποιοι παράγοντες αποτρέπουν τους συμμετέχοντες από την αγορά βιολογικών εκτρεφόμενων ψαριών;
- Υπάρχει προθυμία καταβολής επιπλέον ποσού για την αγορά βιολογικών εκτρεφόμενων ψαριών έναντι συμβατικών; Και αν ναι τι ποσό είναι διατεθειμένοι να συνεισφέρουν οι καταναλωτές;

Στα πλαίσια της αυξανόμενης ανάγκης για ασφαλή και ποιοτικά προϊόντα ιδιαίτερα μετά τις μεγάλες διατροφικές κρίσεις που ξέσπασαν τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη, στα πλαίσια της αυξανόμενης ευαισθητοποίησης των πολιτών για προστασία του περιβάλλοντος και αειφόρο ανάπτυξη, μια νέα φιλοσοφία ανατέλλει στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε) για την προστασία της στοιχειώδους ανθρώπινης λειτουργίας. Μια φιλοσοφία που ενσωματώνει όχι μόνο τον σύγχρονο τρόπο ζωής αλλά και τον τρόπο που αναπτύσσονται οι οικονομίες. Η νέα φιλοσοφία επαναδιαπραγματεύεται το περιεχόμενο και τα όρια της έννοιας «ποιοτικό». Ποιοτικό πλέον είναι το προϊόν που παράγεται με προδιαγραφές ευαισθησίας σε φαινομενικά άσχετους με αυτό παράγοντες, όπως η ανθρωπιστική μεταχείριση των ζώων, η

προστασία του περιβάλλοντος, η αειφορία ενώ δεν θα πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι δεν υπάρχει 100% ασφαλές προϊόν εξαιτίας της αύξησης του μεγέθους των μονάδων επεξεργασίας τροφίμων και της προέλευσης πρώτων υλών από πολλά σημεία παραγωγής στον κόσμο (Lampkin et al. 1999).

Ολοένα και περισσότεροι καταναλωτές συνειδητοποιούν ότι τόσο οι διατροφικές τους συνήθειες όσο και οι αγοραστικές, συνεισφέρουν άμεσα στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος και εκθέτουν σε κινδύνους, την υγεία τους. Το έντονο ενδιαφέρον για τα περιβαλλοντικά προβλήματα αποδεικνύεται και από τον αυξανόμενο αριθμό των καταναλωτών να αγοράσουν προϊόντα τα οποία παράγονται με μεθόδους φιλικές προς το περιβάλλον, όπως για παράδειγμα τα βιολογικά, παρά το συχνά αυξημένο κόστος τους σε σχέση με τα συμβατικά προϊόντα (Φαφούτας & Σαμπάνης 2003).

Η παρούσα έρευνα στρέφεται ακριβώς προς αυτή την κατεύθυνση, εξετάζοντας την ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση των καταναλωτών σε σχέση με τα βιολογικά προϊόντα, ενώ παράλληλα διερευνά τις τάσεις των καταναλωτών για τα βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα, ως αποτέλεσμα της νέας φιλοσοφίας για ποιοτική ζωή, καθώς και για τη διατήρηση και κληροδότηση του περιβάλλοντος στις επερχόμενες γενιές.

Συμπερασματικά η παρούσα έρευνα μπορεί να αποτελέσει οδηγό για την ανάπτυξη παρόμοιων σχεδίων και σε άλλες περιοχές της χώρας μας, και τα αποτελέσματά της μπορούν να αξιοποιηθούν και να επεξεργαστούν για διαφορετικούς λόγους και από διάφορους φορείς και ομάδες ατόμων. Αναντίρρητα τα αποτελέσματα της αποτελούν χρήσιμο εργαλείο για τον προσδιορισμό της τάσης των καταναλωτών απέναντι στα βιολογικά προϊόντα και ειδικότερα στα βιολογικά

εκτρεφόμενα ψάρια. Μελλοντικά η χρήση των αποτελεσμάτων θα μπορεί να δώσει μια ολοκληρωμένη άποψη για την πορεία των προϊόντων αυτών στη διάρκεια του χρόνου και να επισημάνει με μεγάλη ακρίβεια την αλλαγή της καταναλωτικής σκέψης και συμπεριφοράς.

2.ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ

2.1 Πληθυσμός, Δειγματοληψία, Δείγμα έρευνας

Ο πληθυσμιακός στόχος της έρευνάς μας ήταν οι κάτοικοι δύο διαφορετικών δημοτικών διαμερισμάτων, της Αλεξανδρούπολης και του Βόλου, έχοντας σαν συνέπεια τη διάκριση των διαφοροποιήσεων των συμμετεχόντων ανάλογα με την προέλευσή τους, σε σχέση με την ήδη υπάρχουσα ενημερότητα για τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια καθώς και την προθυμία πληρωμής επιπλέον ποσού για την απόκτησή τους.

Η διανομή των ερωτηματολογίων στον πληθυσμό έγινε μέσω τυχαίας δειγματοληψίας των ατόμων, σε συγκεκριμένα σημεία πώλησης βιολογικών προϊόντων και κατανάλωσης θαλασσινών-ψαριών. Μονάδα δειγματοληψίας θεωρήθηκε κάθε ενήλικο άτομο, έχοντας ως αποτέλεσμα τη συλλογή 200 «έγκυρων» ερωτηματολογίων.

Οι δειγματοληπτικές έρευνες σήμερα είναι ευρέως αποδεκτές ως μέσο, εάν παρέχουν στατιστικά στοιχεία σχετικά με ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, τόσο της έρευνας όσο και των διοικητικών σκοπών. Πολυάριθμες έρευνες έχουν διεξαχθεί για την ανάπτυξη, τον έλεγχο, και τη βελτίωση υποθέσεων σε επιστημονικά πεδία, όπως η κοινωνιολογία, η κοινωνική ψυχολογία, η δημογραφία, η πολιτική επιστήμη, η οικονομία, η εκπαίδευση, και η δημόσια υγεία (Kalton,1983).

Ο ορισμός της δειγματοληψίας μπορεί να δοθεί ως μια διαδικασία που χρησιμοποιείται για να εξαχθούν κάποια συμπεράσματα για έναν πληθυσμό από τα αποτελέσματα που λαμβάνονται στο δείγμα και θεωρείται γενικότερα μια απλή διαδικασία για να ανακαλυφθούν ελαττώματα σε προϊόντα (Hubbard, 1996).

Πιο αναλυτικά τα κύρια βήματα σε μια δειγματοληπτική έρευνα είναι τα εξής (Cochran,1977):

1. Οι στόχοι της έρευνας,
2. ο πληθυσμός από τον οποίο πρέπει να ληφθούν τα δείγματα,
3. τα στοιχεία που συλλέγονται,
4. ο βαθμός ακρίβειας που επιθυμείται,
5. οι μέθοδοι μέτρησης,
6. το πλαίσιο,
7. η επιλογή του δείγματος,
8. η οργάνωση των εργασιών πεδίου,
9. η σύνοψη και η ανάλυση, και
10. οι πληροφορίες που προκύπτουν για χρήση σε μελλοντικές έρευνες.

2.2 Ερωτηματολόγιο έρευνας

Για την επίτευξη του στόχου της έρευνας, κρίθηκε απαραίτητη η δημιουργία και η χρήση ενός δομημένου ερωτηματολογίου. Λόγω της έλλειψης ήδη υπαρχόντων ερωτηματολογίων που αφορούν στα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια, σχεδιάστηκε ένα πρωτότυπο ερωτηματολόγιο, το οποίο στηρίχτηκε στη μελέτη σχετικής βιβλιογραφίας και σε ερωτηματολόγια προηγούμενων παρόμοιων ερευνητικών ερευνών.

Για την καλύτερη προσέγγιση μιας τέτοιας προσπάθειας, μοιράστηκαν αρχικά πενήντα ερωτηματολόγια σε φοιτητές του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και σε μόνιμους

κατοίκους του Δήμου Βόλου, στο πλαίσιο διεξαγωγής της δοκιμαστικής έρευνας, με τη βοήθεια της οποίας ελέγχθηκε ο βαθμός κατανόησης των ερωτήσεων, η εγκυρότητα του ερωτηματολογίου καθώς και η προθυμία των συμμετεχόντων να απαντήσουν σε όλες τις ερωτήσεις, λαμβάνοντας υπόψη ότι με αυτόν τον τρόπο θα καταγραφούν δικές τους καταναλωτικές συνήθειες και προσωπικά τους στοιχεία. Αξίζει να σημειωθεί ότι το αντιπροσωπευτικό αυτό δείγμα των πολιτών που απάντησε στο συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο κατανόησε τους στόχους της έρευνας και βοήθησε σημαντικά στη συλλογή δεδομένων. Τα αποτελέσματα της δοκιμαστικής έρευνας βοήθησαν στη διόρθωση και παράληψη ορισμένων ερωτήσεων, αλλά και στην προσθήκη νέων.

Συγκεκριμένα επιδιώχθηκε :

- Να αποκλειστεί η πιθανότητα αδυναμίας απάντησης των ερωτώμενων λόγω ασάφειας ή κακής διατύπωσης,
- να καταγραφούν οι ερωτήσεις με τη σωστή σειρά, έτσι ώστε σταδιακά ο ερωτώμενος να κατανοεί το θέμα της έρευνας,
- το ερωτηματολόγιο να μη δημιουργεί στους ερωτηθέντες αρνητική αντίδραση, αλλά και να μην κουράζει με τον αριθμό των ερωτήσεών του,
- να αποφευχθεί η οποιαδήποτε μορφή καθοδήγησης των ερωτώμενων,
- να δίνεται όσο το δυνατόν περισσότερες επιλογές απάντησης, έτσι ώστε να υπάρξει ένα αρκετά μεγάλο φάσμα απόψεων,
- να συμπεριληφθούν στο τελικό ερωτηματολόγιο ερωτήσεις ανοιχτού τύπου προκειμένου να καλυφθούν όλες οι απόψεις,

- το τελικό ερωτηματολόγιο να συνταχθεί με τρόπο που να σέβεται την άποψη του ερωτώμενου και να μην επηρεάζει την ειλικρίνεια των απαντήσεών του και
- οι ερωτήσεις του τελικού ερωτηματολογίου να καλύπτουν πλήρως τους στόχους της έρευνας.

Το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από ένα εισαγωγικό σημείωμα για την κατανόηση των στόχων και της χρησιμότητας της έρευνας από τους συμμετέχοντες σε αυτή και από είκοσι πέντε ερωτήσεις, το σύνολο των οποίων χωρίστηκε σε τρεις ομάδες.

Η πρώτη ομάδα συμπεριέλαβε ερωτήσεις για τις γενικές διατροφικές συνήθειες των ερωτώμενων όπως η κατανάλωση ή μη ψαριών-θαλασσινών, οι λόγοι προτίμησής τους και οι απόψεις τους για τις τιμές αυτών.

Η δεύτερη ομάδα ερωτήσεων προσπάθησε να αποτυπώσει τις γνώσεις των συμμετεχόντων για τα βιολογικά παραγόμενα ψάρια, τις απόψεις για τη γεύση και την τιμή τους, και την ενδεχόμενη προθυμία καταβολής ενός επιπλέον ποσού για την απόκτηση βιολογικά παραγόμενων ψαριών.

Η τρίτη και τελευταία ομάδα ερωτήσεων αφορούσε στα δημογραφικά και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά του κάθε ερωτώμενου, όπως το φύλο, η ηλικία, το επίπεδο μόρφωσης, το επάγγελμα, το εισόδημά τους κ.α..

Η τελική μορφή ερωτηματολογίου, με το οποίο έγινε η συλλογή των δεδομένων της έρευνας, παρατίθεται στο Παράρτημα.

Η πλειονότητα των ερωτήσεων ήταν κλειστού (ή αντικειμενικού) τύπου, κυρίως γιατί είναι σύντομες στη δομή τους, βαθμολογούνται και αξιολογούνται σε

λίγο χρόνο και χαρακτηρίζονται από την ευκολία στην κωδικοποίηση και ταξινόμηση των αποτελεσμάτων τους. Παρόλα τα πλεονεκτήματα των ερωτήσεων κλειστού τύπου, που προαναφέρθηκαν, πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στη σύνταξη των ερωτήσεων αυτών, διότι ελλοχεύει ο κίνδυνος παράλειψης ουσιωδών στοιχείων ενός κειμένου. Η χρήση των ερωτήσεων αυτών έγινε σε περιπτώσεις που ο αριθμός των πιθανών απαντήσεων ήταν προκαθορισμένος. Στις περιπτώσεις που οι πιθανές απαντήσεις δεν ήταν τόσο καθορισμένες, έγινε προσπάθεια να δοθούν όσο το δυνατόν περισσότερες επιλογές, έτσι ώστε να καλυφθεί όλο το πιθανό φάσμα των απόψεων.

2.3 Στατιστική επεξεργασία

Η συγκέντρωση των ερωτηματολογίων και ο έλεγχος αυτών ως προς την πληρότητα και την ορθότητά τους, οδήγησε στην κωδικοποίηση των απαντήσεων των συμμετεχόντων, αποτυπώνοντας τις απαντήσεις στο λογισμικό Microsoft Excel 2007. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε στατιστική ανάλυση των δεδομένων με τη βοήθεια του λογισμικού πακέτου στατιστικής επεξεργασίας ερευνητικών δεδομένων SPSS 17.0.

2.3.1 Περιγραφική στατιστική

Οι μεταβλητές μιας στατιστικής έρευνας αποτελούνται συνήθως από ένα μεγάλο πλήθος στοιχείων που αφορούν στον πληθυσμό που μας ενδιαφέρει. Για να μπορέσουμε να προβούμε σε μια συνοπτική παρουσίαση του δείγματός μας, που θα έχει ως αποτέλεσμα την εξαγωγή κάποιων αρχικών συμπερασμάτων, τα στοιχεία μας οργανώνονται αρχικά σε μια μορφή πινάκων και στη συνέχεια γίνεται χρήση γραφικών και αριθμητικών μεθόδων.

Οι στατιστικοί πίνακες και οι γραφικές παραστάσεις αποτελούν χρήσιμα μέσα για να παρουσιάσουμε τα δεδομένα καθαρά, σύντομα και με σαφήνεια. Επίσης, μπορούν να αποκαλύψουν σημαντικά χαρακτηριστικά των δεδομένων, όπως το εύρος τους, τη συμμετρικότητά τους ή την ύπαρξη ακραίων τιμών.

Στόχος της Περιγραφικής Στατιστικής είναι «η ανάπτυξη μεθόδων για τη συνοπτική και την αποτελεσματική παρουσίαση των δεδομένων». Για το σκοπό αυτό, έχουν αναπτυχθεί :

1. οι μέθοδοι πινακοποίησης των δεδομένων,
2. οι μέθοδοι γραφικής παρουσίασης των δεδομένων και
3. τα αριθμητικά περιγραφικά μέτρα.

2.3.2 Έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 (Chi- square)

Προκειμένου να μετρηθεί ο βαθμός εξάρτησης μεταξύ δύο μεταβλητών X, Y , δηλαδή να εξακριβωθεί η ένταση της συνάφειάς τους, χρησιμοποιείται ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 . Συγκεκριμένα πραγματοποιείται έλεγχος υποθέσεων για να καθοριστεί αν οι μεταβλητές X και Y είναι ανεξάρτητες. Η διατύπωση κάθε ελέγχου υποθέσεων περιλαμβάνει τη μηδενική (H_0) και την εναλλακτική υπόθεση (H_A) και έχει την ακόλουθη μορφή (Χάμπου 2005):

1. (H_0): Τα χαρακτηριστικά X και Y του δείγματος κατανέμονται ανεξάρτητα στον πληθυσμό.
2. (H_A): Τα χαρακτηριστικά X και Y του δείγματος δεν κατανέμονται ανεξάρτητα από τον πληθυσμό.

Η τιμή της ελεγχοσυνάρτησης χ^2 αντιστοιχεί στην τιμή του p-value, η οποία συγκρίνεται με τα παρακάτω επίπεδα σημαντικότητας για να διαπιστωθεί αν θα γίνουν δεκτές ή όχι οι υποθέσεις:

- **P-value > 0,10** → αποδεχόμαστε τη μηδενική υπόθεση (H_0), δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.
- **P-value > 0,10** → αποδεχόμαστε την εναλλακτική υπόθεση (H_A), δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.
- **P-value > 0,05** → αποδεχόμαστε την εναλλακτική υπόθεση (H_A), δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.
- **P-value > 0,01** → αποδεχόμαστε την εναλλακτική υπόθεση (H_A), δηλαδή οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες σε επίπεδο σημαντικότητας 1%.

Η σύμπτωση της συχνότητας εμφάνισης των δύο εξεταζόμενων μεταβλητών εμφανίζεται σε έναν πίνακα διπλής εισόδου.

Αν και τα ακριβή αποτελέσματα είναι πάντα αξιόπιστα, ορισμένα σύνολα δεδομένων είναι πολύ μεγάλα για τον υπολογισμό του παρατηρούμενου επιπέδου σημαντικότητας p-value, αλλά δεν πληρούν τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την ασυμπτωτική μέθοδο. Σε αυτήν την περίπτωση, η μέθοδος προσομοίωσης Monte Carlo προσφέρει μια αμερόληπτη εκτίμηση για την ακριβή τιμή p, χωρίς τις απαιτήσεις της ασυμπτωτικής μεθόδου. Η μέθοδος Monte Carlo είναι μια κατηγορία υπολογιστικών αλγορίθμων που στηρίζονται σε επαναλαμβανόμενες τυχαίες δειγματοληψίες για τον υπολογισμό των αποτελεσμάτων τους (Mehta & Patel 1996). Η μέθοδος Monte Carlo βασίστηκε σε 10.000 τυχαία δείγματα, που δημιουργήθηκαν με βάση το δείγμα της έρευνας. Η παραπάνω μέθοδος αναπτύχθηκε ειδικά για να

ξεπεραστούν τα πιθανά προβλήματα από τη μη ικανοποίηση των προϋποθέσεων του ελέγχου χ^2 και άλλων μη παραμετρικών ελέγχων (SPSS 2003).

Για τη διευκόλυνση της ερμηνείας της σχέσης μεταξύ των μεταβλητών χρησιμοποιήθηκαν τα τυποποιημένα υπόλοιπα του χ^2 και οι δείκτες συνάφειας *Cramer's V* και *Gamma* (Ματσιώρη 2007).

Η ανάγκη για την αξιολόγηση της συνάφειας κυρίως, αλλά και της πρόβλεψης μεταξύ ποιοτικών μεταβλητών οδήγησαν στην κατασκευή διαφόρων δεικτών που στόχευαν προς αυτήν την κατεύθυνση. Ο έλεγχος χ^2 χρησιμοποιείται για τη διαπίστωση πιθανής αλληλεξάρτησης μεταξύ ποιοτικών μεταβλητών. Ωστόσο, δεν αποτελεί μέτρο για το βαθμό της συνάφειας. Για το λόγο αυτό έγινε προσπάθεια να κατασκευαστούν μέτρα συνάφειας που στηρίζονται στον έλεγχο χ^2 , όπως ο συντελεστής Φ για πίνακες συνάφειας 2×2 , ο συντελεστής συνάφειας C (Pearson 1904), ο συντελεστής T του Tschuprow (Bishop, Fienberg & Holland, 1975) και ο συντελεστής V του Cramer (Cramer 1946). Το κύριο μειονέκτημα αυτών των μέτρων είναι ότι δεν είναι εύκολο να ερμηνευτούν με ακρίβεια ως προς τη σχέση που συνδέει τις υπό εξέταση μεταβλητές. Κυρίως όμως δεν επιτρέπουν πρόβλεψη. Το ίδιο ισχύει και για ανάλογους δείκτες που δεν βασίζονται στο χ^2 , όπως π.χ. ο δείκτης Q (Yule 1912).

Πιο αναλυτικά ο *Cramer's V* παίρνει τιμές από 0 έως 1, όταν δεν υπάρχει καμία σχέση μεταξύ των μεταβλητών και όταν υπάρχει μια τέλεια σχέση αντιστοίχως. Ο δείκτης χρησιμοποιείται για τον καθορισμό της έντασης της σχέσης-συνάφειας για κχλ πίνακες, όταν οι μεταβλητές είναι και οι δύο μετρημένες σε ονομαστική κλίμακα. Για πίνακες 2×2 η ένταση της σχέσης μετριέται με το δείκτη συνάφειας Φ . Τέλος ο δείκτης *Cramer's V* μπορεί να χρησιμοποιηθεί όταν η μία μεταβλητή είναι

ονομαστική και η άλλη τακτική. Αντίθετα ο *Gamma* χρησιμοποιείται όταν και οι δύο μεταβλητές είναι τακτικές και λαμβάνει τιμές από -1 έως 1. Οι τιμές κατ'απόλυτη τιμή κοντά στο 1 δείχνουν ισχυρή σχέση μεταξύ των μεταβλητών (Ματσιώρη 2007).

2.3.3 Το κριτήριο Mann – Whitney

Το κριτήριο Mann – Whitney ανήκει στις μη παραμετρικές αναλύσεις (non parametric tests – NPAR TESTS), οι οποίες χρησιμοποιούνται όταν τα στοιχεία που διαθέτουμε είναι πολύ δύσκολο να εξακριβωθεί από ποια κατανομή προέρχονται (Κάτος 1984). Συγκεκριμένα, το κριτήριο Mann – Whitney χρησιμοποιείται για τον έλεγχο διαφοράς μεταξύ δύο ανεξάρτητων δειγμάτων ή ομάδων που έχουν ληφθεί από τον ίδιο πληθυσμό. Κατά συνέπεια είναι αντίστοιχο του t-test groups. (Μακράκης 1997). Ανήκει στις μη παραμετρικές δοκιμασίες τάξεως (ranking or order tests), στις οποίες, αντί των αριθμητικών τιμών των δεδομένων, χρησιμοποιούνται οι τάξεις τους μέσα στο δείγμα. Αυτό μας επιτρέπει να χρησιμοποιήσουμε μεταβλητές οποιουδήποτε επιπέδου μέτρησης (Μάτης 1991).

Το συγκεκριμένο κριτήριο χρησιμοποιήθηκε για να ελεγχθεί, αν η προθυμία πληρωμής των καταναλωτών για την αγορά βιολογικά παραγόμενης τσιπούρας και λαβρακιού διαφοροποιείται σε σχέση με τα διάφορα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά τους.

2.3.4 Το κριτήριο των Kruskal-Wallis

Το κριτήριο των Kruskal-Wallis αποτελεί ένα μη παραμετρικό τεστ, ανάλογο της ανάλυσης διακύμανσης κατά ένα παράγοντα. Στην ουσία πρόκειται για την ανάλυση διακύμανσης κατά ένα παράγοντα βασισμένο στις τάξεις μεγέθους των τιμών της εξαρτημένης μεταβλητής. Η μηδενική υπόθεση, όμως, που ελέγχεται με

αυτό το τεστ αφορά στην ισότητα των διαμέσων και η υπόθεση που κάνουμε για τη χρήση του τεστ είναι ότι οι κατανομές των τιμών της εξαρτημένης μεταβλητής, που δημιουργούνται για κάθε επίπεδο του παράγοντα, έχουν το ίδιο σχήμα.

Στην παρούσα έρευνα το κριτήριο αυτό χρησιμοποιήθηκε για τον έλεγχο του κατά πόσο η επιπλέον προθυμία πληρωμής των καταναλωτών διαφοροποιείται ανάλογα με την εισοδηματική τάξη στην οποία ανήκουν.

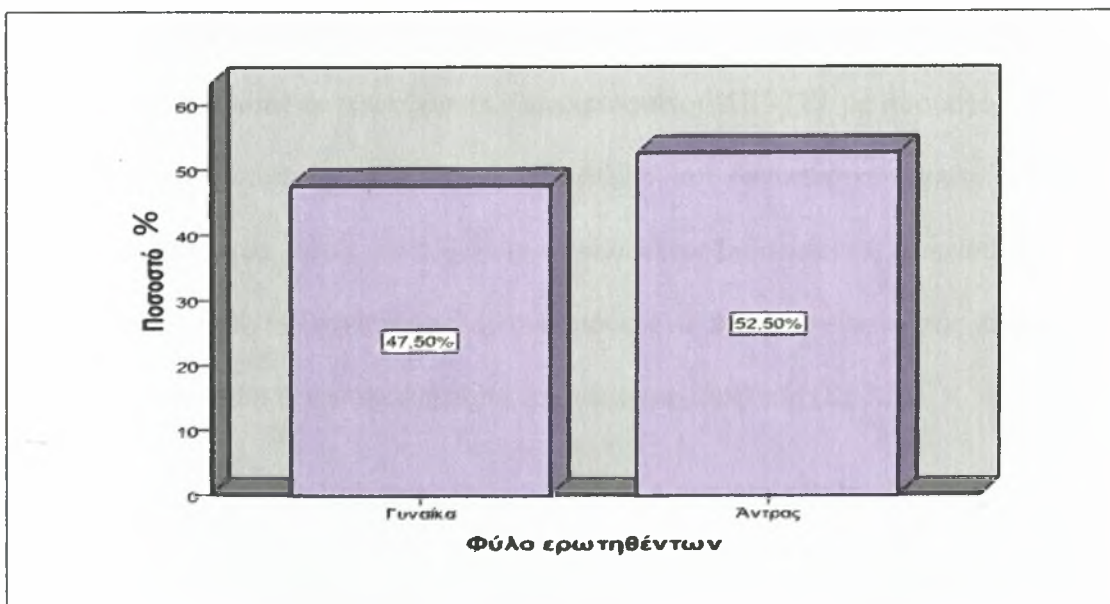
3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ

3.1. Περιγραφή δείγματος

Η παρούσα έρευνα διεξήχθη με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου, το οποίο διανεμήθηκε στο δημοτικό διαμέρισμα Βόλου και Αλεξανδρούπολης, σε συγκεκριμένα σημεία όπου συνηθίζεται η κατανάλωση ψαριών και θαλασσινών. Συνολικά συλλέχθηκαν 200 «έγκυρα» ερωτηματολόγια. Στην προσπάθεια για την καλύτερη περιγραφή του συνόλου των ερωτηθέντων που συμμετείχαν στην έρευνα, προσεγγίστηκε αρχικά το κοινωνικό-οικονομικό προφίλ του δείγματος και στη συνέχεια η διατροφική και η καταναλωτική συμπεριφορά του δείγματος.

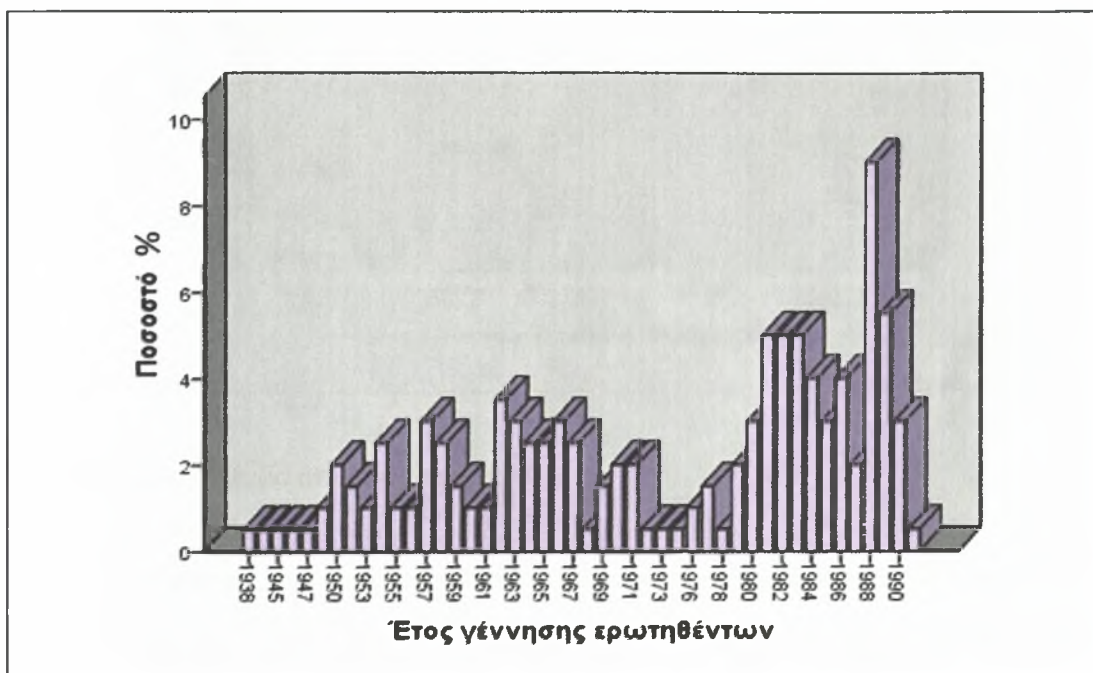
3.1.1 Κοινωνικό-οικονομικό προφίλ δείγματος

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται συνολικά από 200 άτομα, από τα οποία τα 95 ήταν γυναίκες και τα 105 άντρες, με ποσοστό 47,5% και 52,5% αντίστοιχα (Σχ.3.1).

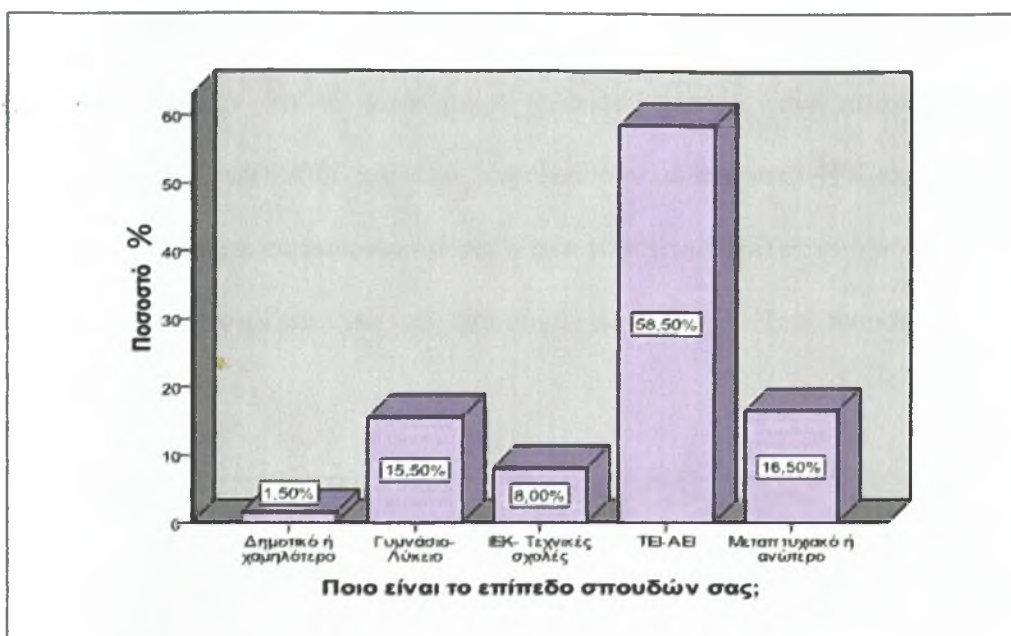
Σχήμα 3.1: Φύλο ερωτηθέντων.

Η κατανομή της ηλικίας δίνεται στο Σχήμα 3.2. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας η ηλικία των ερωτώμενων κυμαίνεται από το έτος 1938 έως 1991, με την πλειοψηφία να ανήκει στο έτος γέννησης 1988, με ποσοστό 9% (Σχ.3.2).

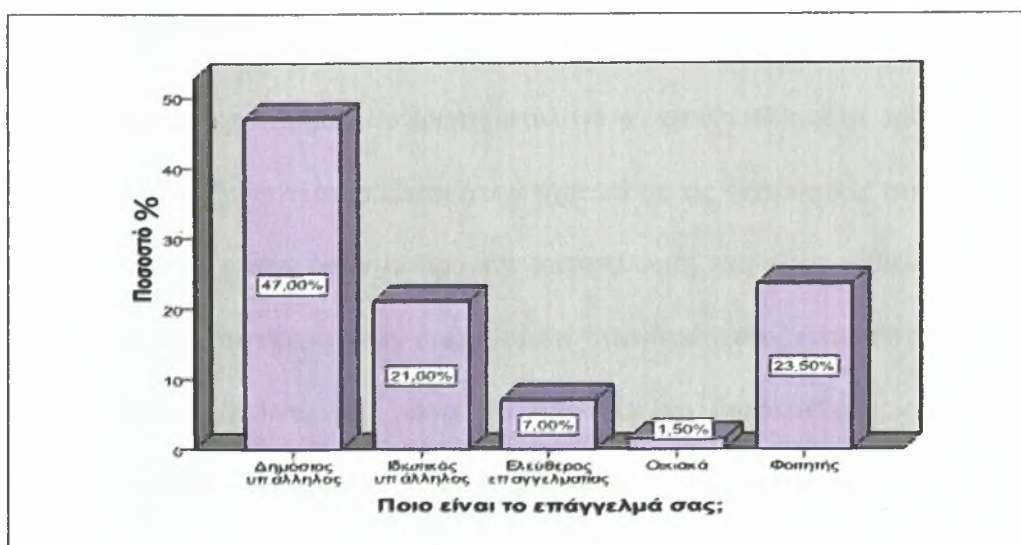
Σχήμα 3.2: Έτος γέννησης ερωτηθέντων.

Το επίπεδο μόρφωσης των συμμετεχόντων της έρευνας δίνεται στο Σχήμα 3.3. Στην πλειοψηφία τους οι ερωτώμενοι είναι απόφοιτοι ΑΕΙ-ΤΕΙ με ποσοστό 58,5%, ενώ οι κάτοχοι μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών ή/και διδακτορικών αποτελούν το 16,5% του δείγματος. Τέλος, το 15,5% είναι απόφοιτοι Γυμνασίου ή Λυκείου, το 8% είχε τελειώσει ΙΕΚ ή Τεχνική Σχολή, ενώ μόνο ένα μικρό ποσοστό της κλίμακας 1,5% ήταν απόφοιτοι Δημοτικού ή είχαν χαμηλότερη μόρφωση (Σχ.3.3).

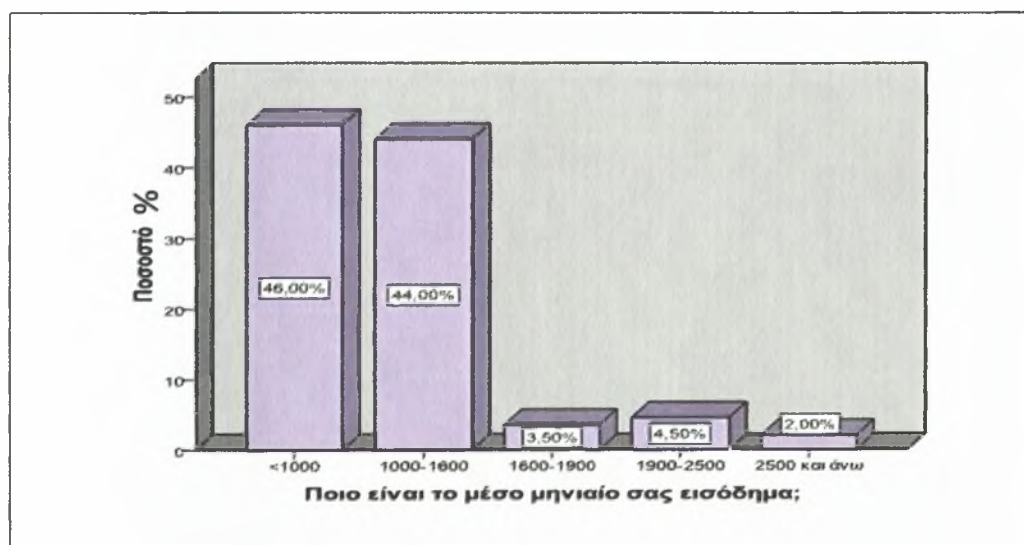
Σχήμα 3.3: Επίπεδο σπουδών ερωτηθέντων.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας οι ερωτώμενοι, στην πλειοψηφία τους ήταν δημόσιοι υπάλληλοι με ποσοστό 47%. Ένα μεγάλο ποσοστό (23,5%) ήταν ακόμη φοιτητές, ακολουθούσαν με ποσοστό 21% οι ιδιωτικοί υπάλληλοι και οι ελεύθεροι επαγγελματίες με 7%, ενώ μόλις 1,5% είναι το ποσοστό των γυναικών που ασχολούνται με τα οικιακά (Σχ.3.4).

Σχήμα 3.4: Επαγγελματική δραστηριότητα ερωτηθέντων.

Τα αποτελέσματα της έρευνας σχετικά με την εισοδηματική κλάση των ερωτηθέντων έδειξαν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (46%) ήταν χαμηλόμισθοι με εισόδημα λιγότερο των 1000€ μηνιαίως, ακολουθούν με ποσοστό 44% εκείνοι που το μηνιαίο τους εισόδημα κυμαίνονταν μεταξύ των 1000€ και 1600€, ενώ μόλις 2% ήταν το ποσοστό των υψηλόμισθων, το εισόδημα των οποίων ξεπερνούσε τις 2500€ (Σχ.3.5).

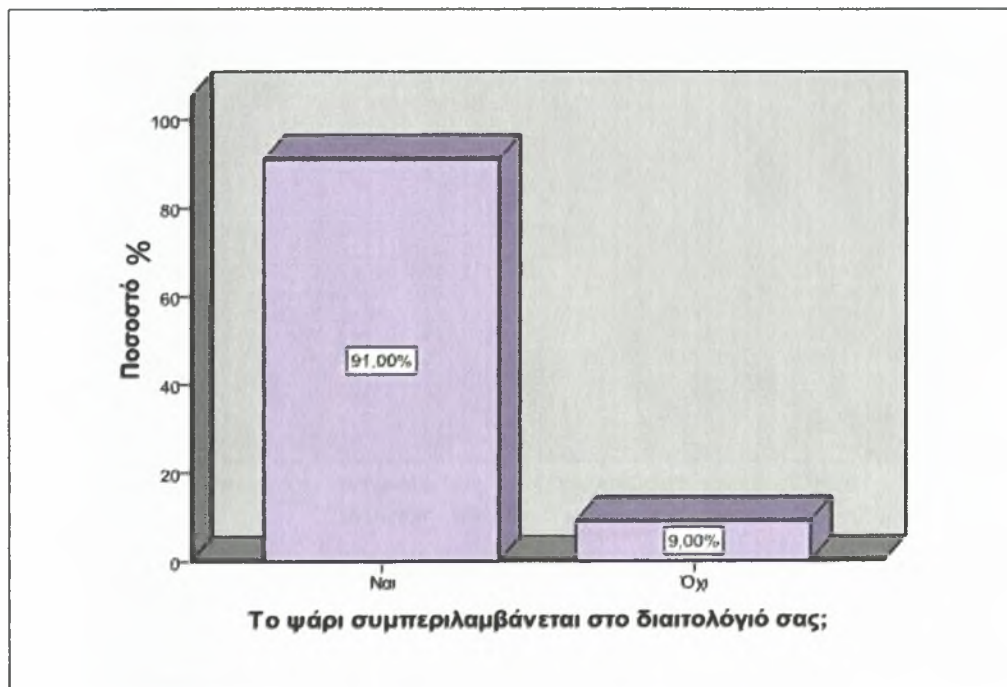

Σχήμα 3.5: Μέσο μηνιαίο εισόδημα ερωτηθέντων.

3.1.2. Διατροφική συμπεριφορά καταναλωτών

Το μεγαλύτερο τμήμα του ερωτηματολογίου επικεντρώθηκε σε ερωτήσεις που σκοπό είχαν τη διεξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τις διατροφικές συνήθειες των συμμετεχόντων σε αυτήν όσον αφορά την κατανάλωση ψαριών και θαλασσινών. Η σκιαγράφηση των συγκεκριμένων διατροφικών συνηθειών τους κατέστη απαραίτητη, για τη μετέπειτα έρευνα, έτσι ώστε να μπορούν να διατυπωθούν καλύτερα τα αποτελέσματα που αφορούσαν στη συμπεριφορά τους απέναντι στα βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα.

Αρχικά μελετήθηκε η «παρουσία» των ψαριών-θαλασσιών στο διαιτολόγιο των ερωτώμενων. Η συντριπτική πλειοψηφία απάντησε καταφατικά, με ποσοστό 91%, ενώ μόνο το 9% δήλωσε ότι δεν καταναλώνει ψάρια-θαλασσινά (Σχ.3.6). Από τα 182 άτομα (91%) που καταναλώνουν θαλασσινά αποδεικνύεται ότι υπάρχουν 92 γυναίκες και 90 άντρες, οι οποίοι ενδιαφέρονται εξίσου για έναν υγιεινό τρόπο διατροφής γι'αυτό κι έχουν στραφεί προς τα ψάρια-θαλασσινά.

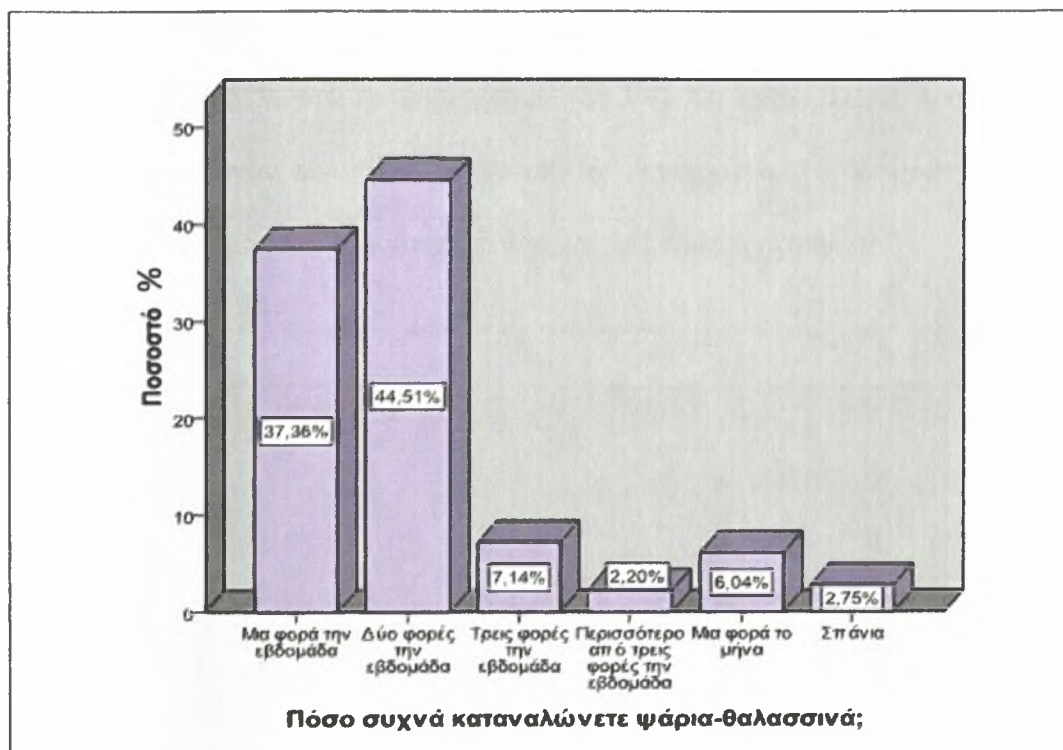

Σχήμα 3.6: Τα ψάρια ως μέρος του διαιτολογίου.

Επιπλέον, μελετήθηκε η συχνότητα κατανάλωσης ψαριών-θαλασσιών από τους ερωτώμενους. Το 44,51% του δείγματος καταναλώνει ψάρια-θαλασσινά δύο φορές την εβδομάδα, το 37,36% μία φορά την εβδομάδα, ενώ μόνο το 2,75% των ερωτηθέντων εμπεριέχει σπάνια τα ψάρια-θαλασσινά στο διαιτολόγιό του (Σχ.3.7.).

Είναι ευρέως γνωστό ότι τα ψάρια και τα θαλασσινά είναι εξαιρετικές πηγές πρωτεΐνης και είναι τρόφιμα χαμηλά σε λίπος. Συστήνεται να καταναλώνεται ποσότητα ψαριών πλούσια σε ω-3 λιπαρά οξέα δύο φορές την εβδομάδα, έτσι ώστε

να επωφελομαστε από τα ευεργετικά οφέλη τους. Παρόλο που δεν είναι όλα τα ψάρια πλούσια σε ω-3 λιπαρά οξέα, εάν καταναλώνονται συχνά μπορούν να συνεισφέρουν σημαντική ποσότητα των λιπών αυτών και αυτό φαίνεται να το γνωρίζει και να το πράττει ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτώμενων.

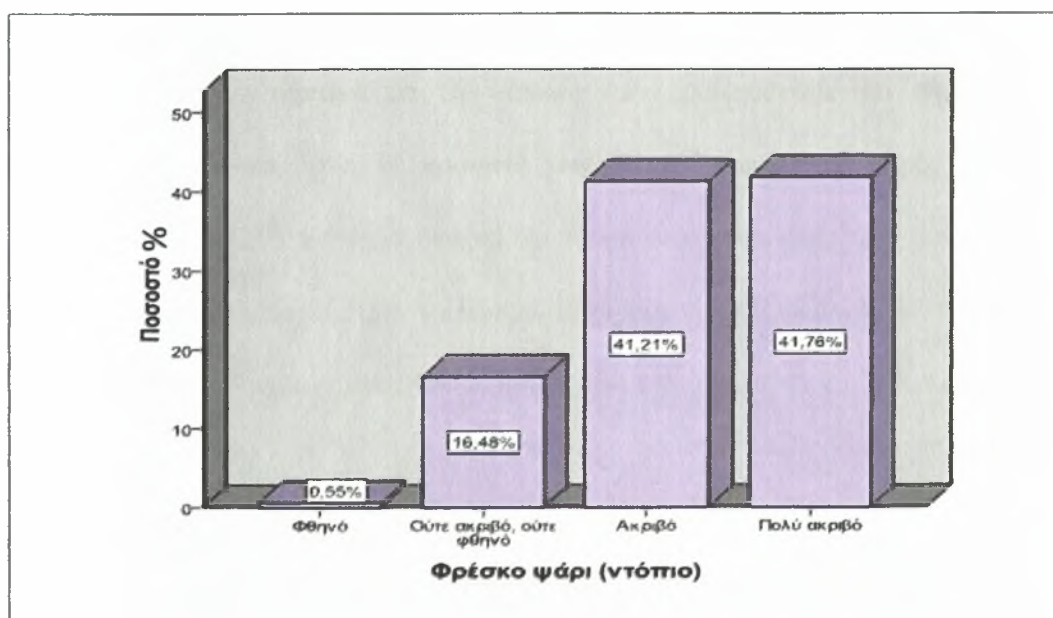

Σχήμα 3.7: Συχνότητα κατανάλωσης ψαριών-θαλασσινών.

Στη συνέχεια προσδιορίστηκε ο τόπος που συνηθίζουν οι ερωτώμενοι να καταναλώνουν ψάρια-θαλασσινά. Έτσι, το 90% του δείγματος απάντησε πως συνηθίζει να τρώει ψάρια-θαλασσινά στο σπίτι, ενώ το 10% σε εστιατόρια. Οι συμμετέχοντες φαίνεται να καταναλώνουν στο σπίτι ψάρια και θαλασσινά διότι τα εμπιστεύονται περισσότερο όταν τα επιλέγουν μόνοι τους καθώς ελέγχουν το πόσο φρέσκα είναι κατά την αγορά τους αλλά και την ποιότητά τους. Είναι σίγουροι επίσης και για τον τρόπο μαγειρέματός τους, σε αντίθεση με την κατανάλωση ψαριών σε εστιατόρια.

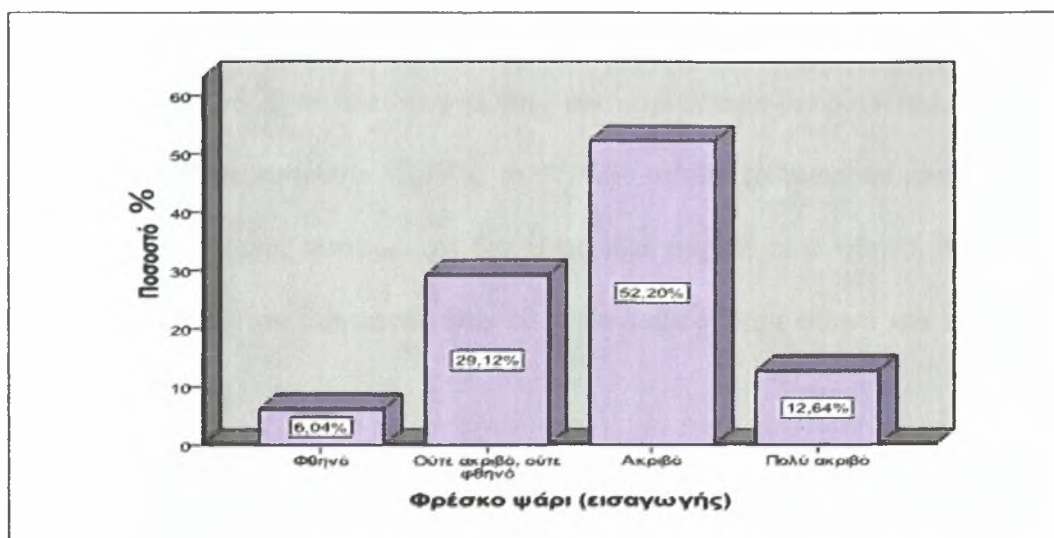
3.1.3 Απόψεις καταναλωτών για την τιμή των ψαριών

Στα Σχήματα 3.8-3.12 απεικονίζονται οι απόψεις των ερωτώμενων για τις τιμές των ψαριών. Πιο συγκεκριμένα, η πλειοψηφία του δείγματος (41,76%) θεωρεί ότι το ντόπιο φρέσκο ψάρι είναι πολύ ακριβό, ενώ 41,21% αυτών δήλωσε ότι είναι ακριβό. Ούτε ακριβό, ούτε φθηνό βρήκε πως είναι το 16,48% του δείγματος, ενώ φθηνό μόνο το 0,55% των συμμετεχόντων (Σχ.3.8). Οι καταναλωτές προτιμούν το ντόπιο ψάρι, μολονότι είναι πιο ακριβό από το εισαγόμενο. Το θεωρούν ανώτερης ποιότητας και το βρίσκουν πιο κοντά στις γευστικές τους προτιμήσεις.

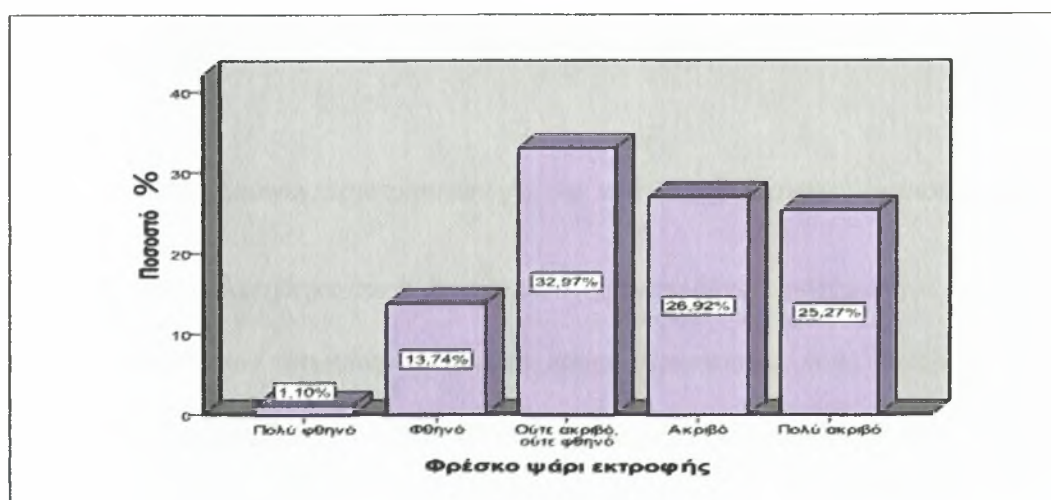
Σχήμα 3.8: Απόψεις ερωτώμενων για την τιμή του φρέσκου ψαριού (ντόπιου).

Από την άλλη πλευρά, οι απόψεις των ερωτώμενων για την τιμή των φρέσκων ψαριών εισαγωγής είναι πιο ξεκάθαρες, αφού το 52,2% του δείγματος δήλωσε ότι τα θεωρεί ακριβά, το 29,12% ούτε ακριβά ούτε φθηνά, το 12,64% των συμμετεχόντων υποστήριξε ότι είναι πολύ ακριβά, ενώ αντίθετα το 6,04% φθηνά (Σχ.3.9).

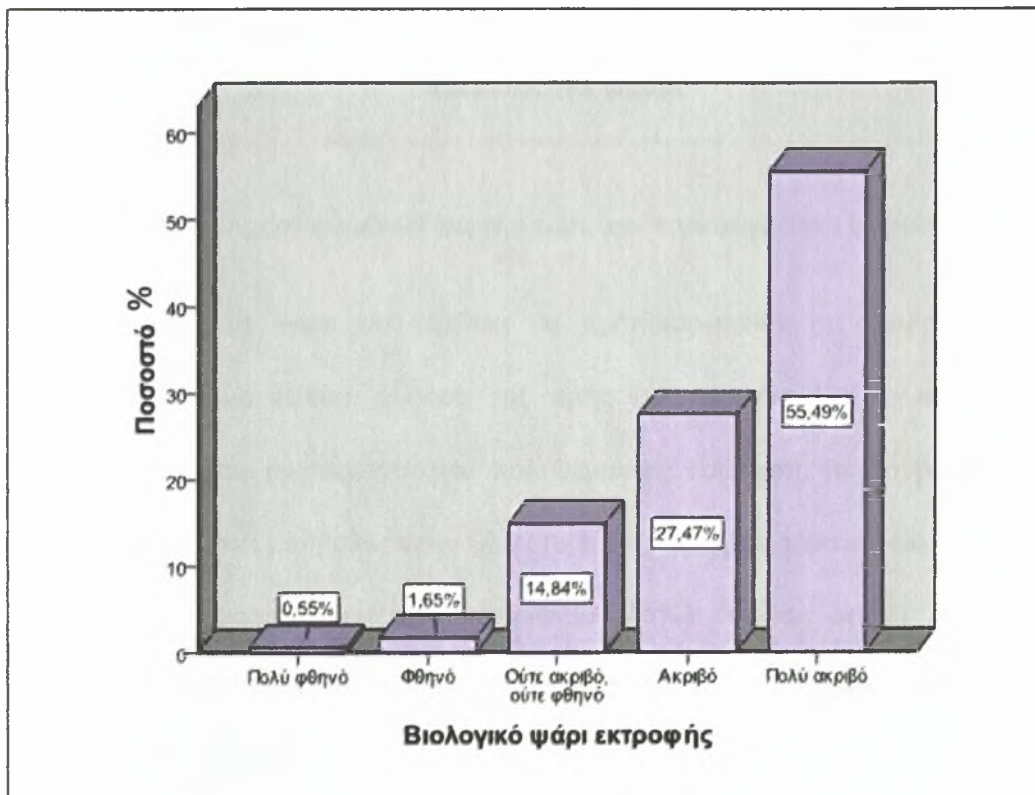
Σχήμα 3.9: Απόψεις ερωτώμενων για την τιμή του φρέσκου ψαριού (εισαγωγής).

Σε ερώτηση σχετικά με την άποψη των ερωτηθέντων για την τιμή των φρέσκων ψαριών εκτροφής, τα ποσοστά των απαντήσεων είχαν μικρές αποκλίσεις μεταξύ τους. Το 32,97% αυτών θεωρεί ότι το φρέσκο ψάρι εκτροφής δεν είναι ούτε ακριβό ούτε φθηνό, το 26,92% το θεωρεί ακριβό και το 25,27% πολύ ακριβό, ενώ φθηνό και πολύ φθηνό αντίστοιχα θεώρησαν πως είναι μόλις το 13,74% και 1,1% του δείγματος (Σχ.3.10).

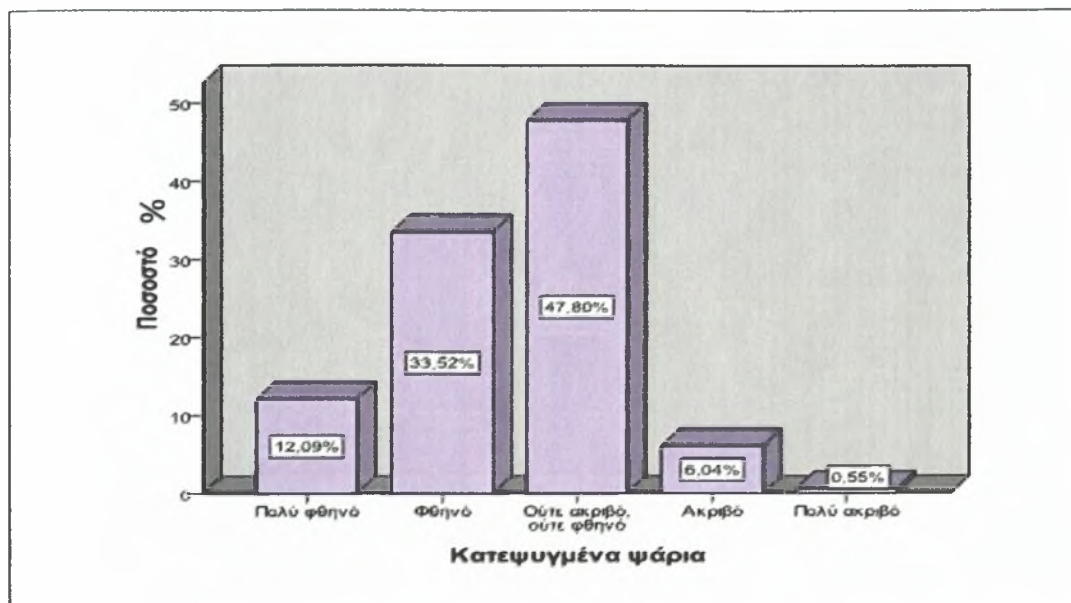
Σχήμα 3.10: Απόψεις ερωτώμενων για την τιμή του φρέσκου ψαριού εκτροφής.

Πιο ξεκάθαρη άποψη φαίνεται να έχουν οι καταναλωτές για την τιμή του βιολογικού ψαριού. Στην πλειοψηφία τους απάντησαν πως θεωρούν πολύ ακριβό το βιολογικό ψάρι με ποσοστό 55,49%, το 27,47% αυτών το θεωρούν ακριβό, ενώ το 14,84% του δείγματος πιστεύει ότι δεν είναι ούτε ακριβό ούτε φθηνό. Αντίθετα, το 1,65% και 0,55% του δείγματος θεωρεί το βιολογικό ψάρι φθηνό και πολύ φθηνό αντίστοιχα (Σχ.3.11).

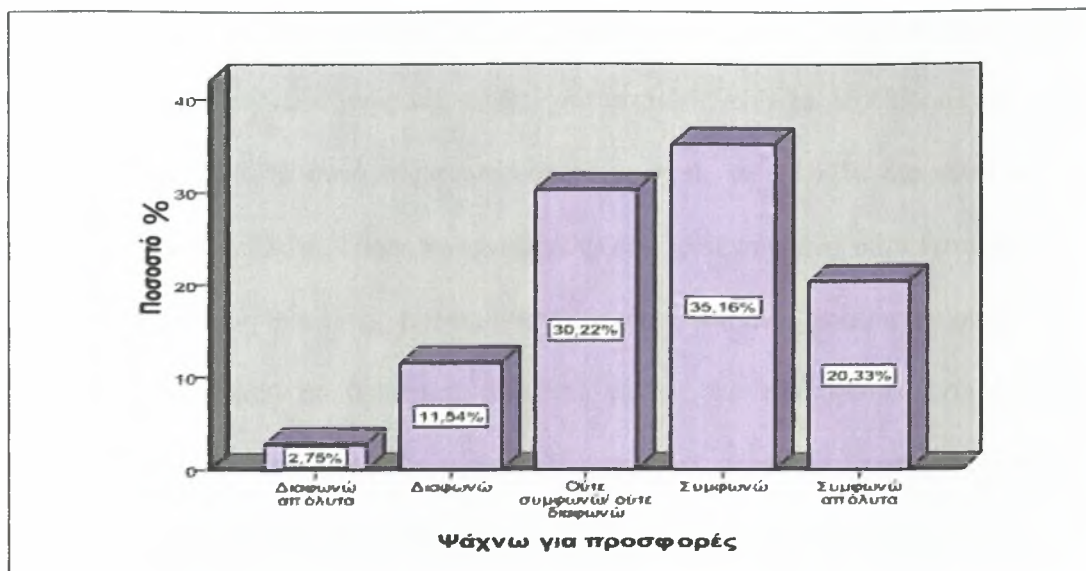
Σχήμα 3.11: Απόψεις ερωτώμενων για την τιμή του βιολογικού ψαριού εκτροφής.

Τέλος, μελετήθηκε και η άποψη των συμμετεχόντων στην έρευνα για την τιμή των κατεψυγμένων ψαριών, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους θεωρούν ότι τα κατεψυγμένα ψάρια δεν είναι ούτε φθηνά ούτε ακριβά σε ποσοστό 47,80% (Σχ.3.12).

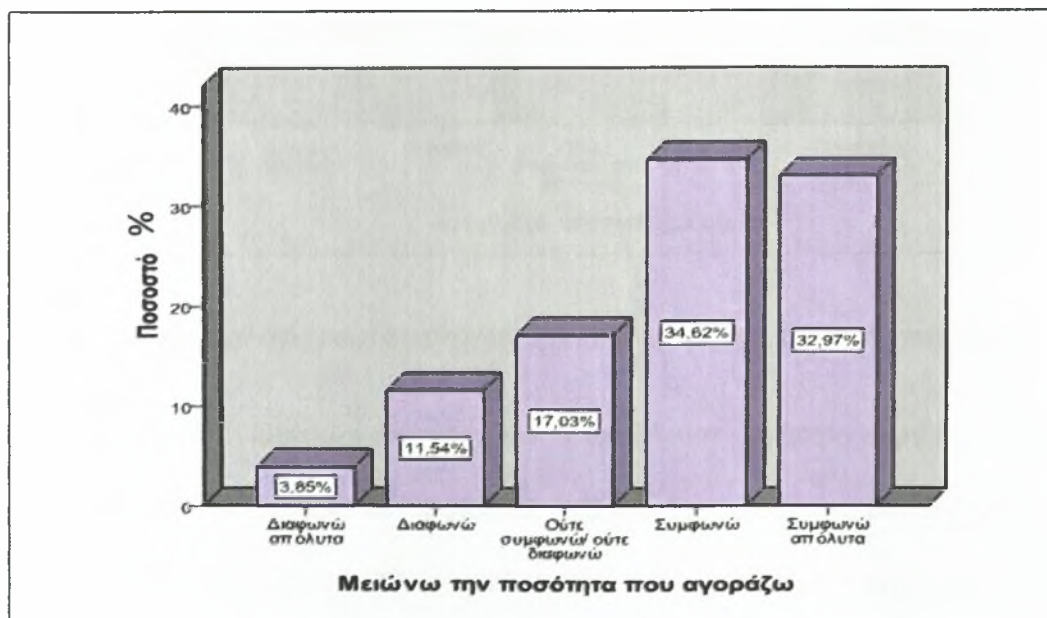
Σχήμα 3.12: Απόψεις ερωτώμενων για την τιμή των κατεψυγμένων ψαριών.

Στη συνέχεια έγινε προσπάθεια να προσδιοριστούν οι αντιδράσεις των καταναλωτών σε μια πιθανή αύξηση της τιμής των ψαριών. Για το σκοπό αυτό συμπεριλήφθηκε στο ερωτηματολόγιο πολυθεματική ερώτηση, με τη βοήθεια της οποίας οι ερωτώμενοι βαθμολόγησαν (από το 1 έως το 5) τις πιθανές επιλογές τους. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων (35,16%) δήλωσε ότι σε μια τέτοια περίπτωση θα αναζητούσε τις προσφορές, ενώ εξίσου μεγάλο ποσοστό κατείχαν και αυτοί που ούτε συμφωνούσαν αλλά και ούτε διαφωνούσαν με την παραπάνω επιλογή (30,22%). Το 20,33% του δείγματος συμφώνησε απόλυτα με την ενέργεια αυτή, ενώ αντίθετα διαφώνησε το 14,29%. Με την πάροδο του χρόνου και την οικονομική κρίση που πλήττει τη χώρα μας, πολλές είναι οι εταιρείες αλλά και οι συνοικιακές επιχειρήσεις που βάζουν προσφορές στα είδη τους. Στα σημεία πώλησης ψαριών συγκεκριμένα οι τιμές των ψαριών μειώνονται σε είδη που δεν θεωρούνται φρέσκα ή σε είδη που είναι μικρότερα ενός συγκεκριμένου μεγέθους. Έτσι οι καταναλωτές φαίνεται να αναζητούν τέτοιες προσφορές αφού είναι και οι πιο συμφέρουσες (Σχ.3.13).

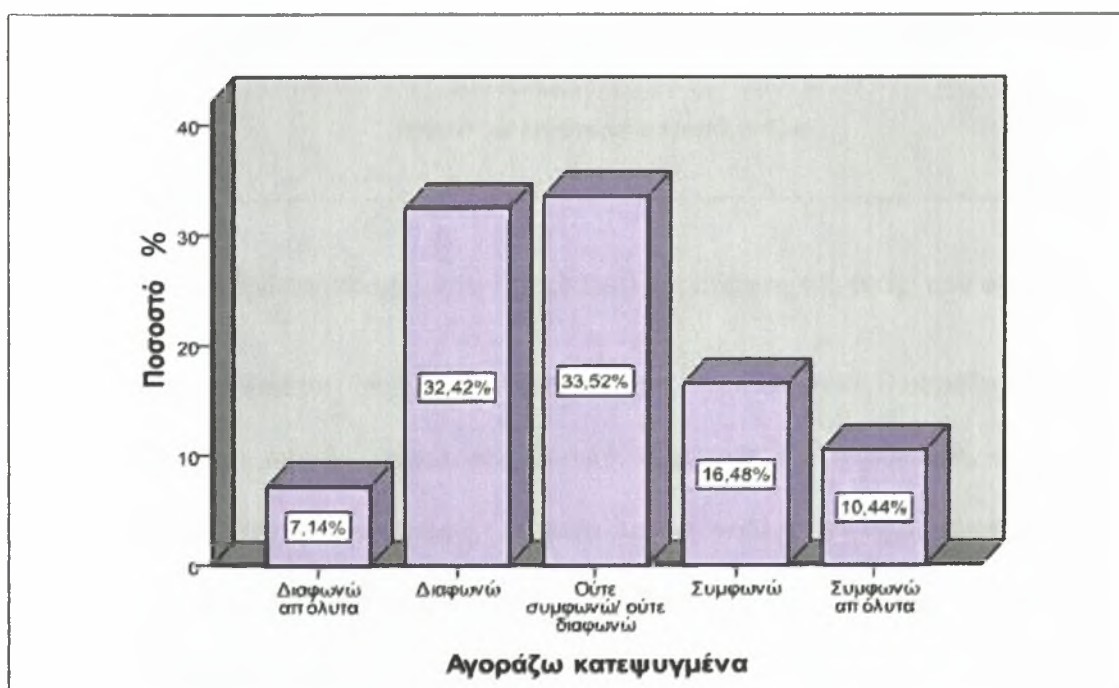
Σχήμα 3.13: Αντιδράσεις ερωτώμενων σε μια πιθανή αύξηση της τιμής των ψαριών.

Με τη μείωση της ποσότητας αλιευμάτων που καταναλώνουν, ως λύση στην αύξηση της τιμής των ψαριών συμφωνεί απόλυτα το 32,97% των ερωτώμενων, το 34,62% συμφωνεί, ούτε συμφωνεί/ ούτε διαφωνεί το 17,03%, διαφωνεί το 11,54% και διαφωνεί απόλυτα το 3,85% (Σχ.3.14).

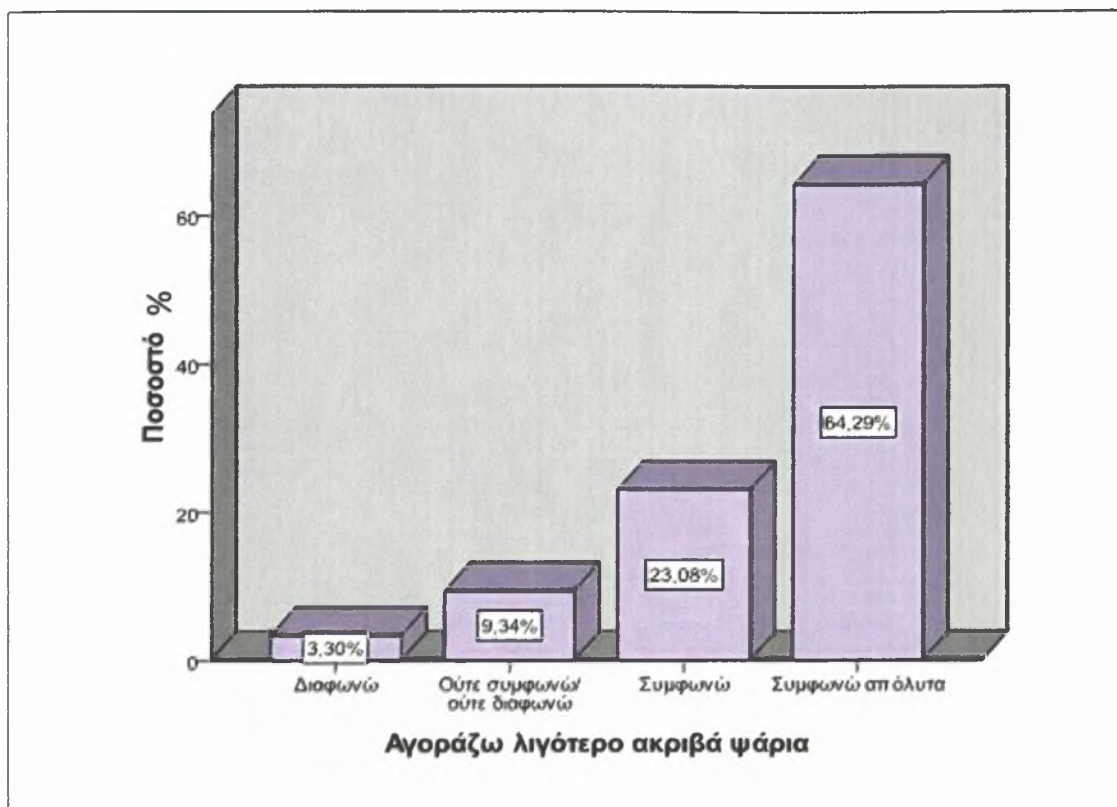
Σχήμα 3.14: Αντιδράσεις ερωτώμενων σε μια πιθανή αύξηση της τιμής των ψαριών.

Ένα ποσοστό ίσο με 10,44% συμφωνεί απόλυτα με την αγορά κατεψυγμένων ψαριών εξαιτίας της αύξησης της τιμής των ψαριών, ενώ το 16,48% αυτών απλά συμφωνεί, το 33,52% ούτε συμφωνεί/ούτε διαφωνεί, το 32,42% διαφωνεί και το 7,14% διαφωνεί απόλυτα. Όπως προαναφέρθηκε το κατεψυγμένο ψάρι καταλαμβάνει όλο και μεγαλύτερη θέση στις προτιμήσεις των καταναλωτών αφού στην ουσία είναι εφάμιλλο του νωπού σε θρεπτική αξία και γεύση, με την προϋπόθεση ότι έχει καταψυχθεί άμεσα και σωστά και τηρούνται οι κανόνες ασφάλειας κατά τη διακίνηση και την αποθήκευσή τους μέχρι να φτάσουν στον καταναλωτή (Σχ.3.15).

Σχήμα 3.15: Αντιδράσεις ερωτώμενων σε μια πιθανή αύξηση της τιμής των ψαριών.

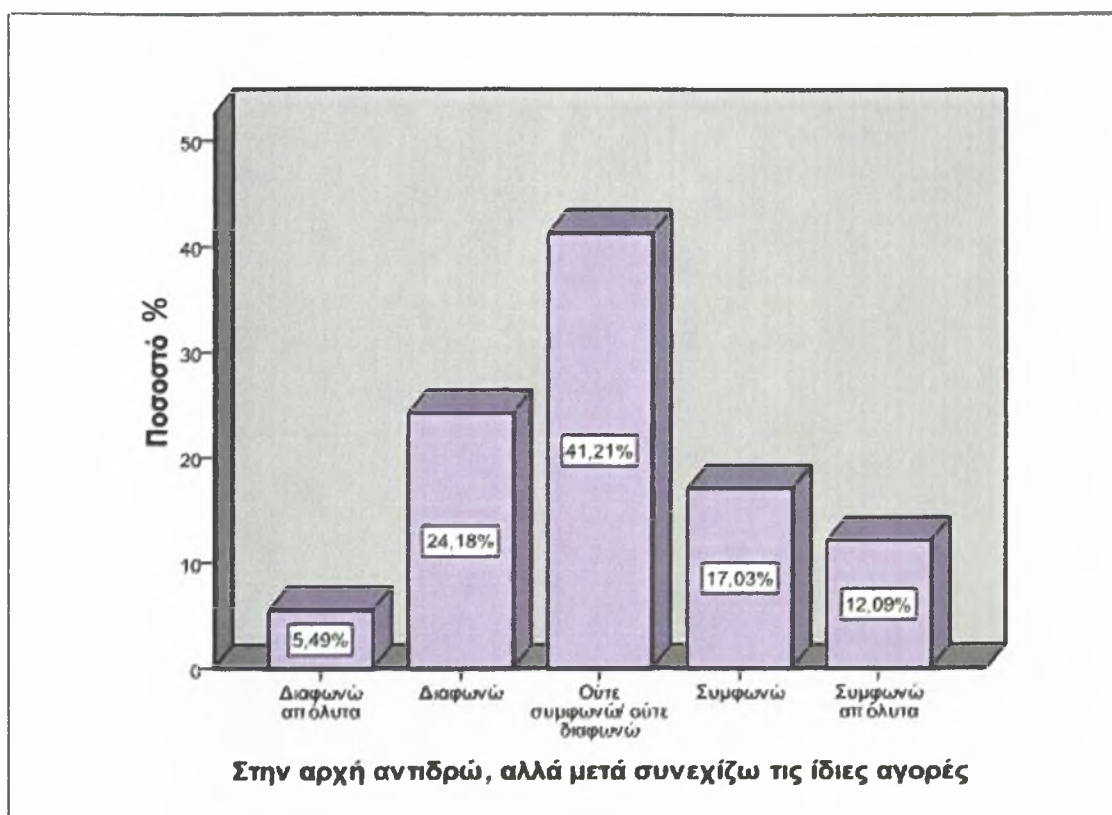
Η επόμενη διαθέσιμη επιλογή ήταν η αναζήτηση λιγότερο ακριβών ψαριών για κατανάλωση, με την οποία συμφώνησε απόλυτα ένα εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό (64,29%) των ερωτώμενων. Εξαιρετικά υψηλό ήταν και το ποσοστό αυτών που συμφώνησε απλά με την επιλογή αυτή (23,08%), ενώ διαφώνησε μόνο το 3,30% των ερωτώμενων (Σχ.3.16).

Σχήμα 3.16: Αντιδράσεις ερωτώμενων σε μια πιθανή αύξηση της τιμής των ψαριών.

Φαίνεται λοιπόν πως οι καταναλωτές εμφανίζονται απρόθυμοι να συμπεριλάβουν τα ακριβά ψάρια στο διαιτολόγιό τους και στρέφονται όλο και περισσότερο σε φθηνότερες λύσεις, με αποτέλεσμα πολλές φορές, ακόμη και τα φτηνά ψάρια να πωλούνται πλέον σε σχετικά υψηλές τιμές λόγω της ολοένα και αυξανόμενης ζήτησής τους.

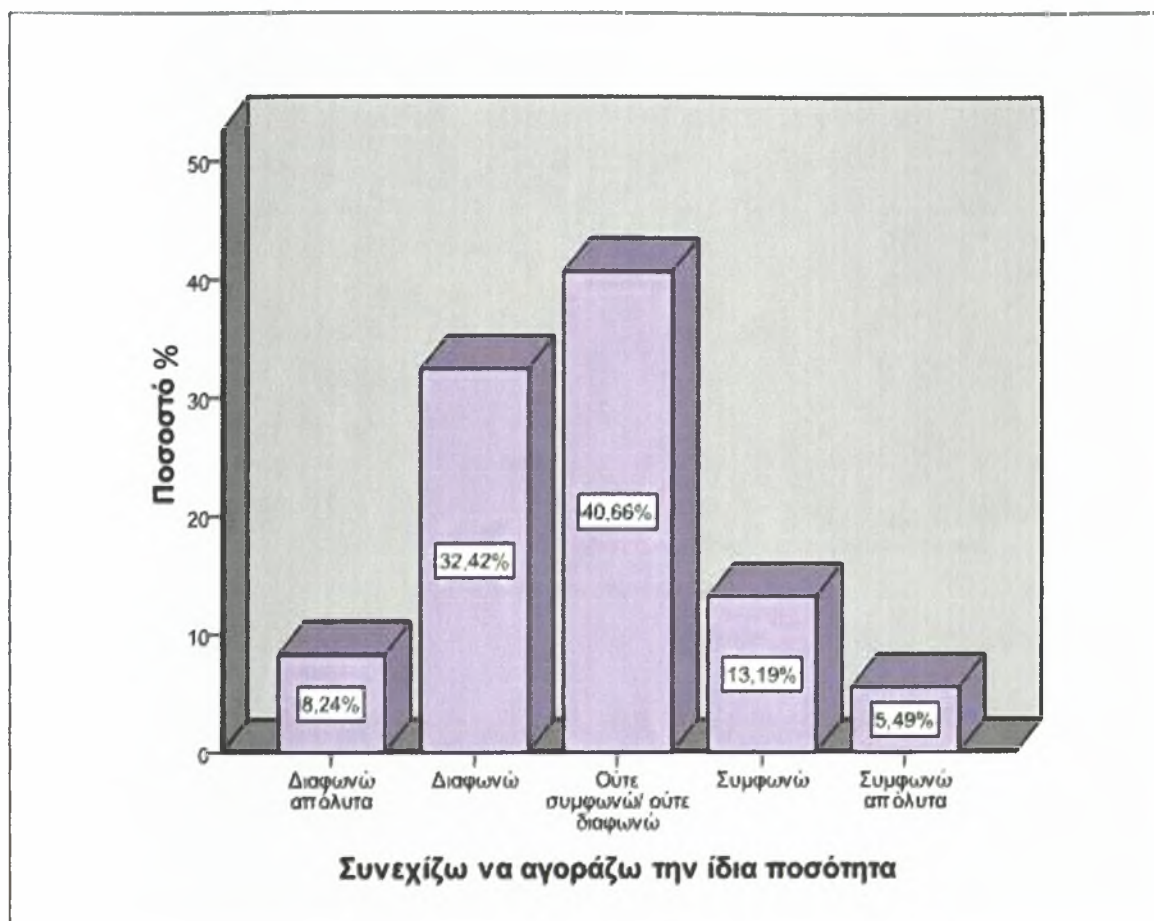
Τέλος, μόλις το 12,09% (Σχ.3.17) συμφωνεί απόλυτα με την επιλογή, σύμφωνα με την οποία η αύξηση της τιμής των ψαριών θα οδηγήσει στην αρχή τους καταναλωτές σε μια πρόσκαιρη αντίδραση και στη συνέχεια θα ακολουθήσουν τις παλιές του επιλογές. Με την επιλογή αυτή διαφωνεί μόλις το 5,49 % των ερωτώμενων.

Σχήμα 3.17: Αντιδράσεις ερωτώμενων σε μια πιθανή αύξηση της τιμής των ψαριών.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας οι καταναλωτές στην πλειονότητά τους αναζητούν πιο φθηνές λύσεις όταν αυξάνεται η τιμή των ψαριών. Βέβαια δεν είναι λίγοι και αυτοί που επιλέγουν να αγοράσουν μικρότερες ποσότητες αλιευμάτων από αυτές που ήδη καταναλώνουν. Από την άλλη πλευρά, είναι πολλοί λίγοι οι καταναλωτές που προσανατολίζονται στην κατανάλωση κατεψυγμένων αλιευμάτων, ειδικότερα οι Έλληνες, δεν προτιμούν τα κατεψυγμένα αλιεύματα γιατί είναι πολύ εύκολο να βρει κανείς στη χώρα μας φθηνά φρέσκα αλιεύματα πολύς καλής ποιότητας σε πολύ χαμηλές τιμές.

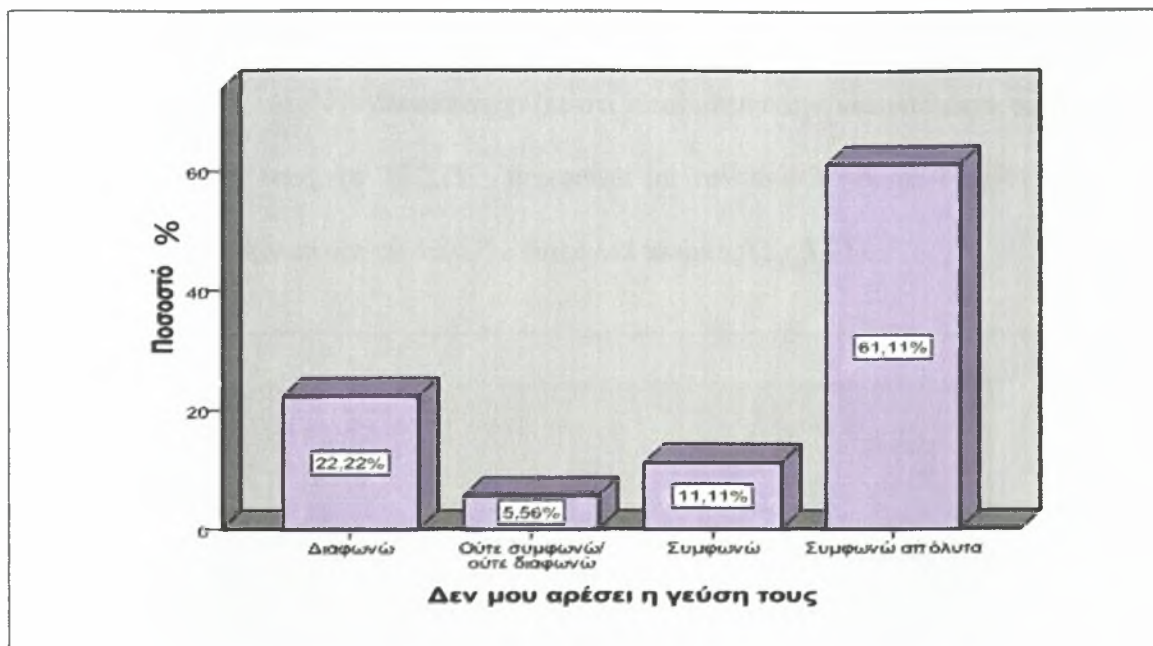
Η αύξηση της τιμής των αλιευμάτων θα αφήσει ανεπηρέαστο μόλις το 5,49 % των ερωτώμενων, οι οποίοι εξακολουθούν να αγοράζουν την ίδια ποσότητα ψαριών ανεξαρτήτου τιμής (Σχ.3.18).

Σχήμα 3.18: Αντιδράσεις ερωτώμενων σε μια πιθανή αύξηση της τιμής των ψαριών.

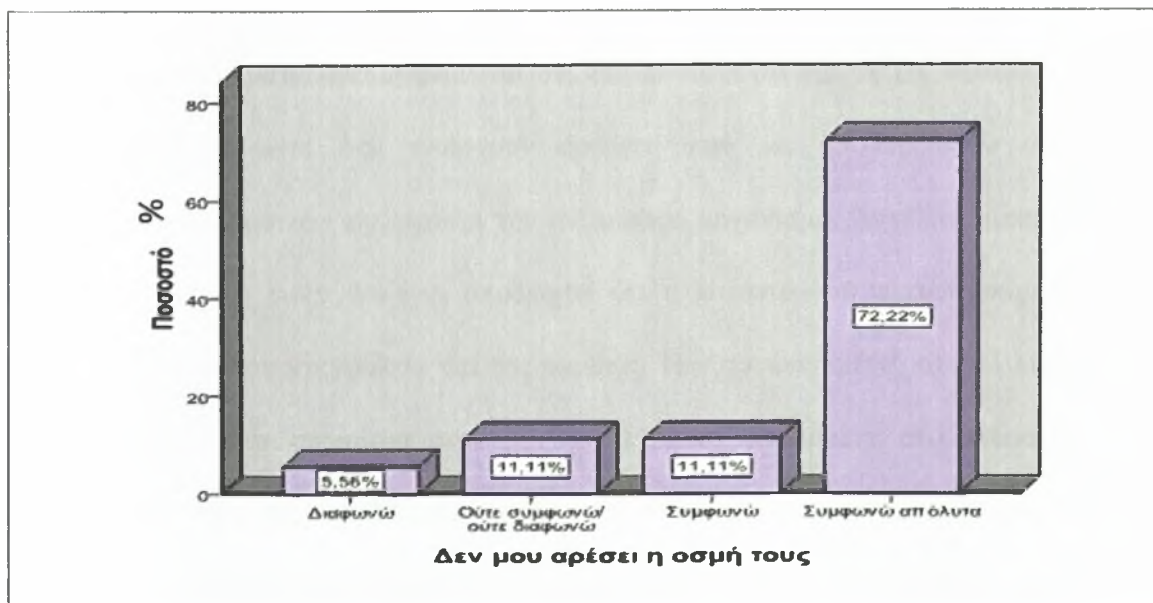
3.1.4 Απόψεις καταναλωτών για τους λόγους προτίμησης ή μη των ψαριών

Στο μικρό σχετικά ποσοστό 9% που δηλώνουν ότι δεν καταναλώνουν καθόλου ψάρια (Σχ.3.6), το ποσοστό 61,11% οδηγείται σε αυτή την απόφαση λόγω της γεύσης των ψαριών, η οποία δεν τους αρέσει (Σχ.3.19). Η γεύση αποτελεί αναντίρρητα το ουσιαστικότερο κριτήριο επιλογής τροφίμων και όπως φαίνεται είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες για την αποφυγή κατανάλωσης ψαριών για κάποιους που θεωρούν ότι έχουν έντονη γεύση.

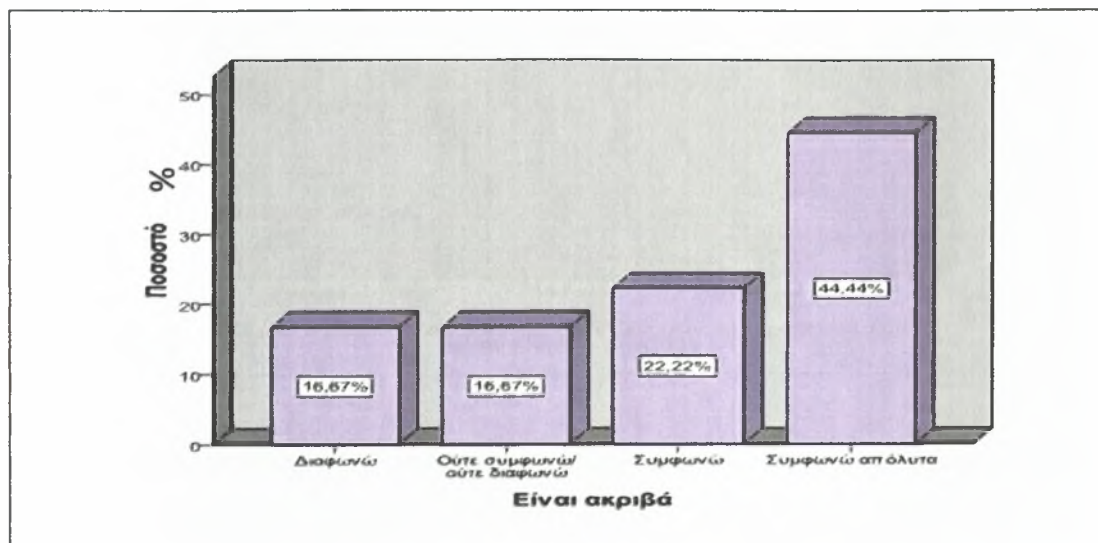
Σχήμα 3.19: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους δεν καταναλώνουν ψάρια.

Σημαντικό είναι και το ποσοστό (72,22%) αυτών που δηλώνει ότι απορρίπτει τα ψάρια από το διαιτολόγιό τους λόγω της οσμής τους. (Σχ.3.20).

Σχήμα 3.20: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους δεν καταναλώνουν ψάρια.

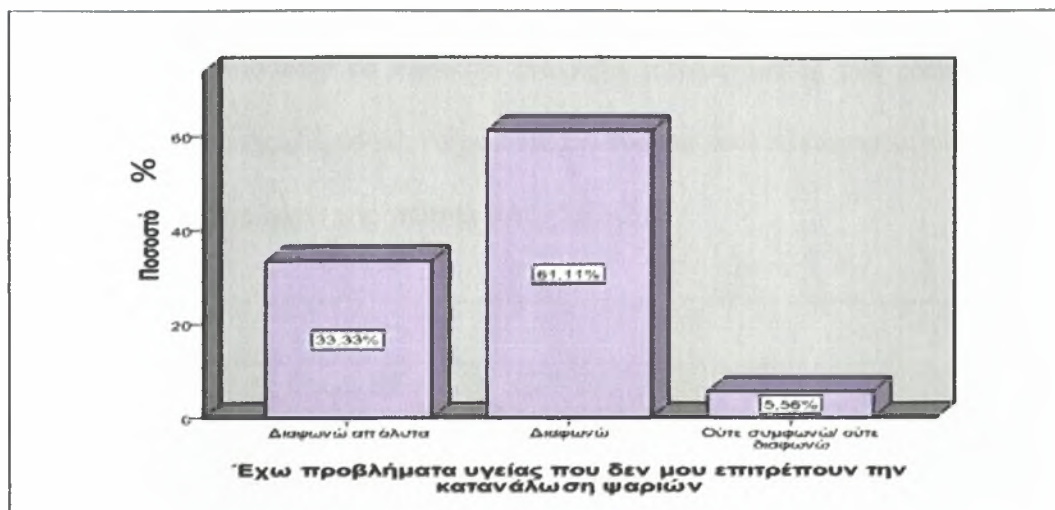
Η τιμή είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας στην επιλογή προϊόντων για κατανάλωση. Έτσι, το 44,44% υποστηρίζει ότι απορρίπτει την κατανάλωση ψαριών εξαιτίας της τιμής τους, το 22,22% συμφωνεί με τον ίδιο λόγο, το 16,67% ούτε συμφωνεί/ούτε διαφωνεί και το 16,67% διαφωνεί πλήρως (Σχ.3.21).

Σχήμα 3.21: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους δεν καταναλώνουν ψάρια.

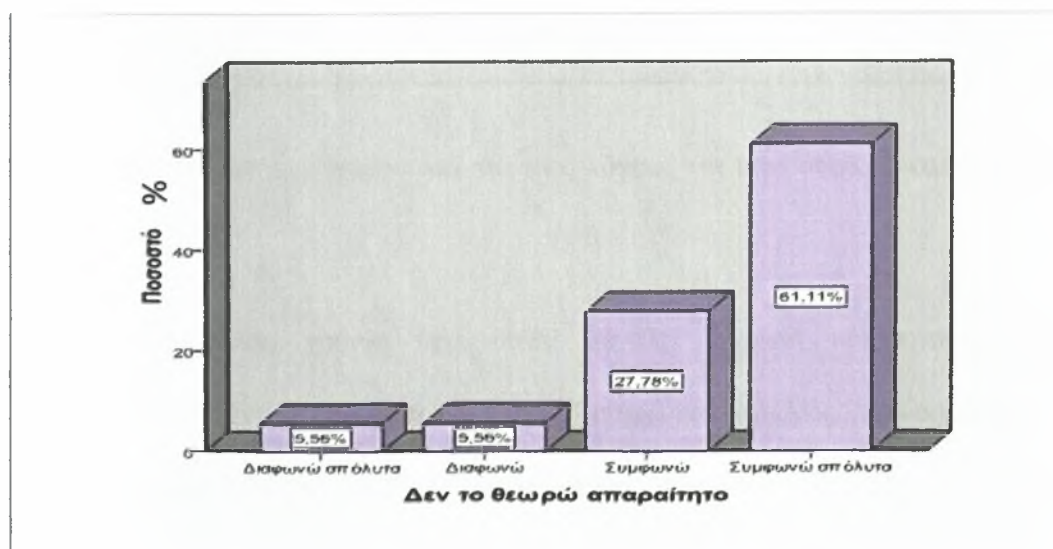
Τα προβλήματα υγείας φαίνεται ότι δεν ευθύνονται για τη μη κατανάλωση θαλασσινών. Άλλωστε δεν υπάρχουν έρευνες που να αποδεικνύουν ότι η κατανάλωση θαλασσινών επιβαρύνει τον ανθρώπινο οργανισμό. Αντίθετα, μετά από έρευνες που έχουν διεξαχθεί έχει αποδειχτεί ότι η κατανάλωση ψαριού επηρεάζει θετικά την υγεία του εγκεφάλου και της καρδιάς. Πιο συγκεκριμένα, τα ω-3 λιπαρά οξέα που περιέχουν τα ψάρια μειώνουν τον κίνδυνο απόφραξης στο στεφανιαίο αγγειακό σύστημα της καρδιάς, τον κίνδυνο θανάτου από καρδιακές αρρυθμίες και τον κίνδυνο απόφραξης των εγκεφαλικών αιμοφόρων αγγείων που είναι η αιτία των ισχαιμικών εγκεφαλικών επεισοδίων και απομακρύνουν τον κίνδυνο εκφυλισμού των πνευματικών ικανοτήτων, γεροντικής άνοιας και της ασθένειας Αλτσχάιμερ σε

ηλικιωμένους (Μυλωνάκη, 2007). Έτσι, με την επιλογή αυτή διαφωνεί απόλυτα ή διαφωνεί απλά το 61,11% και το 33,33% του δείγματος (Σχ.3.22).

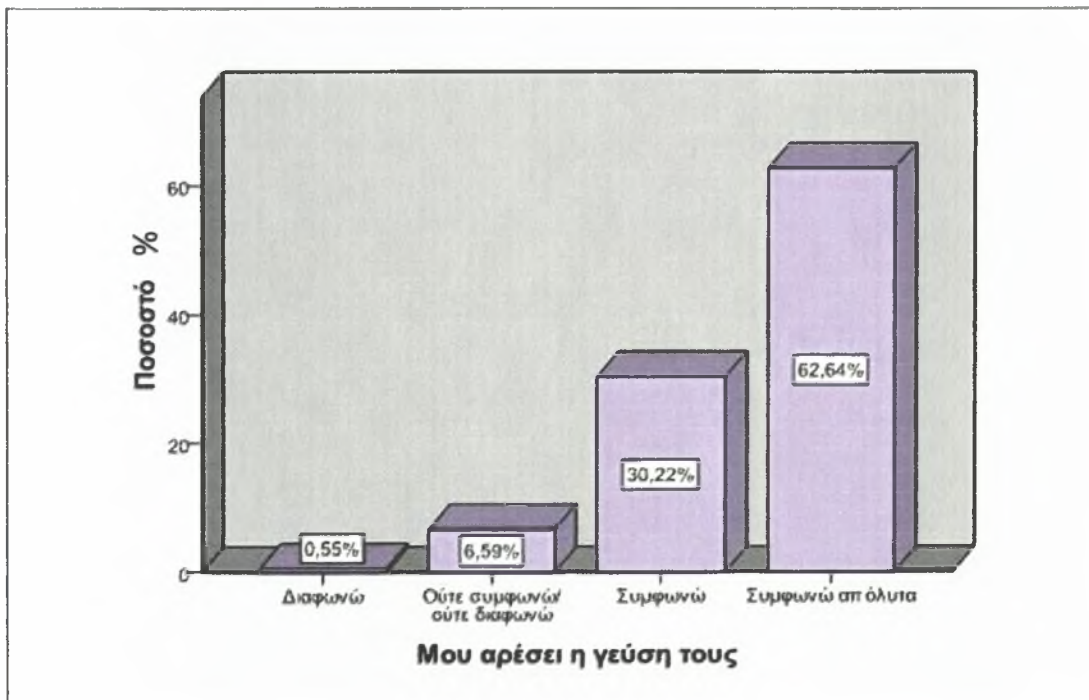
Σχήμα 3.22: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους δεν καταναλώνουν ψάρια.

Το 61,11% δείγματος που δεν καταναλώνει θαλασσινά απλά δεν έχει συνηθίσει να τα επιλέγει ή δεν θεωρεί απαραίτητη τη λήψη τους (Σχ.3.23).

Σχήμα 3.23: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους δεν καταναλώνουν ψάρια.

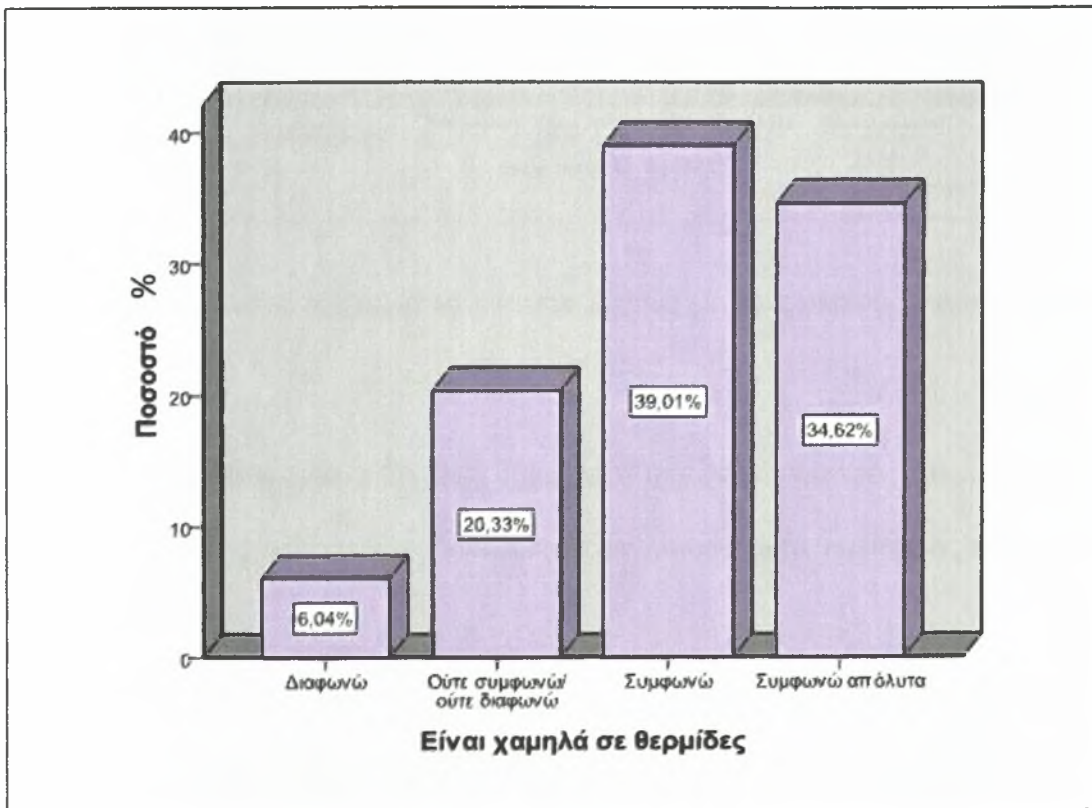
Το 91% των συμμετεχόντων στην έρευνα επιλέγει τακτικά στη διατροφή του την κατανάλωση θαλασσινών. Στο ερωτηματολόγιο της έρευνας έγινε προσπάθεια να διερευνηθούν οι λόγοι που οδηγούν τους καταναλωτές να επιλέγουν στη διατροφή τους τα ψάρια. Από αυτό το ποσοστό ένα πολύ μεγάλο μέρος των ερωτηθέντων το επιλέγει λόγω γεύσης (62,64%). Αθροιστικά η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος καταναλώνει ψάρια λόγω της γεύσης τους (Σχ.3.24).

Σχήμα 3.24: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν ψάρια.

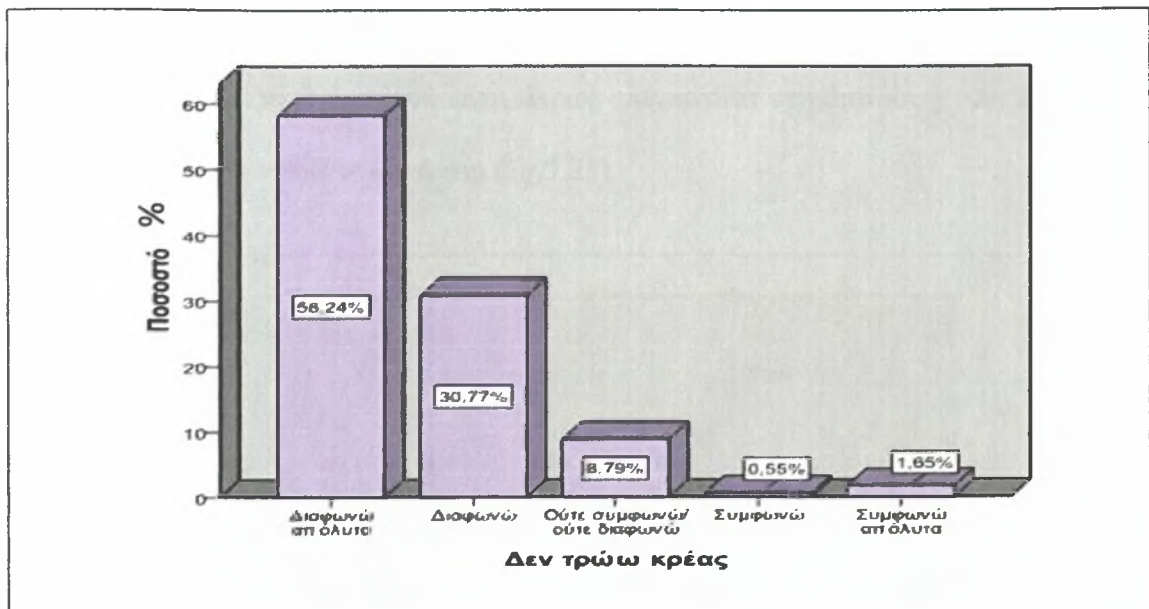
Τα τελευταία χρόνια έχει δοθεί μεγάλη έμφαση και προσοχή στην κατανάλωση προϊόντων που είναι χαμηλά σε λιπαρά και θερμίδες. Έχει αποδειχτεί ότι σε υπέρβαρα άτομα που ακολουθούσαν δίαιτα χαμηλή σε θερμίδες, εκείνα που έτρωγαν ψάρι κάθε μέρα έχασαν 20% περισσότερο βάρος συγκριτικά με όσα δεν συμπεριελάμβαναν ψάρι στη διατροφή τους. Για το λόγο αυτό τα ψάρια προτιμώνται από τους καταναλωτές που επιλέγουν να ακολουθήσουν μια διατροφή με χαμηλή

πρόσληψη θερμίδων, ενώ ταυτόχρονα αναζητούν τη γεύση και την ποιότητα σε κάθε γεύμα. Τα θαλασσινά ανήκουν σ' αυτήν την κατηγορία και γι' αυτό το 34,62% των ερωτώμενων δηλώνει ότι τα επιλέγει επειδή αποτελούν τροφή χαμηλή σε θερμίδες, ενώ μόλις το 6,04% του δείγματος δηλώνει αδιάφορο για τη χαμηλή περιεκτικότητα σε θερμίδες των ψαριών (Σχ.3.25).

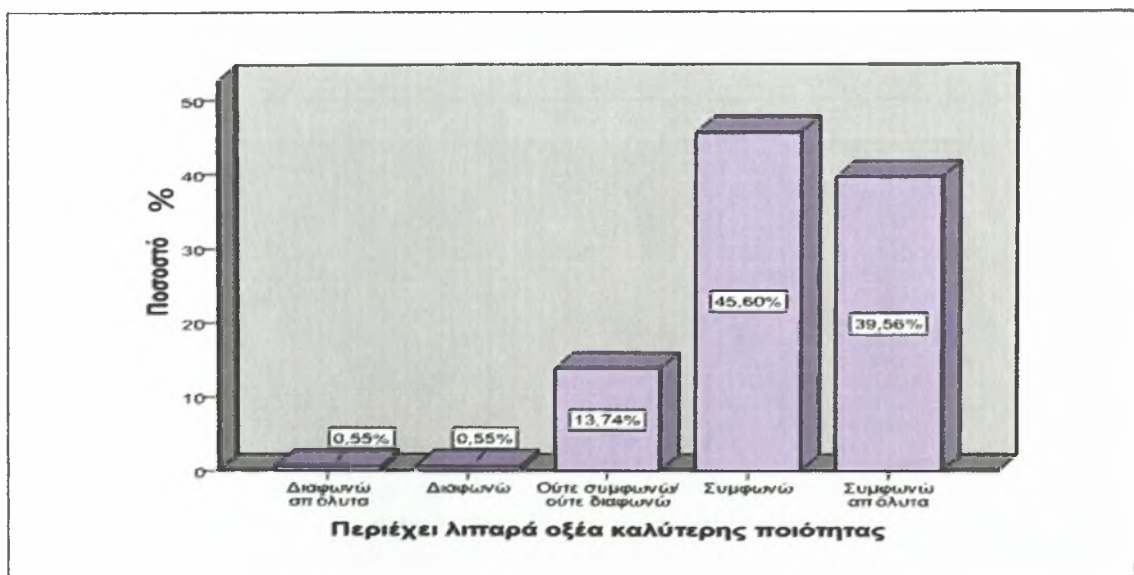
Σχήμα 3.25: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν ψάρια.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι καταναλωτές δεν καταναλώνουν ψάρια ως υποκατάστατα του κρέατος. Αθροιστικά το 89,01% του δείγματος διαφωνεί με την επιλογή αυτή, ενώ κάποια μικρά ποσοστά 0,55% και 1,65% συμφωνούν και συμφωνούν απόλυτα με την επιλογή αυτή (Σχ.3.26).

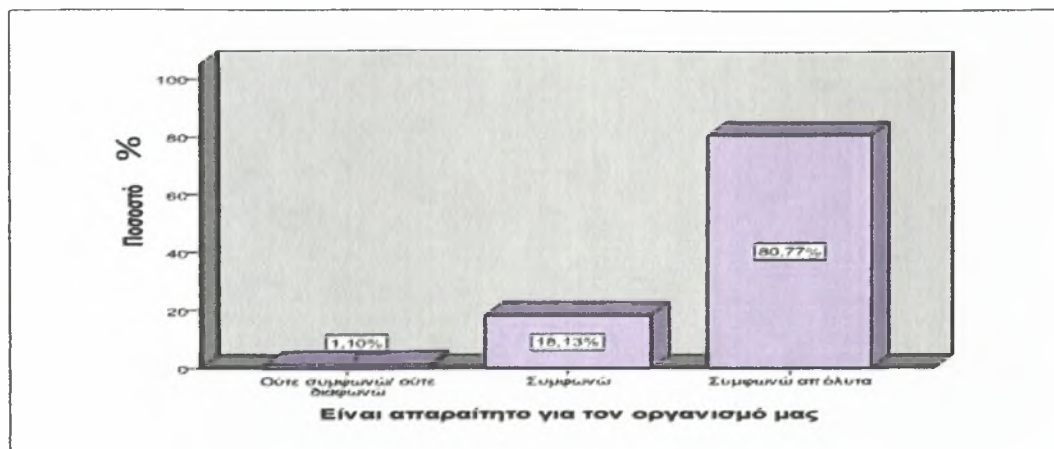
Σχήμα 3.26: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν ψάρια.

Παρατηρείται επίσης, ότι είναι εξαιρετικά σημαντικό για τους καταναλωτές η επιλογή της λήψης θαλασσινών διότι περιέχουν λιπαρά οξέα καλύτερης ποιότητας (85,16%) (Σχ.3.27).

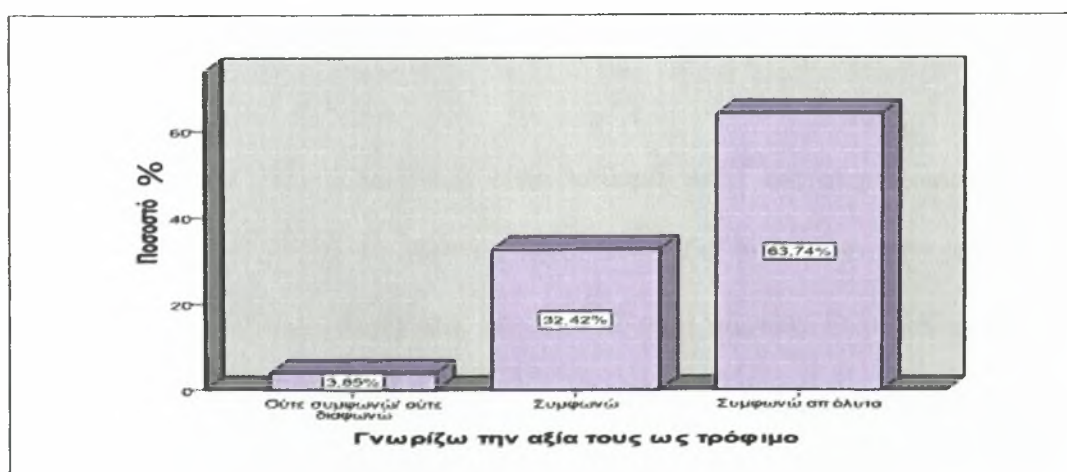
Σχήμα 3.27: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν ψάρια.

Η πλειοψηφία σχεδόν (80,77%) των ερωτηθέντων καταναλωτών αντιλαμβάνεται ότι τα θαλασσινά είναι άκρως απαραίτητα στη διατροφή τους και γι' αυτό τα εντάσσει στο διαιτολόγιό του (Σχ.3.28).

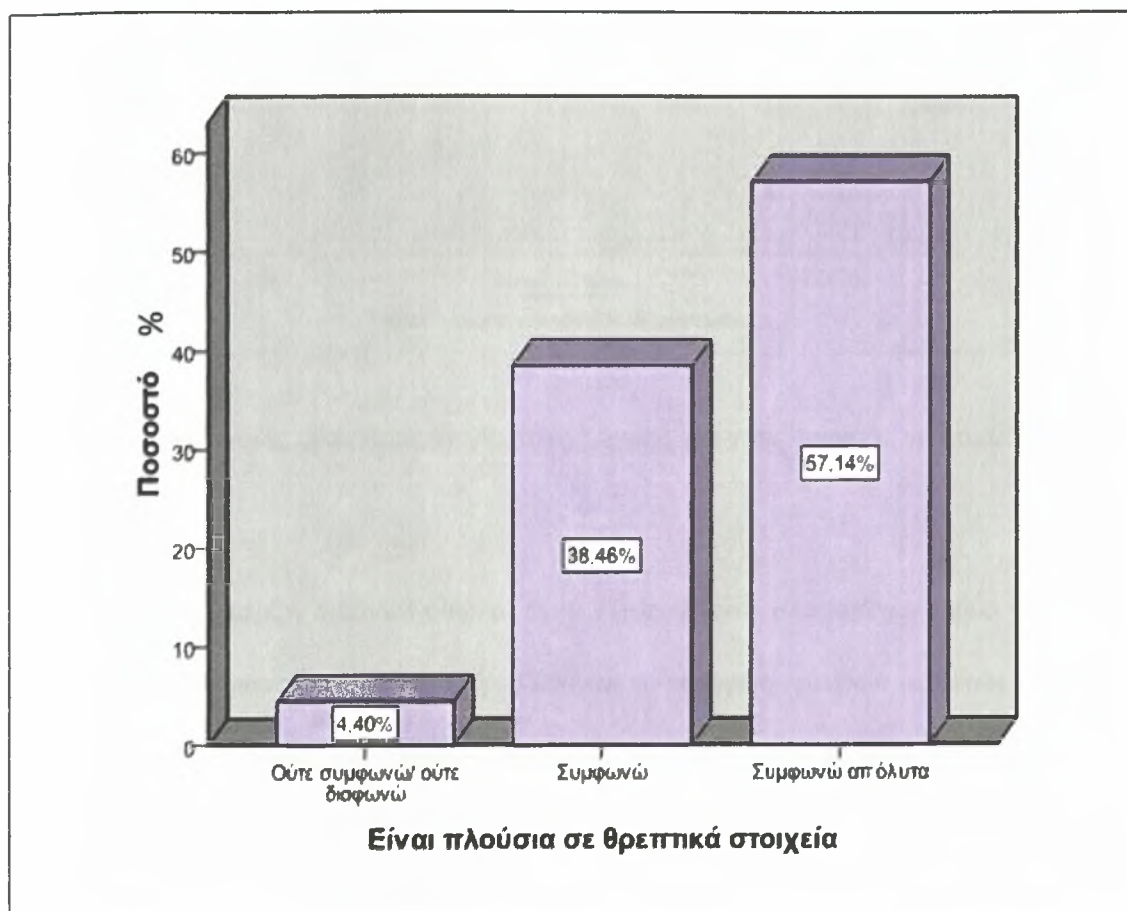
Σχήμα 3.28: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν ψάρια.

Το γεγονός ότι τα ψάρια έχουν μεγάλη διατροφική αξία φαίνεται και από το 63,74% του δείγματος που δηλώνει ότι γνωρίζει τη διατροφική τους αξία και αυτός είναι ο λόγος της ένταξής τους στη διατροφή τους (Σχ.3.29).

Σχήμα 3.29: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν ψάρια.

Συνειδητή επιλογή για κατανάλωση λόγω των πλούσιων θρεπτικών στοιχείων κάνει το 57,14% των ερωτώμενων (Σχ.3.30).

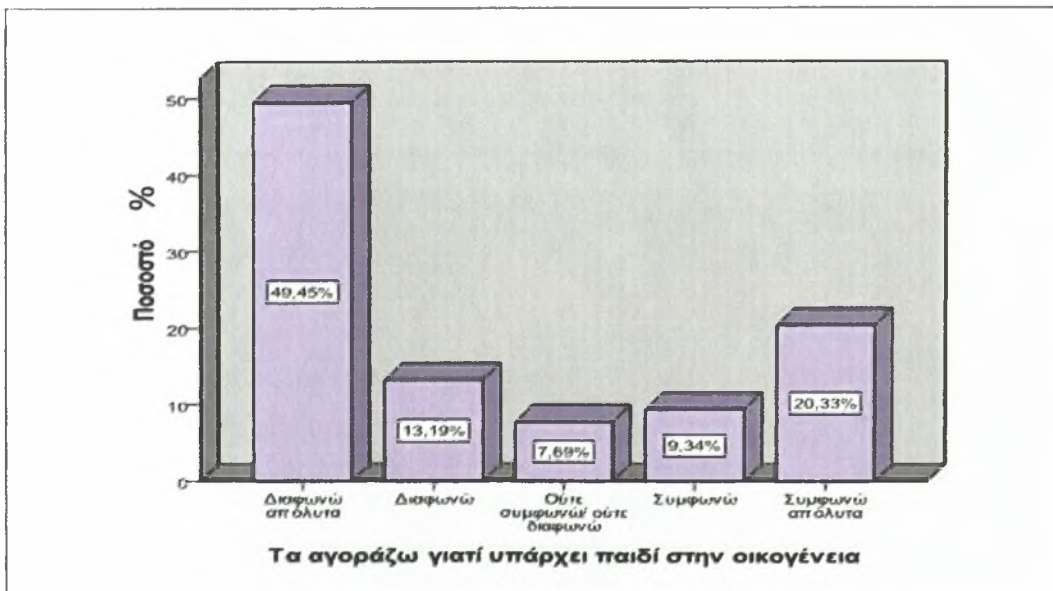
Σχήμα 3.30: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν ψάρια.

Αν και η ιατρική επιστήμη είναι καθαρά υπέρ της συχνής κατανάλωσης θαλασσινών, φαίνεται ότι το γεγονός αυτό επηρεάζει πολύ λίγο την επιλογή των συμμετεχόντων στην απόφασή τους για κατανάλωση ψαριών. Έτσι, μόλις το 3,30% δηλώνει ότι επιλέγει αλιεύματα γιατί τους το επιβάλλει ο γιατρός τους (Σχ.3.31).

Σχήμα 3.31: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν ψάρια.

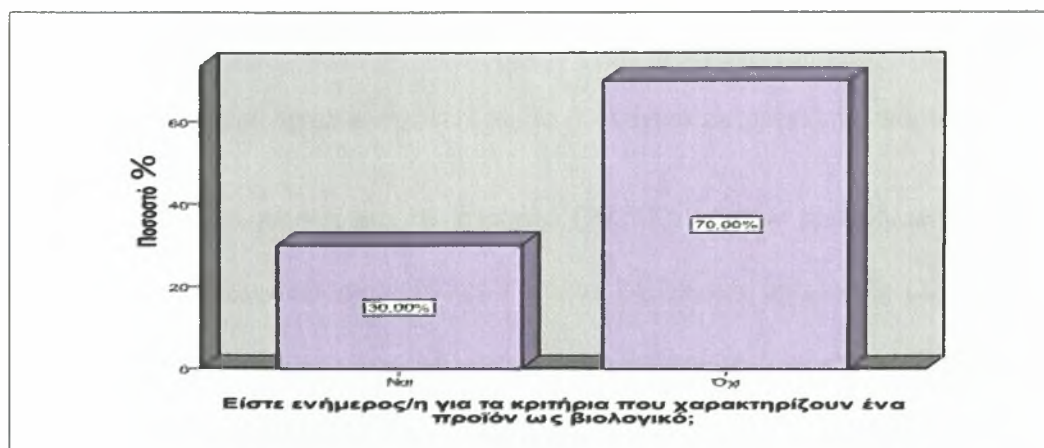
Τέλος η ύπαρξη παιδιών οδηγεί στην κατανάλωση αλιευμάτων μόνο για το 20,33% του δείγματος της έρευνας. Ωστόσο η ύπαρξη μικρών παιδιών στην οικογένεια δε διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την ένταξη των ψαριών στη διατροφή των καταναλωτών (Σχ.3.32).

Σχήμα 3.32: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν ψάρια.

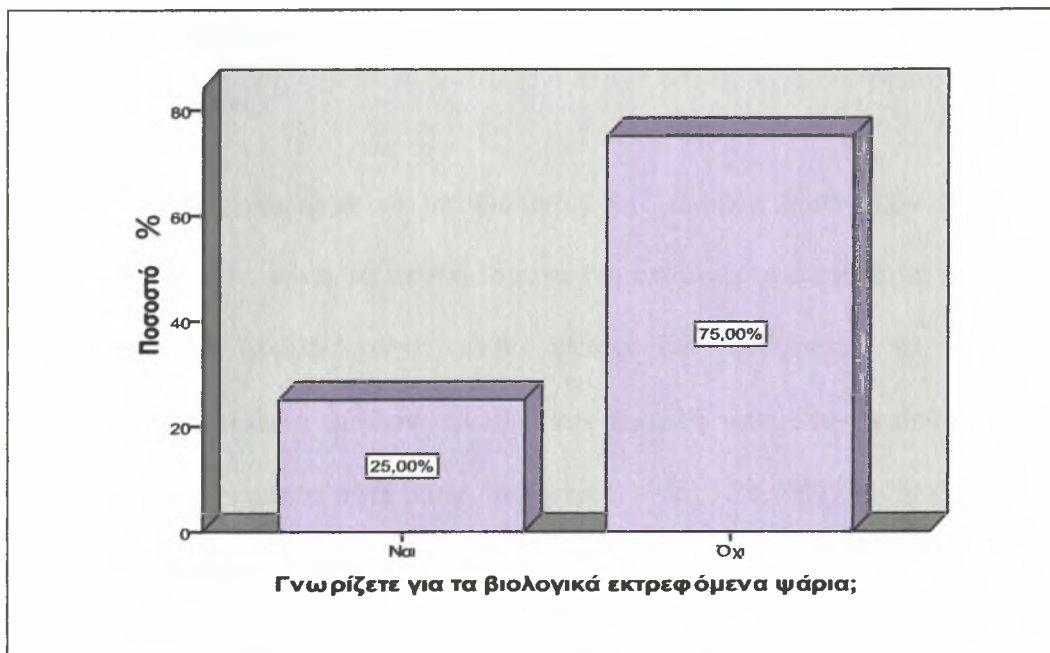
3.1.5 Βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας οι καταναλωτές δεν είναι ενήμεροι για τα κριτήρια που χαρακτηρίζουν ένα προϊόν ως βιολογικό. Έτσι, το 70,00% των συμμετεχόντων στην έρευνα δήλωσε ότι διαθέτει ελάχιστες ή και καθόλου γνώσεις ως προς τα χαρακτηριστικά που διέπουν τα βιολογικά παραγόμενα προϊόντα, ενώ μόνο το 30,00% γνώριζε ότι τα βιολογικά προϊόντα είναι αυτά που έχουν παραχθεί ακολουθώντας συγκεκριμένους κανόνες για την εκτροφή ή τη μεταποίησή τους, οι οποίοι συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος, την αύξηση της βιοποικιλότητας, την ανακύκλωση, τη χρήση ανανεώσιμων πόρων, τη διατήρηση της ποιότητας και την προστασία της υγείας του καταναλωτή (Σχ.3.33). Είναι φανερό ότι παρά τα όσα καθημερινά αναφέρονται για τα βιολογικά παραγόμενα προϊόντα, δεν έχει ακόμα επιτευχθεί ο επιθυμητός βαθμός εξοικείωσης των πολιτών με αυτά. Ίσως οι υψηλές τιμές πώλησής τους, η πώλησή τους μόνο από εξειδικευμένα καταστήματα αλλά και οι δυσπιστία των πολιτών προς αυτά να είναι οι βασικοί παράγοντες που τα βιολογικά προϊόντα σήμερα δεν έχουν «κατακτήσει» την αγορά και τη συνείδηση των καταναλωτών.

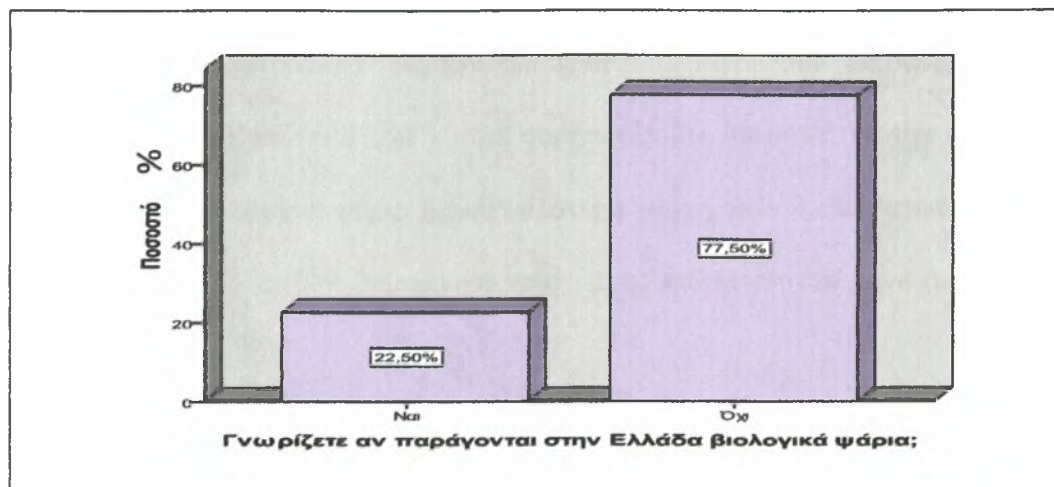
Σχήμα 3.33: Ενημέρωση ερωτώμενων για τα κριτήρια που χαρακτηρίζουν ένα προϊόν ως βιολογικό.

Στην ερώτηση αν γνωρίζουν τα βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα το ποσοστό της άγνοιας των συμμετεχόντων στην έρευνα φαίνεται να μεγαλώνει σε σχέση με την προηγούμενη ερώτηση που αναφέρονταν απλά στα βιολογικά προϊόντα. Το 75,00% δηλώνει ότι διαθέτει ελάχιστες γνώσεις πάνω στο θέμα αυτό, ενώ μόνο το 25,00% φαίνεται να γνωρίζει ότι το βιολογικό ψάρι είναι αυτό που εκτρέφεται μόνο με φυσικά προϊόντα βιολογικής γεωργίας, σε καθαρά, ελεγχόμενα νερά, χωρίς καμία χρήση χημικών ή αντιβιοτικών (Σχ.3.34).

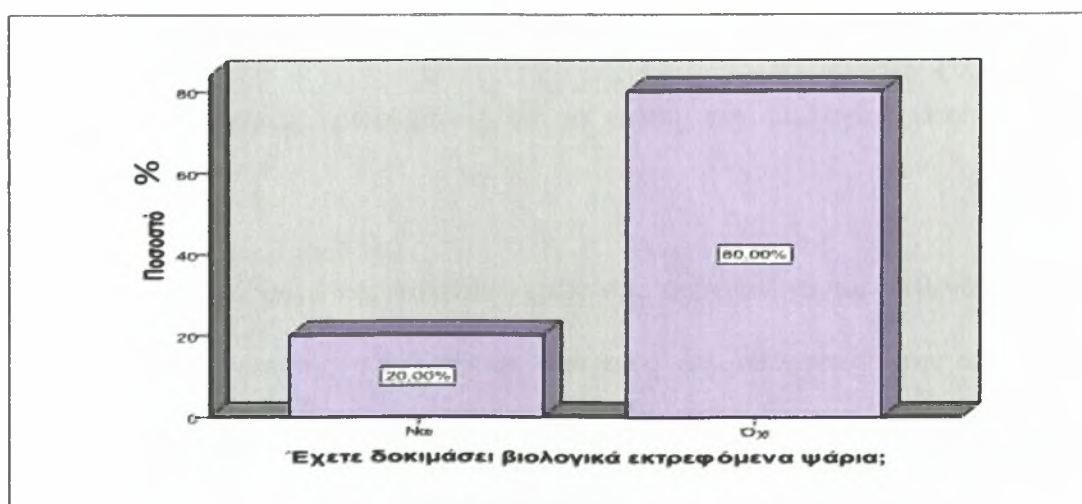
Σχήμα 3.34: Ενημέρωση ερωτώμενων για τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Υψηλό είναι επίσης και το ποσοστό (77,50%) αυτών που δήλωσαν ότι δεν γνωρίζουν αν παράγονται στην Ελλάδα ψάρια βιολογικής εκτροφής (Σχ.3.35). Τα αποτελέσματα της έρευνας είναι αναμενόμενα αν αναλογιστεί κανείς ότι ο κλάδος της βιολογικής υδατοκαλλιέργειας είναι ένας σχετικά καινούριος τομέας των βιολογικών προϊόντων που κάνει τα πρώτα βήματα ανάπτυξής του και παρουσιάζει συνεχώς αυξητικές καταναλωτικές τάσεις.

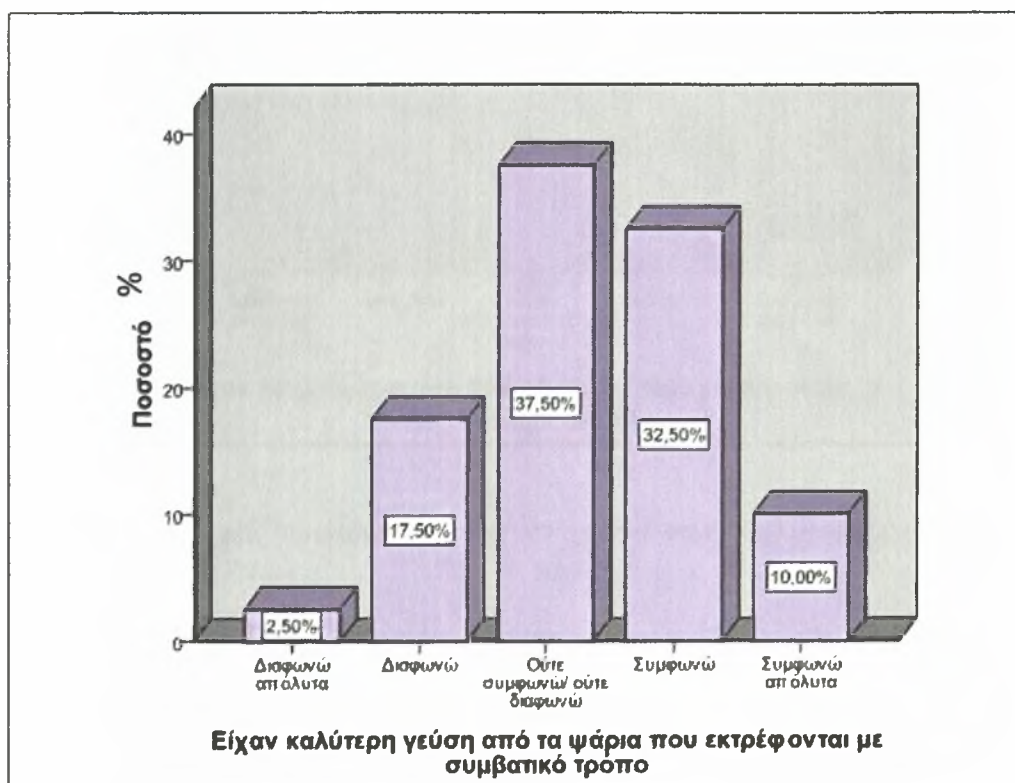
Σχήμα 3.35: Ενημέρωση ερωτώμενων για την παραγωγή βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών στην Ελλάδα.

Το ότι δε γνωρίζουν οι καταναλωτές την ύπαρξη αλιευτικών προϊόντων βιολογικής εκτροφής, κάνει τα αποτελέσματα της επόμενης ερώτησης ως ένα βαθμό αναμενόμενα. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα δεν αναζητούν τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια διότι μάλλον αγνοούν την ύπαρξή τους στην αγορά. Έτσι, το 80,00% δεν έχει δοκιμάσει ποτέ βιολογικά ψάρια, ενώ το 20,00% έχει δοκιμάσει και τα έχει συμπεριλάβει στη διατροφή του (Σχ.3.36).

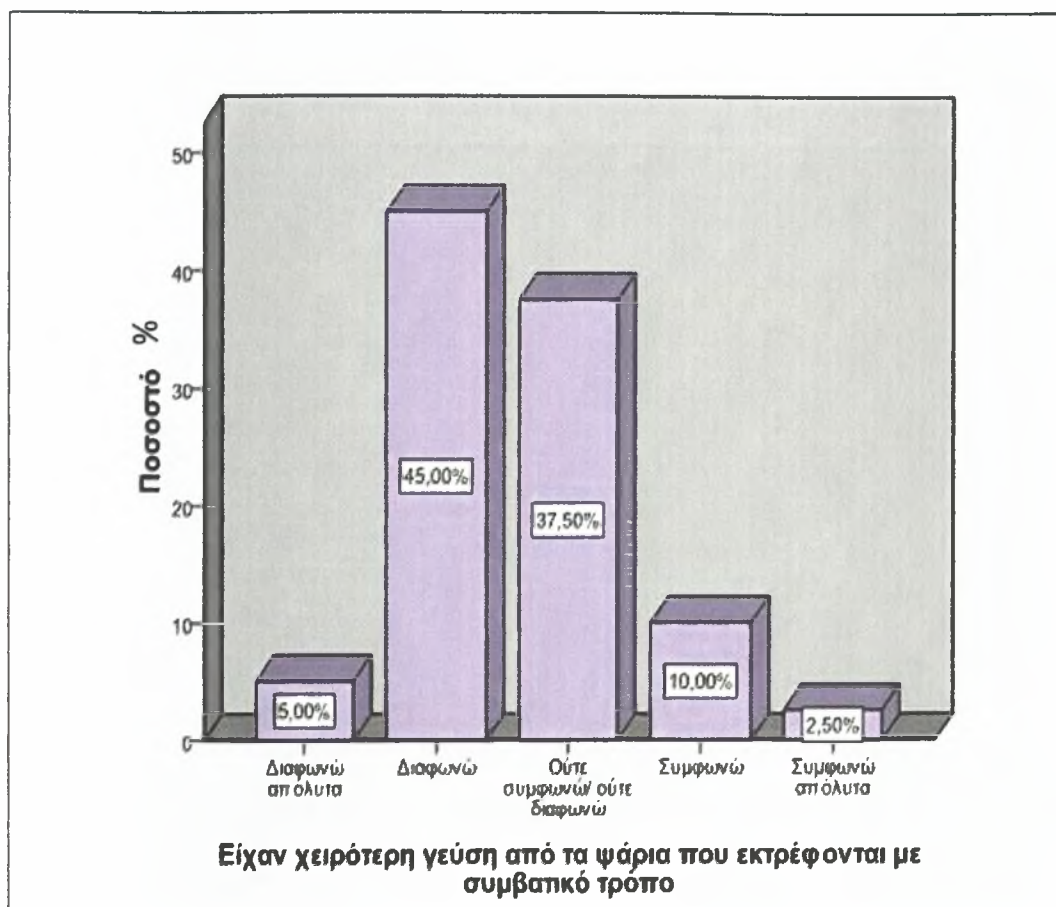
Σχήμα 3.36: Δοκιμή των ερωτώμενων στα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Τα περισσότερα άτομα έχουν μάλλον ουδέτερη άποψη σχετικά με τη γεύση των βιολογικά παραγόμενων ψαριών σε σχέση με αυτή των εκτρεφόμενων με συμβατικό τρόπο. Έτσι, το 37,50% ούτε συμφωνεί/ούτε διαφωνεί με την άποψη ότι τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια έχουν καλύτερη γεύση από τα συμβατικά και μόνο το ποσοστό 32,50% αυτών βρίσκει τη γεύση τους καλύτερη από των συμβατικών (Σχ.3.37).

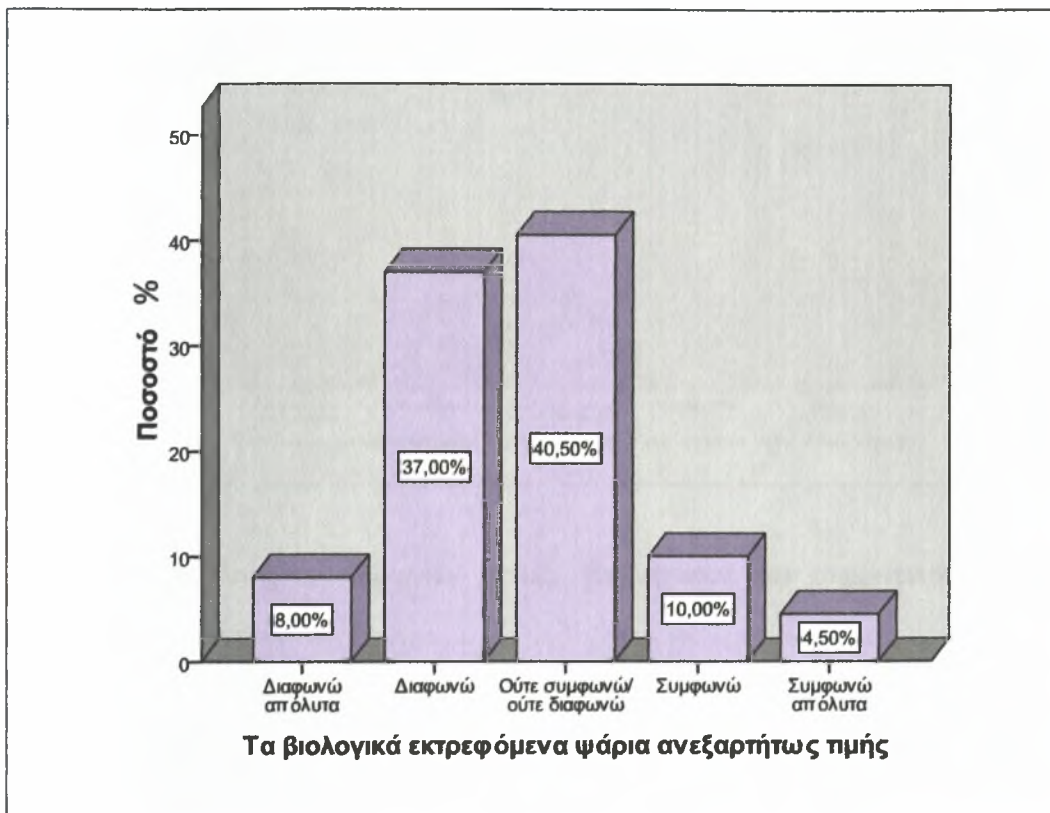
Σχήμα 3.37: Απόψεις ερωτώμενων για τη γεύση των βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών.

Τα αποτελέσματα της παραπάνω ερώτησης επιβεβαιώνονται σε μεγάλο βαθμό από αυτά της ερώτησης που ζητούσε από τους συμμετέχοντες στην έρευνα να δηλώσουν το βαθμό συμφωνίας τους με την άποψη που θέλει τη γεύση των βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών να είναι χειρότερη από αυτή των συμβατικών (Σχ.3.38).

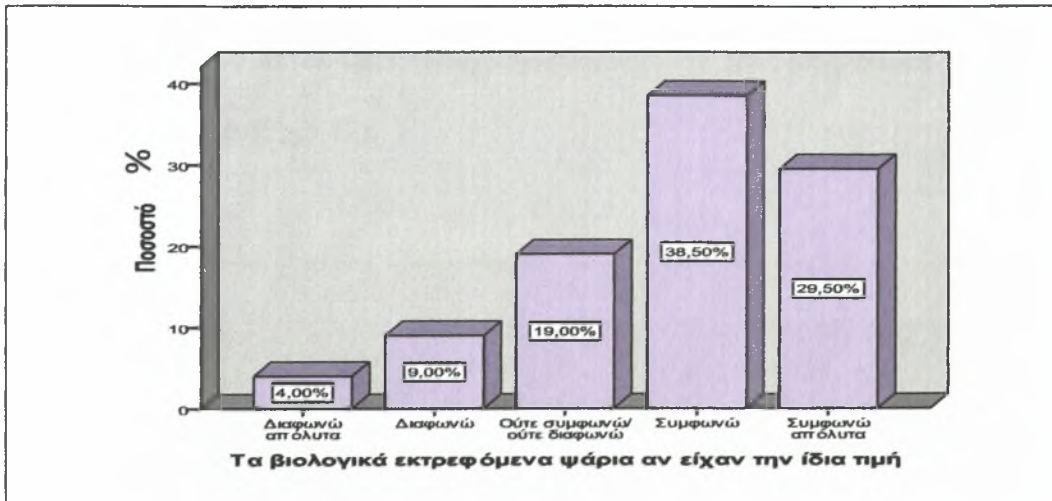
Σχήμα 3.38: Απόψεις ερωτώμενων για τη γεύση των βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών.

Η σχέση επιλογής βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών με την τιμή είναι αντιστρόφως ανάλογη. Όσο πιο μεγάλη είναι η τιμή του προϊόντος τόσο μειώνεται η πρόθεση για κατανάλωση βιολογικών υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων. Συνολικά το 14,5% του δείγματος θα καταναλώνει βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια, έναντι των συμβατικών αλιευμάτων εκτροφής, ανεξαρτήτως τιμής (Σχ.3.39). Βέβαια υπάρχει και ένα σημαντικό ποσοστό που δηλώνει ότι η κατανάλωση βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών θα έχει άμεση σχέση με την τιμή τους (45%), αποδεικνύοντας τη σημασία της τιμής διάθεσης των βιολογικών υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων στην τελική απόφαση των καταναλωτών να τα αγοράσουν ή όχι.

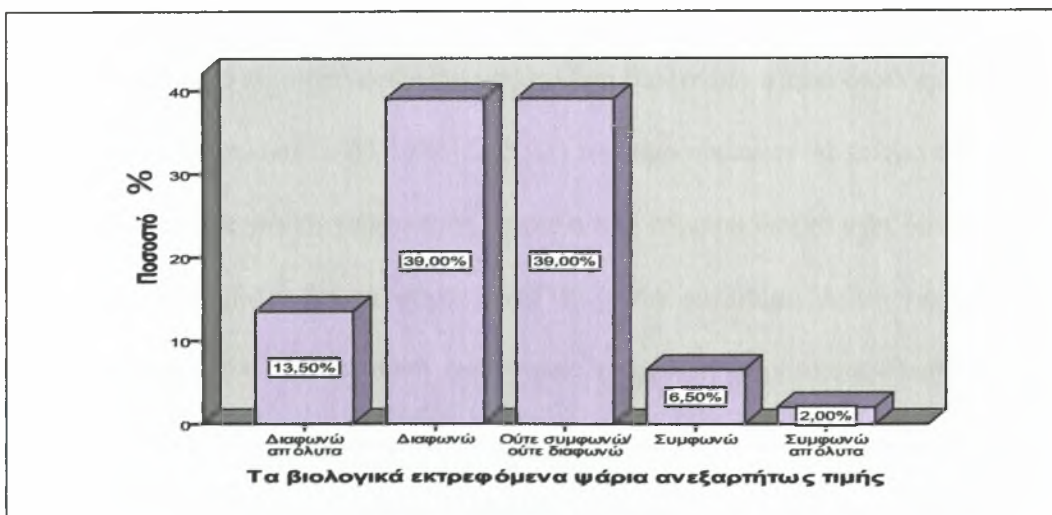
Σχήμα 3.39: Επιλογή ερωτώμενων μεταξύ βιολογικών και συμβατικών ψαριών εκτροφής.

Παρόμοια είναι τα αποτελέσματα της έρευνας και για την επιλογή μεταξύ αλιευμάτων συλλεκτικής αλιείας και βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών, επιβεβαιώνοντας την καθοριστική σημασία της τιμής στην αγορά τους. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα θα ήταν πρόθυμοι να αγοράσουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια αν αυτά θα είχαν την ίδια τιμή με τα ψάρια της συλλεκτικής αλιείας. Είναι σχετικά μικρά τα ποσοστά των καταναλωτών που δηλώνουν ανεπηρέαστοι από το ύψος της τιμής σε σχέση με την αγορά ή όχι βιολογικών υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων (Σχ.3.40).

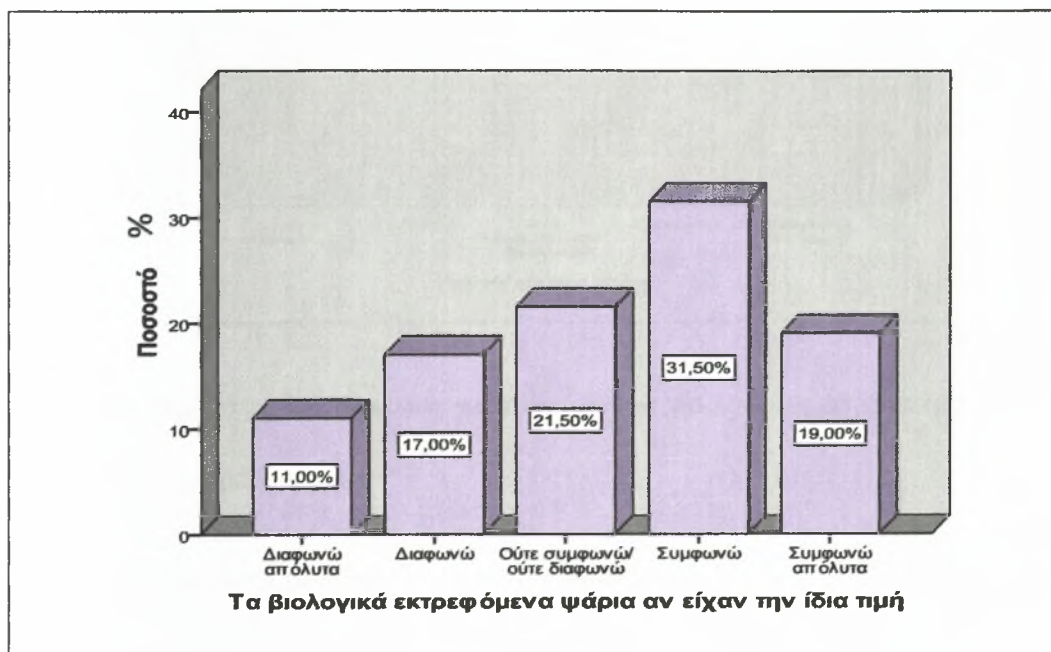
Σχήμα 3.40: Επιλογή ερωτώμενων μεταξύ βιολογικών και συμβατικών ψαριών εκτροφής.

Αντίθετα, πολύ μικρό είναι το ποσοστό αυτών που θα προτιμούσαν τα εκτροφόμενα βιολογικά ψάρια, έναντι εκείνων της συλλεκτικής αλιείας, ανεξαρτήτως τιμής. Έτσι, μόλις ένα 2,00% θα τα επέλεγε χωρίς να ενδιαφέρεται για την τιμή των βιολογικών ψαριών έναντι των ψαριών της συλλεκτικής αλιείας (Σχ.3.41).

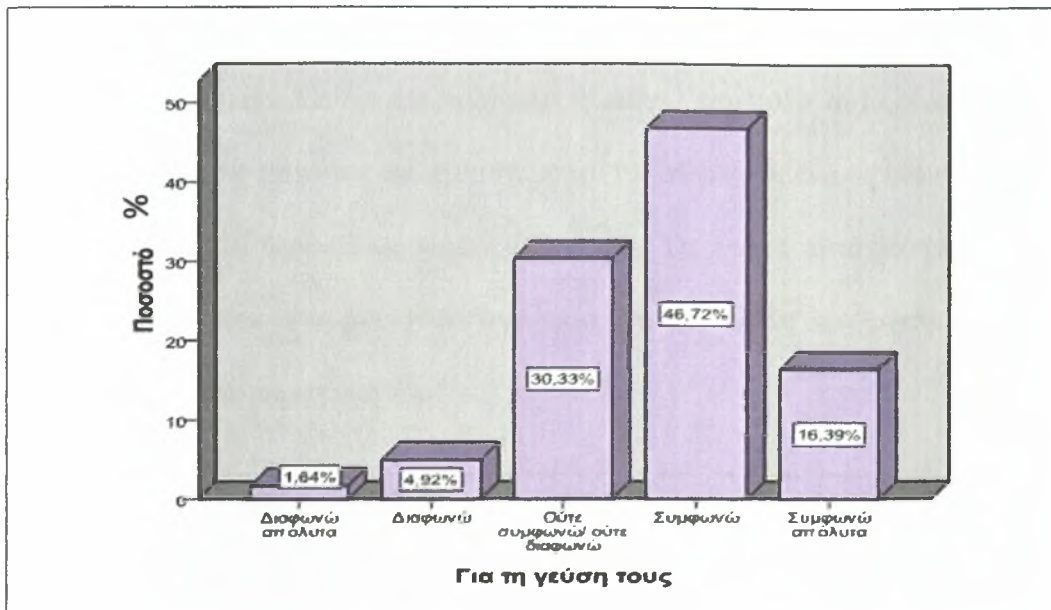
Σχήμα 3.41: Επιλογή ερωτώμενων μεταξύ βιολογικών και συμβατικών ψαριών εκτροφής.

Περίπου το 50,00% των ερωτηθέντων θα επέλεγε ευχαρίστως τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια αν οι τιμές τους κυμαίνονταν στα ίδια επίπεδα με εκείνα της συλλεκτικής αλιείας (Σχ.3.42).

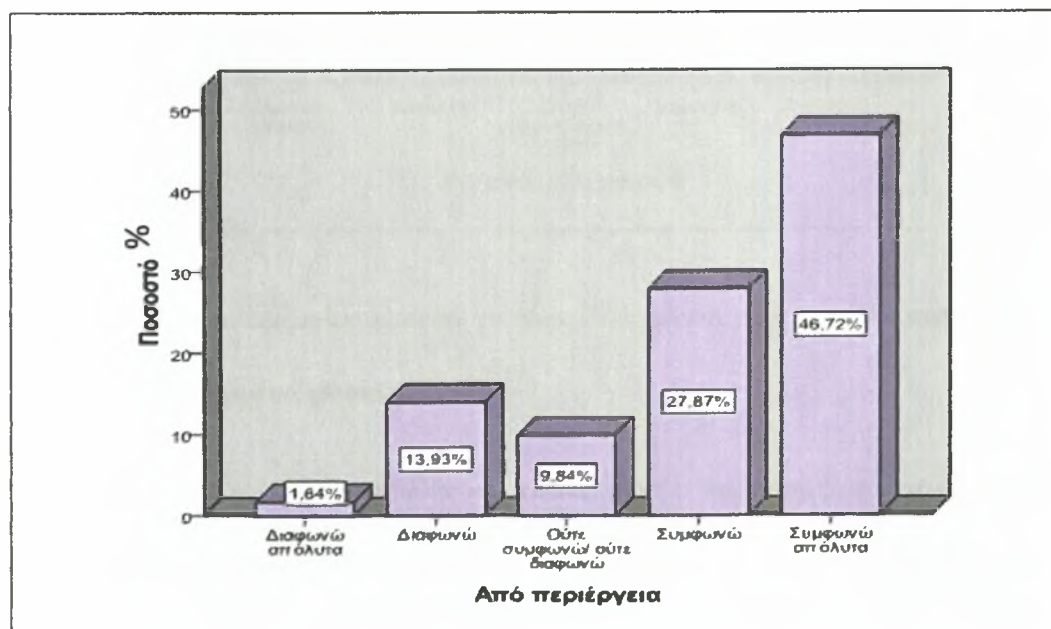
Σχήμα 3.42: Επιλογή ερωτώμενων μεταξύ βιολογικών και συμβατικών ψαριών εκτροφής.

Ένα μεγάλο ποσοστό φαίνεται να επιλέγει βιολογικά ψάρια διότι εμπιστεύεται τη γεύση τους. Συνολικά το 63,11% (Σχ.3.43) των ερωτώμενων θα επέλεγε βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια για τη γεύση τους, παρόλο που σήμερα δεν τα έχει δοκιμάσει. Οι καταναλωτές πιστεύουν ότι τα ψάρια αυτά θα έχουν καλύτερη γεύση γιατί θα είναι απόλυτα προσεγμένη η παραγωγή τους χωρίς τη χρήση φαρμάκων. Θεωρητικά, τα βιολογικά ψάρια πλησιάζουν περισσότερο τη γεύση των ψαριών της συλλεκτικής αλιείας, αφού τρέφονται μόνο με φυσικά προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας και αειφόρου εκμετάλλευσης της αλιείας και αυτό φαίνεται να το γνωρίζει ένα μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων.

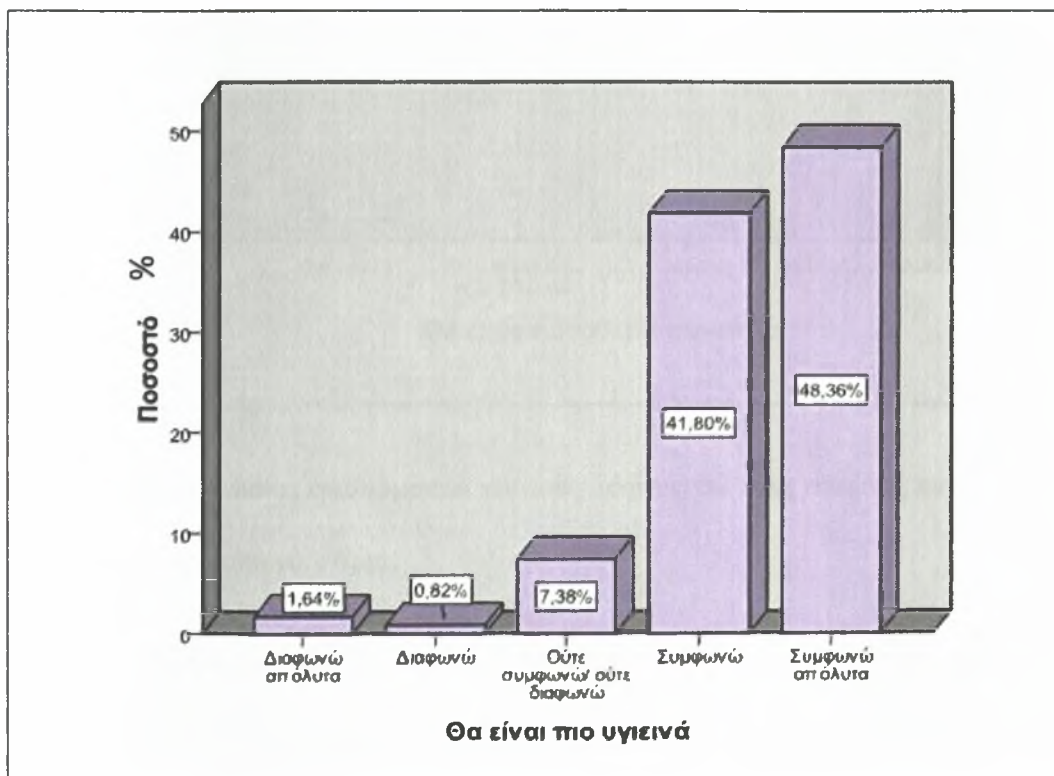
Σχήμα 3.43: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Είναι εξίσου σημαντικό το ποσοστό αυτών (46,72%) που δηλώνουν ότι θα δοκίμαζαν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια από περιέργεια (Σχ.3.44).

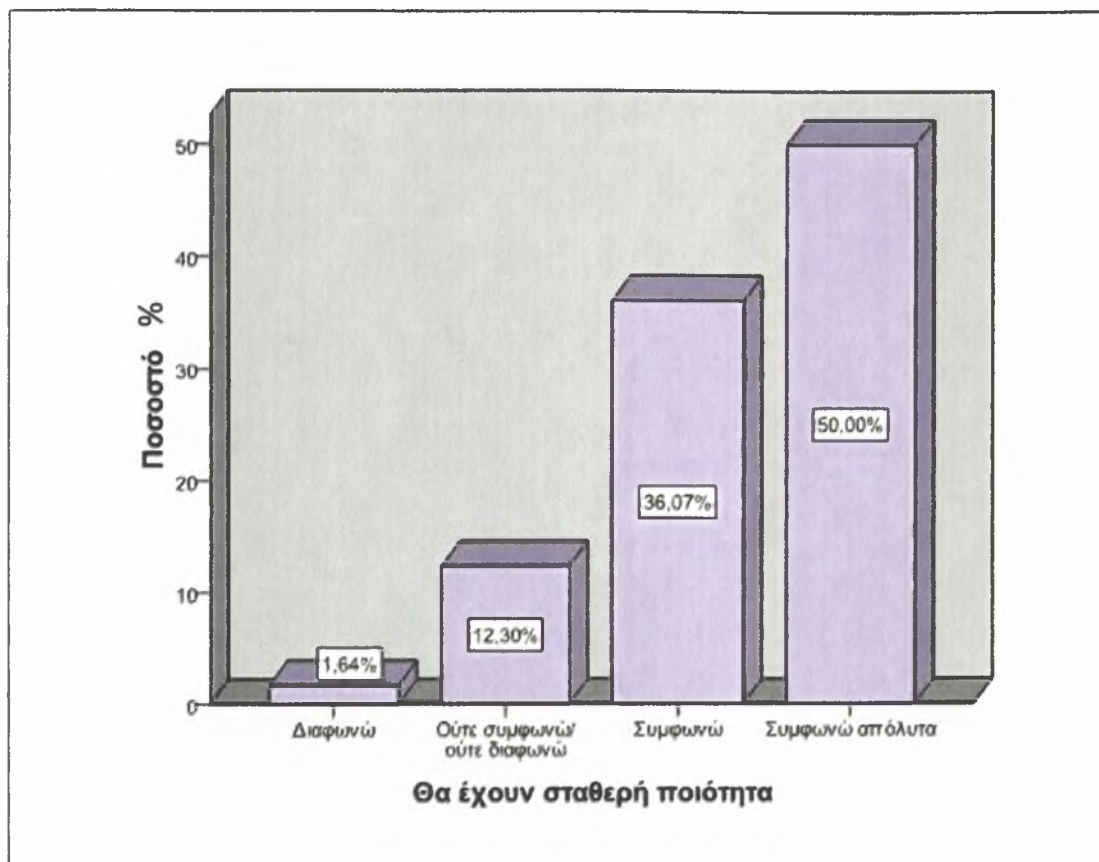
Σχήμα 3.44: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Αν και το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων αγνοεί, όπως είδαμε αρχικά, τι πραγματικά σημαίνει ο όρος «βιολογικό προϊόν», παρ' όλα αυτά, ένα σημαντικό ποσοστό (90,16%) φαίνεται να εμπιστεύεται τα συγκεκριμένα προϊόντα αφού τα χαρακτηρίζει (ή τα θεωρεί) ως υγιεινά (Σχ.3.45). Τα άτομα αυτά πιστεύουν ότι τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια είναι σαφώς πιο υγιεινά, καθώς δεν χρησιμοποιήθηκαν αντιβιοτικά για την παραγωγή τους.

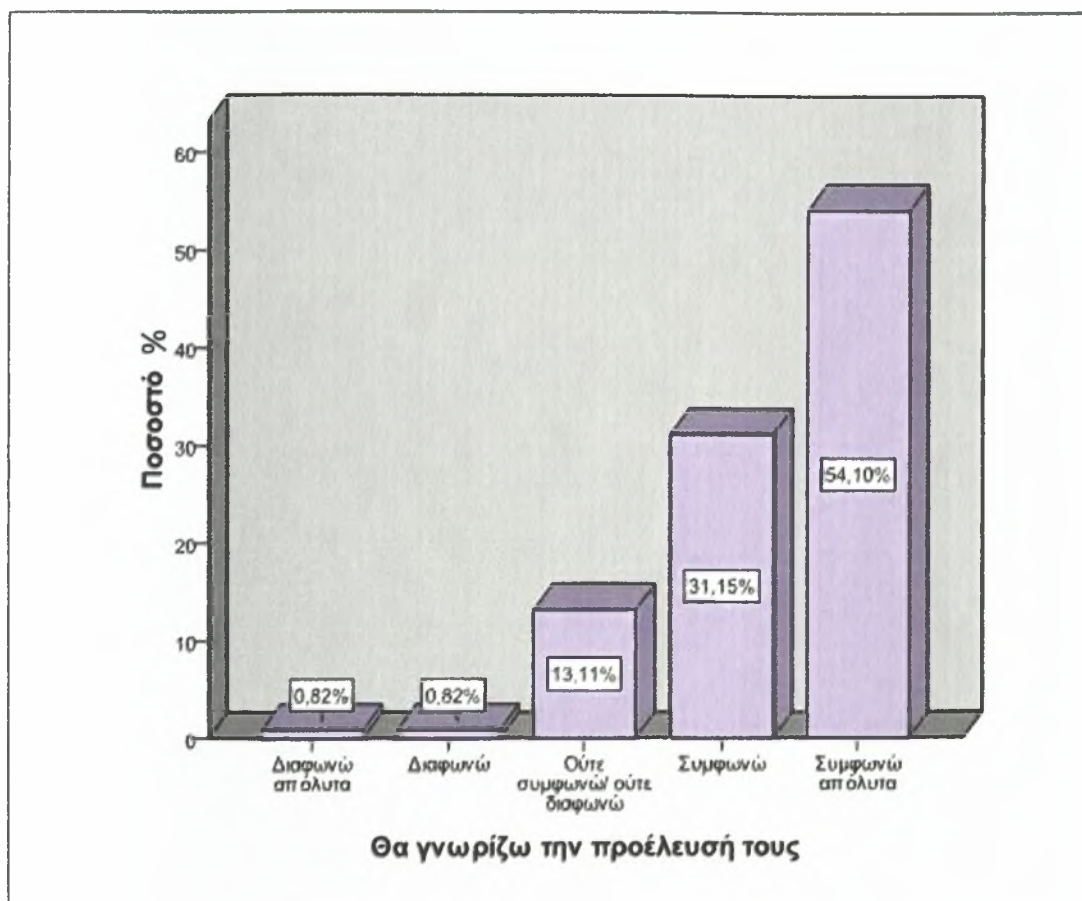
Σχήμα 3.45: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Εμπιστοσύνη των ερωτηθέντων καταναλωτών παρατηρείται και ως προς την ποιότητα των βιολογικών υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων. Το 86,07% συμφωνεί ότι τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια θα έχουν σταθερή ποιότητα, το 12,30% ούτε συμφωνεί / ούτε διαφωνεί και μόλις ένα μικρό ποσοστό 1,64% διαφωνεί (Σχ.3.46).

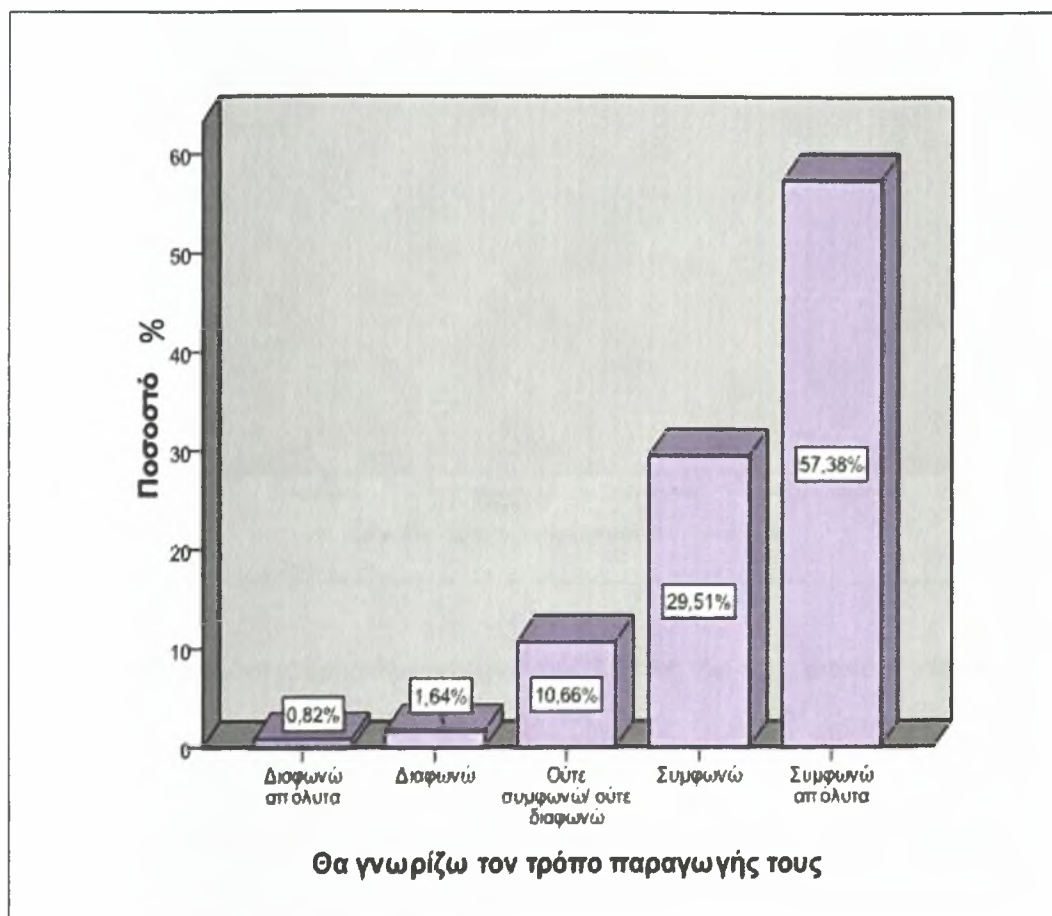
Σχήμα 3.46: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Το θέμα της προέλευσης των προϊόντων που καταναλώνουν, παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην επιλογή ειδών διατροφής για μια μεγάλη μερίδα καταναλωτών. Έτσι, για τους συμμετέχοντες στην έρευνα, το γεγονός ότι τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια θα δίνουν τη δυνατότητα στους καταναλωτές τους να γνωρίζουν την προέλευσή τους μέσω της πιστοποίησης, αποτελεί ένα ακόμα λόγο για τη μελλοντική αύξηση της κατανάλωσής τους. Συνολικά το 85,25 % αυτών δηλώνει ότι θα επηρεαζόταν θετικά ως προς την κατανάλωση βιολογικών προϊόντων (Σχ.3.47).

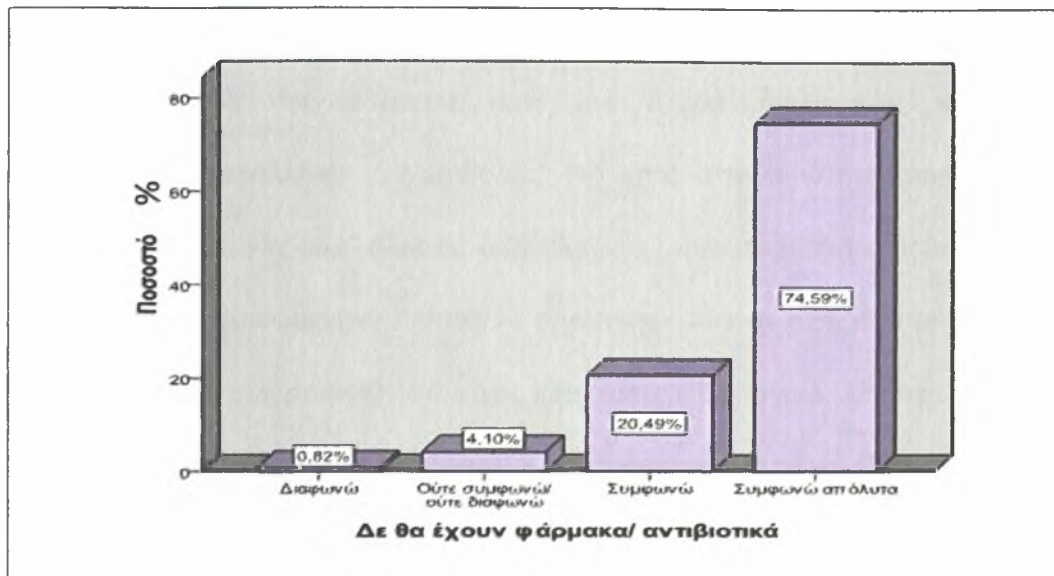
Σχήμα 3.47: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Η γνώση του τρόπου παραγωγής των βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών αποτελεί έναν ακόμα λόγο που οδηγεί τους καταναλωτές στην αγορά τους. Έτσι, για τη συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα (86,89%), η γνώση του τρόπου παραγωγής των βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών, αποτελεί ένα ακόμα λόγο για την αγορά τους (Σχ.3.48). Εξάλλου διάφοροι διαπιστευμένοι από το κράτος φορείς ελέγχουν, σε όλη τη διαδικασία παραγωγής και της μεταποίησης των προϊόντων αυτών, για το αν τηρούνται οι κανόνες παραγωγής.

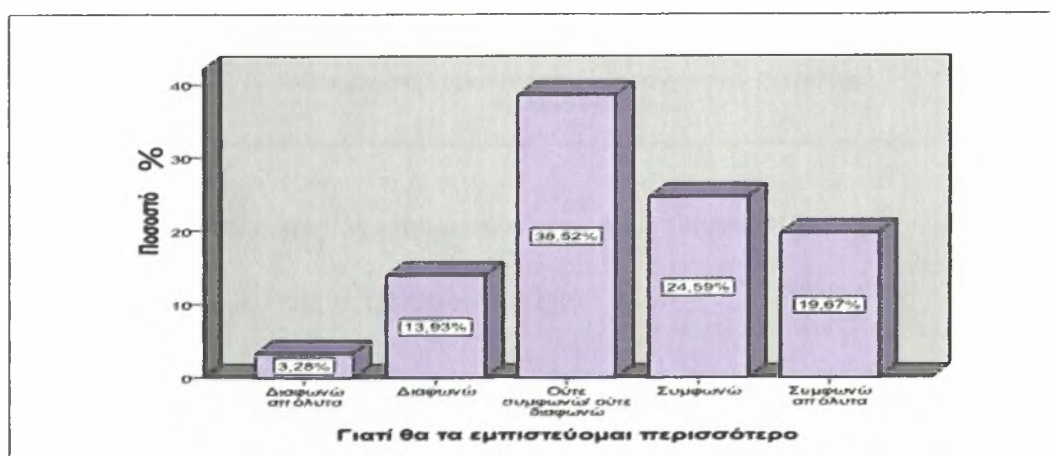
Σχήμα 3.48: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Ο σημαντικότερος όλων, λόγος επιλογής βιολογικών υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων φαίνεται να είναι η πιστοποίηση που δίνεται στα προϊόντα αυτά, ως προς τον τρόπο παραγωγής τους, τη μη χρήση φαρμάκων και αντιβιοτικών και την ποιότητά τους. Το 74,59% των συμμετεχόντων στην έρευνα δηλώνει ότι εμπιστεύεται τα προϊόντα αυτά για τις χαμηλές συγκεντρώσεις σε φάρμακα και αντιβιοτικά ενώ μόλις το 0,82% αυτών φαίνεται να έχει αντίθετη άποψη (Σχ.3.49).

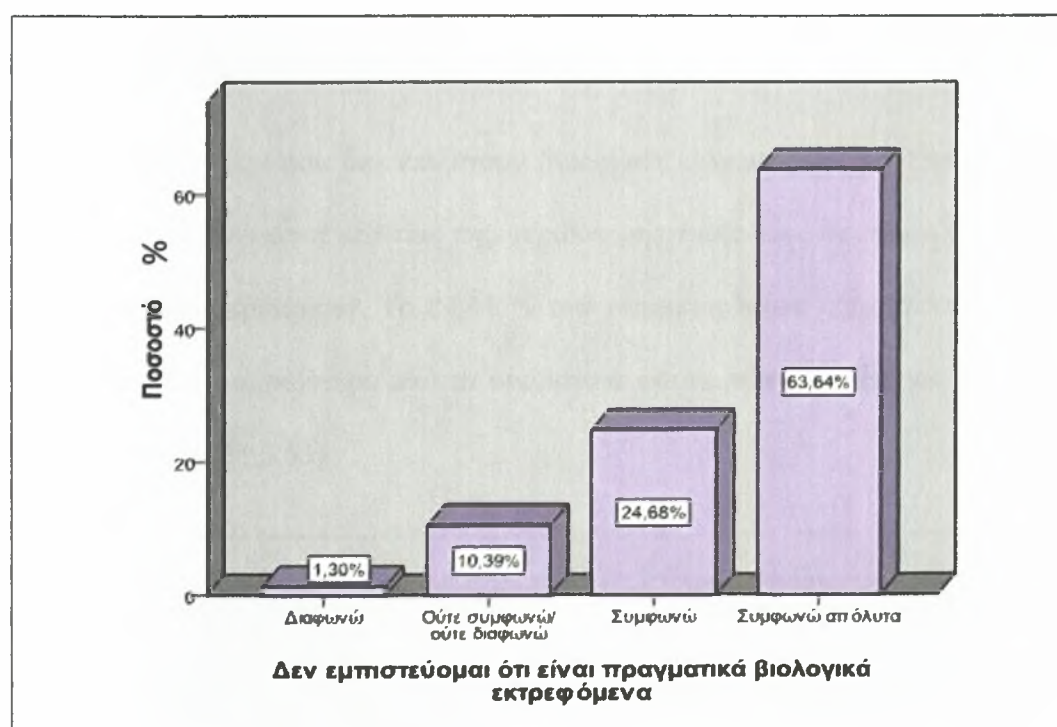
Σχήμα 3.49: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Συγκεκριμένη φαίνεται να είναι η άποψη των συμμετεχόντων σχετικά με την εμπιστοσύνη που δείχνουν στα προϊόντα αυτά και κατά πόσο κρίνουν πως είναι σκόπιμο να τα αγοράζουν. Παρόλα αυτά, μόνο το 3,28% των συμμετεχόντων στην έρευνα δηλώνει ότι δεν εμπιστεύεται απόλυτα τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια (Σχ.3.50).

Σχήμα 3.50: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους καταναλώνουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Από την άλλη πλευρά, στην ερώτηση για το ποιοι είναι οι λόγοι που αποτρέπουν τους συμμετέχοντες από την αγορά βιολογικών ψαριών, τα αποτελέσματα ποικίλλουν. Αμφιβολίες ως προς την ποιότητα των βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών παρ' όλες τις διαβεβαιώσεις ή πιστοποιήσεις φαίνεται να έχει το 63,64% των ερωτώμενων. Επίσης το σημαντικό ποσοστό 24,68% συμφωνεί στη δήλωση πως δεν εμπιστεύεται ότι είναι πραγματικά βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα, το 10,39% ούτε συμφωνεί / ούτε διαφωνεί και το 1,30 % διαφωνεί (Σχ.3.51).

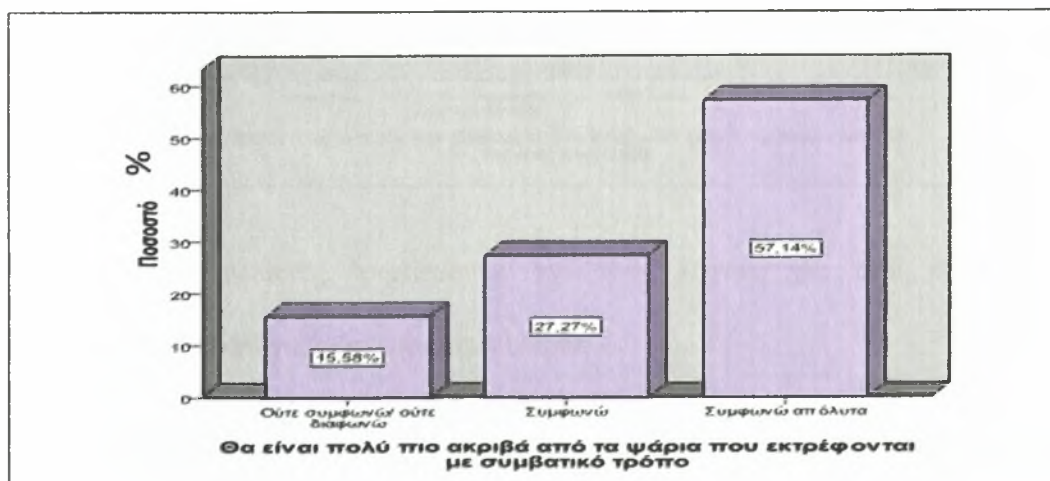
Σχήμα 3.51: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους δεν καταναλώνουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Μια αρκετά μεγάλη μερίδα των ερωτώμενων (40,26%) φαίνεται να μην ενδιαφέρεται για τα συγκεκριμένα τρόφιμα και να αδιαφορεί για την ποιότητα, τον τρόπο εκτροφής, την προέλευση ή οτιδήποτε έχει να κάνει με τη γνώση σχετικά με το προϊόν (Σχ.3.52).

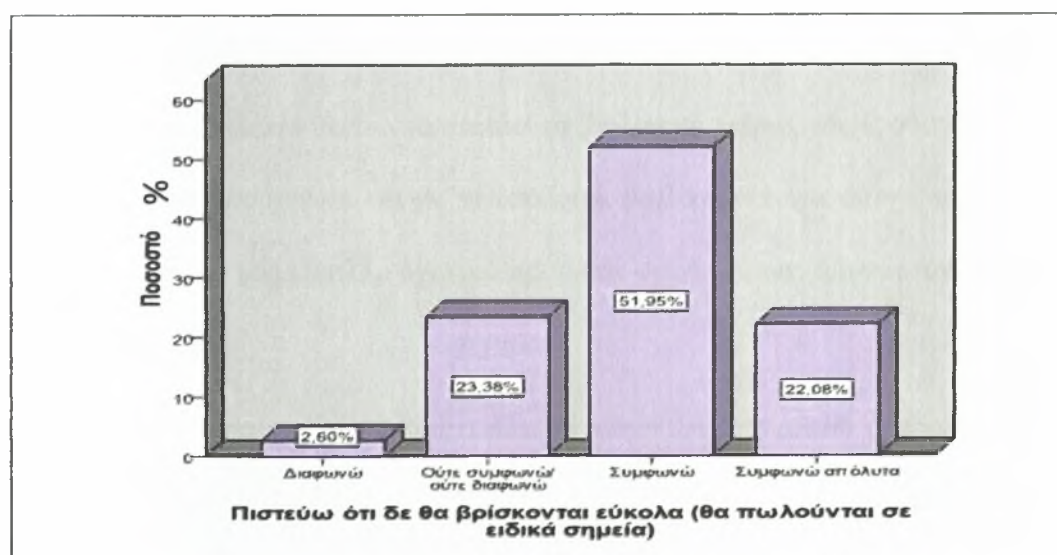
Σχήμα 3.52: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους δεν καταναλώνουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Αυτοί λοιπόν που δεν επιλέγουν βιολογικά εκτρεφόμενα προϊόντα φαίνεται πως το κάνουν συνειδητά εξαιτίας της ακριβότερης τιμής τους σε σχέση με την τιμή των συμβατικών προϊόντων. Το 84,41 % των συμμετεχόντων στην έρευνα πιστεύει ότι θα είναι πολύ ακριβότερα από τα συμβατικά ψάρια εκτροφής και για αυτό δε θα τα καταναλώνει (Σχ.3.53).

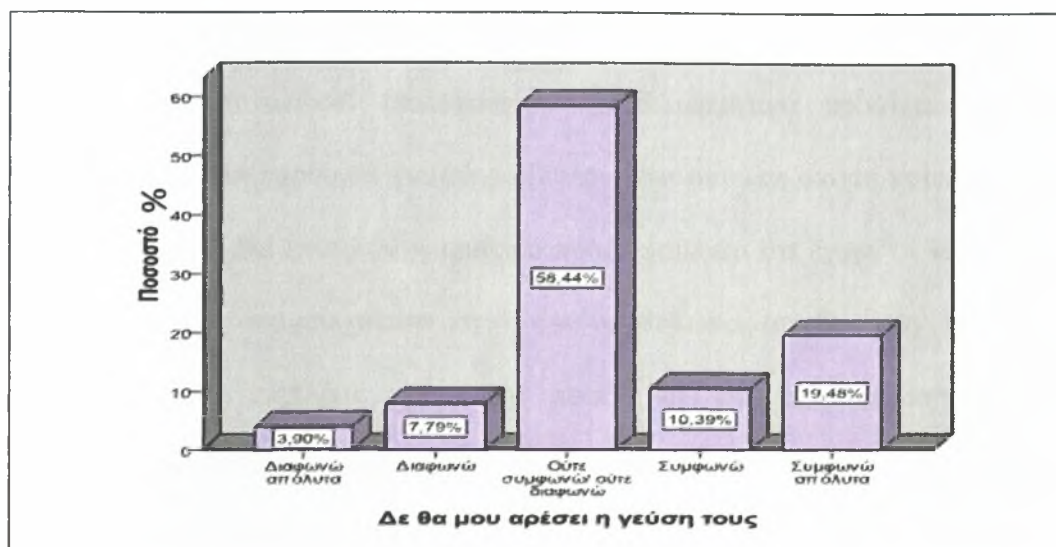
Σχήμα 3.53: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους δεν καταναλώνουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Επιπρόσθετα πολύ μεγάλα είναι τα ποσοστά αυτών που αμφιβάλλουν για τη διαθεσιμότητα και την ευκολία εύρεσης των συγκεκριμένων προϊόντων. Παρόλο που συνεχώς ανοίγουν νέα καταστήματα για την πώληση βιολογικών προϊόντων και νέες επιχειρήσεις ασχολούνται με την παραγωγή, τη μεταποίηση και τη διακίνησή τους, η μη ευρεία διάθεση των προϊόντων αυτών στην ελληνική αγορά κάνει τους καταναλωτές να πιστεύουν ότι δεν είναι εύκολο να βρει κανείς βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα. Το 22,08% των συμμετεχόντων στην έρευνα πιστεύει ότι δε θα βρίσκει σχετικά εύκολα τα βιολογικά ψάρια, παρά μόνο σε ειδικά σημεία πώλησης. Τέλος, μόνο το 2,60% του δείγματος πιστεύει ότι θα είναι εύκολη η διάθεση των βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών (Σχ.3.54).

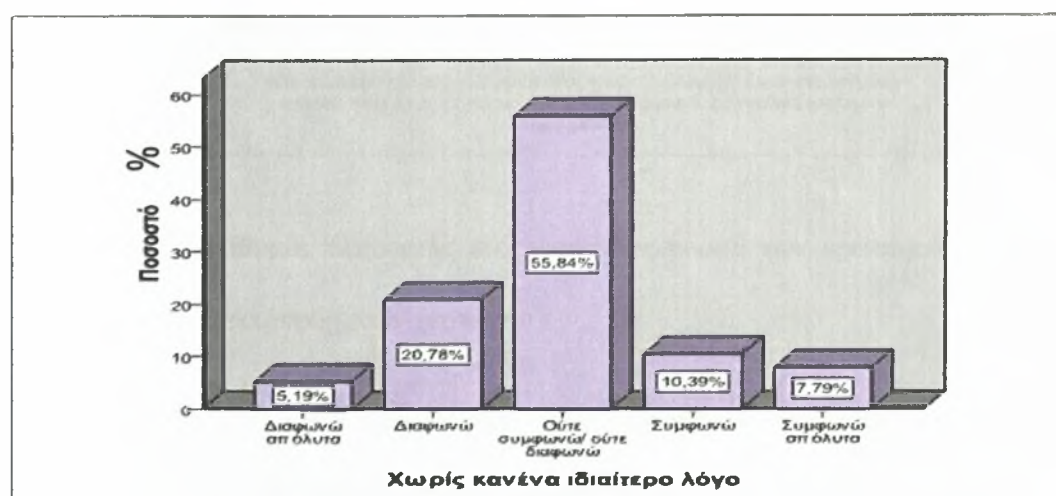
Σχήμα 3.54: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους δεν καταναλώνουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Επιφυλάξεις ως προς τη γεύση έχει το 19,48% των συμμετεχόντων στην έρευνα (Σχ.3.55). Οι επιφυλάξεις αυτές οδηγούν ένα μεγάλο μέρος των συμμετεχόντων στην έρευνα να μη γνωρίζουν αν θα καταναλώνουν στο μέλλον βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα.

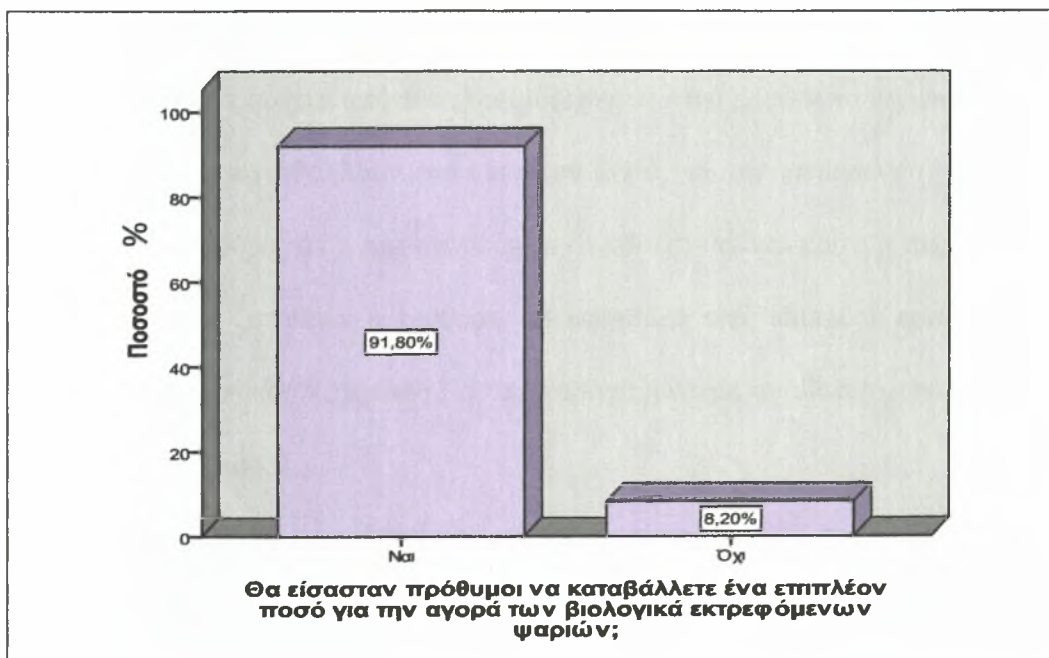
Σχήμα 3.55: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους δεν καταναλώνουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Δισταγμούς χωρίς κανένα ιδιαίτερο λόγο εκφράζει το 7,79% και συμφωνεί απόλυτα με τη δήλωση ότι δεν προτιμάει τα βιολογικά ψάρια, χωρίς ουσιαστική αιτία (Σχ.3.56). Όπως συμβαίνει και με τα υπόλοιπα βιολογικά παραγόμενα προϊόντα έτσι και τα βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα φαίνεται πως αδυνατούν να πείσουν τους καταναλωτές.

Σχήμα 3.56: Δηλώσεις ερωτώμενων για τους λόγους για τους οποίους δεν καταναλώνουν βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Παρόλα αυτά, το 61% του δείγματος δηλώνει ότι θα εμπιστευόταν, στο μέλλον, να καταναλώσει βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα και μόνο. Εξαιρετικά μεγάλη προθυμία για αγορά βιολογικών ψαριών, ακόμη κι αν χρειαζόταν να καταβάλλουν ένα επιπλέον χρηματικό ποσό, φαίνεται ότι έχουν οι καταναλωτές. Το 91,80% των συμμετεχόντων στην έρευνα δηλώνει ότι θα ήταν πρόθυμο να καταβάλλει ένα επιπλέον χρηματικό ποσό για την κατανάλωση βιολογικά παραγόμενων ψαριών, ενώ το 8,20% επιμένει πως η τιμή είναι αυτή που καθορίζει την επιλογή του (Σχ.3.57).

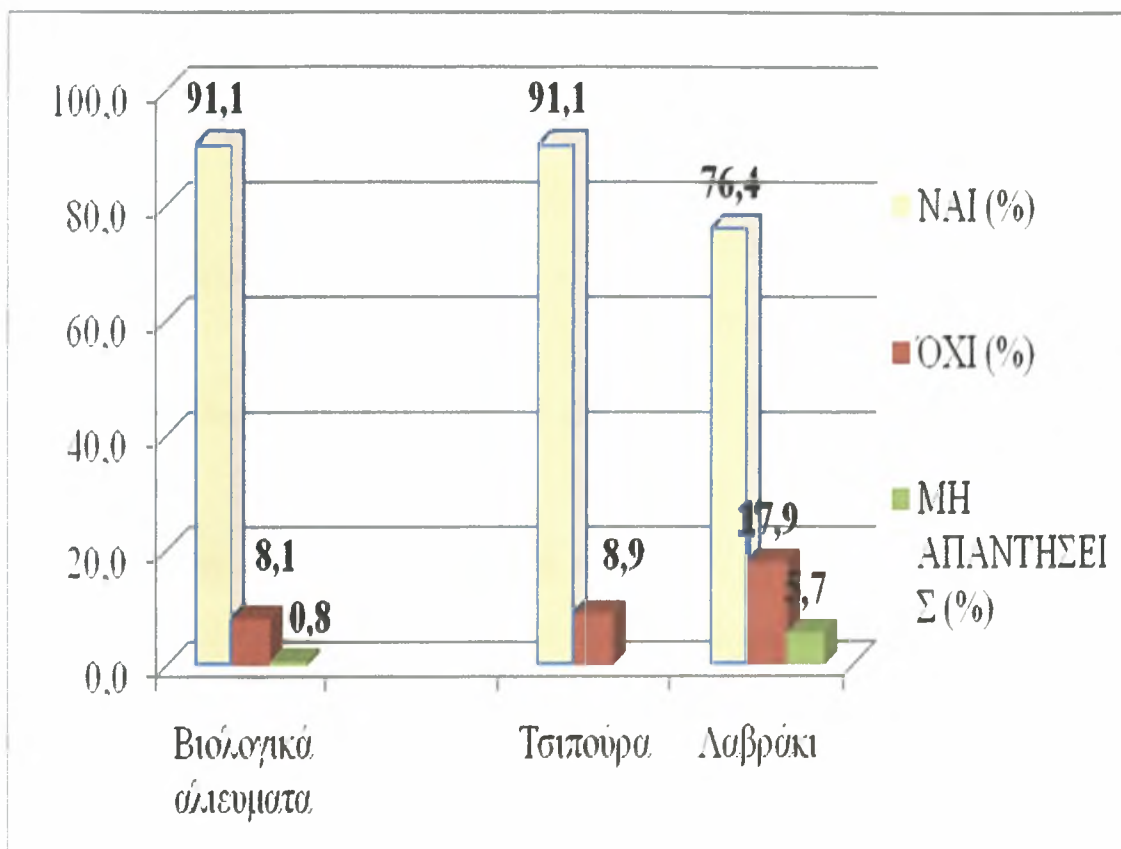
Σχήμα 3.57: Προθυμία πληρωμής ενός επιπλέον ποσού των ερωτώμενων για την αγορά βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών.

Στη συνέχεια έγινε προσπάθεια να διερευνηθεί η προθυμία πληρωμής των καταναλωτών για την αγορά συγκεκριμένων ειδών, των οποίων η παραγωγή με συμβατικό τρόπο είναι πολύ πετυχημένη και οι καταναλωτές τα προτιμούν συχνά. Έτσι διερευνήθηκε μέσα από ένα υποθετικό σενάριο η προθυμία πληρωμής των

καταναλωτών για την κατανάλωση βιολογικά παραγόμενης τσιπούρας και λαβρακιού. Ειδικότερα, έγινε προσπάθεια, μέσα από ένα υποθετικό σενάριο, να δημιουργηθούν συνθήκες παρόμοιες με αυτές μιας πραγματικής αγοράς. Σύμφωνα με το σενάριο αυτό, οι καταναλωτές θα υπέθεταν ότι βρίσκονταν σε ένα κατάστημα πώλησης εκτρεφόμενων ψαριών. Υπάρχουν διαφόρων ειδών ψάρια, κάποια από αυτά εκτρέφονται με τους παραδοσιακούς τρόπους εκτροφής και κάποια με βιολογικό τρόπο. Ο τρόπος παραγωγής θα φαινόταν ευκρινώς στην ταμπελίτσα που θα αναγράφονταν η τιμή των ψαριών. Στη συνέχεια ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες στην έρευνα να περιγράψουν την αγοραστική τους συμπεριφορά τόσο σε σχέση με την κατανάλωση βιολογικά παραγόμενης τσιπούρας όσο και λαβρακιού. Με αυτόν τον τρόπο ζητήθηκε αρχικά από τους συμμετέχοντες στην έρευνα να δηλώσουν αν θα ήταν πρόθυμοι να καταβάλλουν ένα επιπλέον ποσό για την κατανάλωση βιολογικά παραγόμενης τσιπούρας αν η παραγόμενη με συμβατικό τρόπο κόστιζε περίπου 4 – 5 € το κιλό. Ομοίως ζητήθηκε η πρόθεση για καταβολή ενός επιπλέον ποσού για την κατανάλωση βιολογικού λαβρακιού αν το παραγόμενο με συμβατικό τρόπο κόστιζε περίπου 14 – 16 € το κιλό.

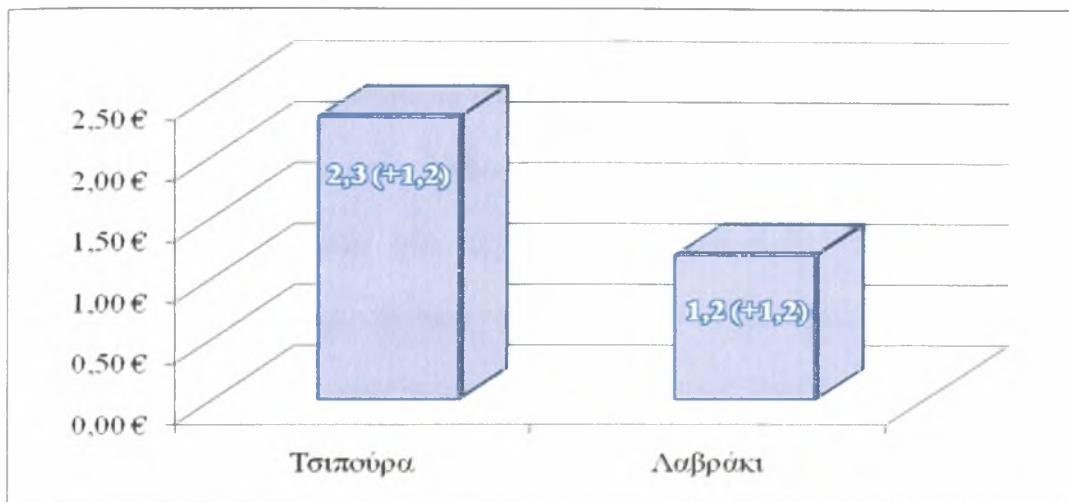
Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, από τα 122 άτομα που δήλωσαν ότι εμπιστεύονται τα εκτρεφόμενα προϊόντα το 91,1% ήταν πρόθυμο να καταβάλλει ένα χρηματικό ποσό για την κατανάλωση βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών. Ειδικότερα, το ίδιο ποσοστό (91,1%) αυτών ήταν πρόθυμοι να καταβάλλουν ένα επιπλέον χρηματικό ποσό για την κατανάλωση βιολογικά εκτρεφόμενης τσιπούρας, ενώ το ποσοστό αυτών που δήλωσε πρόθυμο να καταβάλλει ένα επιπλέον ποσό για την κατανάλωση βιολογικά εκτρεφόμενου λαβρακιού ήταν ελαφρά μικρότερο και ανέρχονταν στο 76,4%. Ίσως η ήδη υψηλή τιμή πώλησης του λαβρακιού να αποτελεί

αποθαρρυντικό παράγοντα για την καταβολή ενός επιπλέον ποσού για κάποιους καταναλωτές.

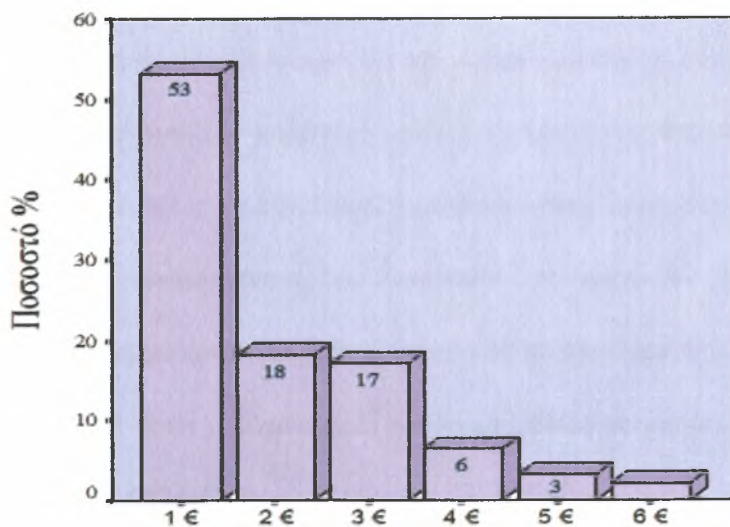
Σχήμα 3.58: Προθυμία πληρωμής ερωτώμενων για τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

Στη συνέχεια έγινε προσπάθεια να προσδιοριστεί επακριβώς το ποσό αυτό. Έτσι ζητήθηκε, από τους συμμετέχοντες στην έρευνα να προσδιορίσουν το επιπλέον ποσό που ήταν πρόθυμοι να καταβάλλουν για την κατανάλωση βιολογικά εκτρεφόμενης τσιπούρας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας η πλειοψηφία αυτών ήταν πρόθυμη να καταβάλλει 2,3 € επιπλέον από τη σημερινή τιμή πώλησης της εκτρεφόμενης τσιπούρας και 1,2€ επιπλέον για το λαβράκι. Η μέση επιπλέον WTP για την τσιπούρα είναι μεγαλύτερη, περίπου διπλάσια, από τη μέση WTP για το λαβράκι, προφανώς η ήδη υψηλή τιμή πώλησης του λαβρακιού επηρεάζει και πάλι την πρόθεση των καταναλωτών για την καταβολή ενός επιπλέον ποσού.

Σχήμα 3.59: Μέση επιπλέον προθυμία πληρωμής για τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

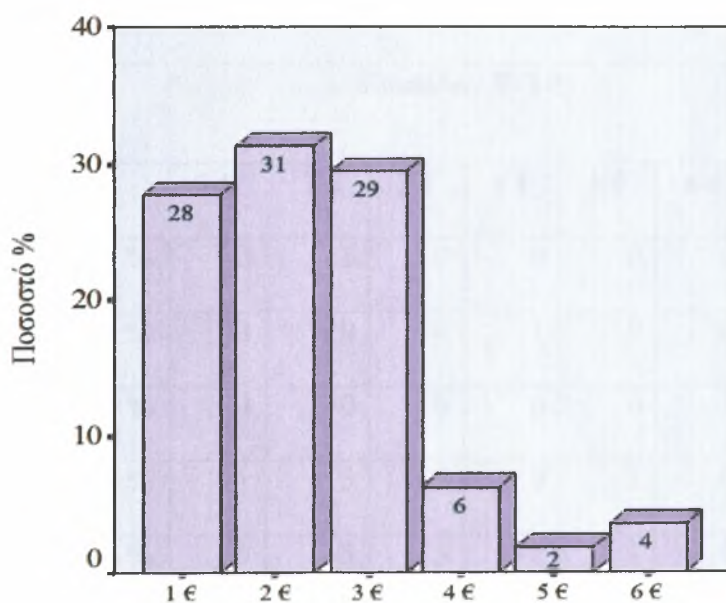
Ειδικότερα στο Σχήμα 3.60 δίνεται αναλυτικά η επιπλέον προθυμία πληρωμής των ερωτώμενων που εμπιστεύονται τα εκτρεφόμενα αλιεύματα για την κατανάλωση βιολογικά εκτρεφόμενου λαβρακιού. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών (53%) δηλώνει ότι είναι πρόθυμο να καταβάλλει 1 επιπλέον ευρώ, ενώ τα ποσοστά των άλλων ποσών ήταν κάτω του 20%.

Σχήμα 3.60: Επιπλέον προθυμία πληρωμής για κατανάλωση λαβρακιού (€).

Στο Σχήμα 3.61 δίνεται αναλυτικά η επιπλέον προθυμία πληρωμής των ερωτώμενων που εμπιστεύονται τα βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα για την

κατανάλωση βιολογικά εκτρεφόμενης τσιπούρας. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών (31%) δηλώνει ότι είναι πρόθυμο να καταβάλλει 2 επιπλέον ευρώ, ενώ σχετικά κοντά ήταν και τα ποσοστά του 1 και 3 επιπλέον ευρώ με 28% και 29 % αντίστοιχα. Τα ποσοστά των άλλων ποσών ήταν κάτω του 10%. Η χαμηλή τιμή πώλησης της εκτρεφόμενης τσιπούρας, προφανώς, οδηγεί τους καταναλωτές να είναι πρόθυμοι να καταβάλλουν μεγαλύτερα ποσά για την κατανάλωση βιολογικής τσιπούρας.

Σχήμα 3.61: Επιπλέον προθυμία πληρωμής για κατανάλωση τσιπούρας (€).

Για την όσο το δυνατόν καλύτερη εικόνα σχετικά με την προθυμία πληρωμής των καταναλωτών για την αγορά βιολογικά εκτρεφόμενης τσιπούρας και λαβρακιού, ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να δηλώσουν το ποσοστό βεβαιότητας των προθυμιών τους. Το μέσο ποσοστό βεβαιότητας των καταναλωτών για την αγορά της βιολογικής τσιπούρας είναι ελάχιστα μικρότερο (93,04%) σε σχέση με αυτό για την αγορά του λαβρακιού (94,68%).

Αναλυτικότερα, τα ποσοστά βεβαιότητας των συμμετεχόντων στην έρευνα για την αγορά βιολογικής τσιπούρας δίνονται στον Πίνακα 2 και για το βιολογικό λαβράκι στον Πίνακα 3. Η πινακοειδής διασταύρωση των απαντήσεων έδειξε ότι η

πλειονότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα ήταν απόλυτα βέβαιη για την προθυμία πληρωμής που δήλωσε ότι είναι πρόθυμη να καταβάλλει επιπλέον ποσό για την αγορά βιολογικής τσιπούρας. Από την άλλη πλευρά η πλειονότητα των ερωτώμενων θα κατέβαλε μόνο ένα επιπλέον ευρώ για την αγορά ενός κιλού βιολογικής τσιπούρας.

Πίνακας 2: Ποσοστά βεβαιότητας συμμετεχόντων για την αγορά βιολογικής τσιπούρας.

		Επιπλέον WTP						
		1 €	2 €	3 €	4 €	5 €	6 €	Σύνολο
Ποσοστό βεβαιότητας WTP	50 %	0	1	0	0	0	0	1
	60 %	0	0	0	1	0	0	1
	70 %	0	0	0	0	0	1	1
	80 %	1	5	3	3	1	0	13
	90 %	0	5	5	1	1	0	12
	100 %	49	6	8	1	1	1	66
Σύνολο απαντήσεων		50	17	16	6	3	2	94

Ομοίως η πινακοειδής διασταύρωση της επιπλέον προθυμίας πληρωμής για την αγορά ενός κιλού βιολογικού λαβρακιού και του ποσοστού βεβαιότητας των καταναλωτών για τις απαντήσεις τους, έδειξε ότι οι ερωτώμενοι είναι απόλυτα βέβαιοι για τις απαντήσεις τους, ενώ πολλοί λίγοι είναι αυτοί που θα κατέβαλαν 6 επιπλέον ευρώ για την αγορά ενός κιλού βιολογικά παραγόμενου λαβρακιού και σε αυτήν την περίπτωση, η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα θα κατέβαλε μέχρι 3 επιπλέον ευρώ.

Πίνακας 3: Ποσοστά βεβαιότητας συμμετεχόντων για την αγορά βιολογικού λαβρακιού.

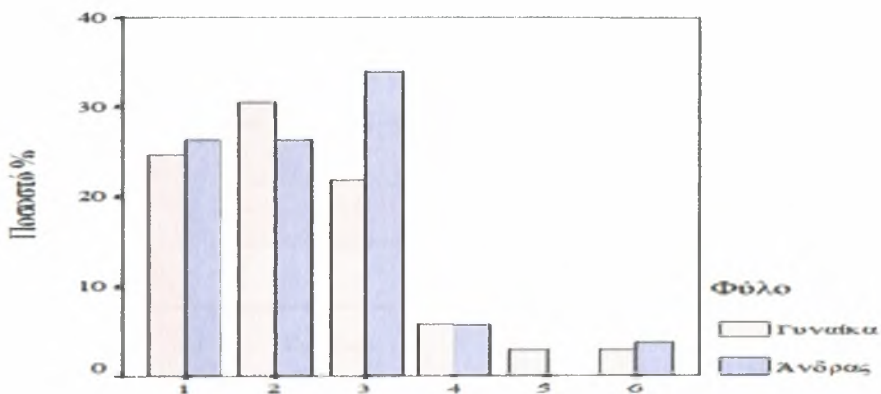
		Επιπλέον WTP						Σύνολο
		1 €	2 €	3 €	4 €	5 €	6 €	
Ποσοστό βεβαιότητας WTP	50%	0	1	1	0	0	0	2
	70%	0	1	3	0	0	1	5
	80%	1	3	6	3	0	1	14
	90%	1	13	9	2	0	0	25
	100%	29	17	14	2	2	2	66
Σύνολο απαντήσεων		31	35	33	7	2	4	112

Από αυτό το ποσοστό, το 53.19% διαθέτει ένα ευρώ επιπλέον για την απόκτησή του βιολογικού λαβρακιού ενώ μόνο το 2.13% είναι διατεθειμένο να καταβάλλει έως και έξι ευρώ παραπάνω, με τη μέση τιμή του ποσού να ανέρχεται στο 2,95€. Κατά συνέπεια η τιμή για την οποία φαίνεται πως οι καταναλωτές είναι πρόθυμοι να αγοράσουν βιολογικό λαβράκι ανέρχεται στα 15,95-17,95€/kg.

Αντίστοιχα οι ερωτώμενοι φάνηκαν να είναι όλοι πρόθυμοι για την αγορά βιολογικής τσιπούρας, εφόσον η τιμή της είναι κατά πολύ χαμηλότερη του λαβρακιού κι έτσι ένα επιπλέον ποσό δεν θα τους επιβάρυνε. Έτσι το 29,5% διαθέτει έως και 3 ευρώ επιπλέον, ενώ μόνο το 3,6% διατίθεται να καταβάλλει έως και έξι ευρώ, με τη μέση τιμή του ποσού για τη βιολογική τσιπούρα να ανέρχεται στα 2,34€. Κατά συνέπεια, η τιμή για την οποία φαίνεται πως οι καταναλωτές είναι πρόθυμοι να αγοράσουν βιολογική τσιπούρα ανέρχεται στα 6,34-7,34€/kg.

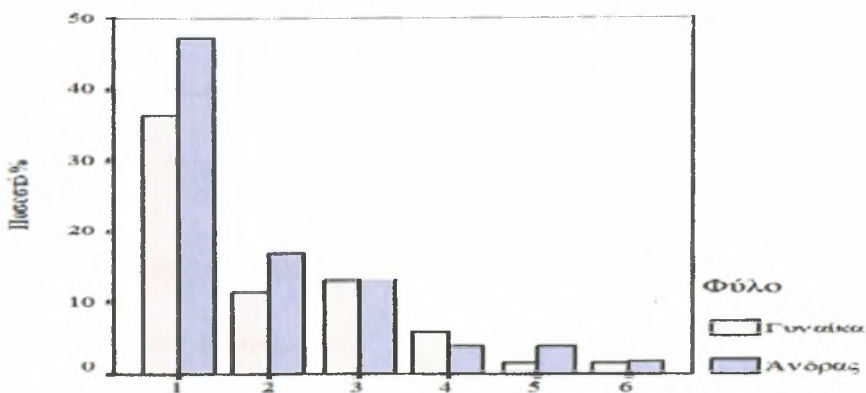
Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας η επιπλέον προθυμία πληρωμής δε διαφοροποιείται σημαντικά σε σχέση με το φύλο (Σχ. 3.62) για κανένα από τα δύο

είδη για τα οποία ερωτήθηκαν οι συμμετέχοντες στην έρευνα. Η κατανομή της επιπλέον προθυμίας πληρωμής για τη βιολογική τσιπούρα σε σχέση με το φύλο δίνεται στο Σχήμα 3.63, από το οποίο γίνεται φανερό ότι η πλειοψηφία των ανδρών είναι πρόθυμη να καταβάλλει 3€, ενώ οι γυναίκες 2€.

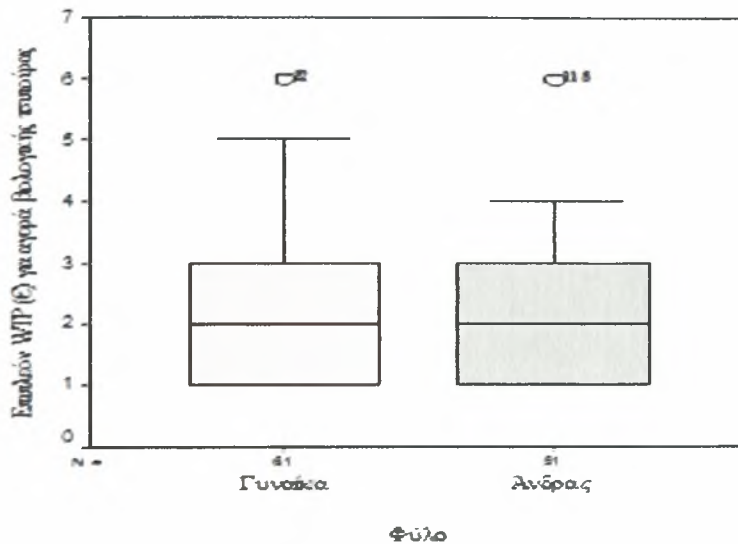
Σχήμα 3.62. Κατανομή των προθυμιών επιπλέον πληρωμής μεταξύ του φύλου για την αγορά βιολογικής τσιπούρας.

Η αντίστοιχη κατανομή για την αγορά βιολογικού λαβρακιού δίνεται στο σχήμα Σχήμα 3.63, από το οποίο γίνεται φανερό ότι τόσο οι γυναίκες όσο και οι άνδρες στην πλειοψηφία τους, δηλώνουν πρόθυμοι να καταβάλλουν μόνο ένα επιπλέον ευρώ για την αγορά βιολογικού λαβρακιού.

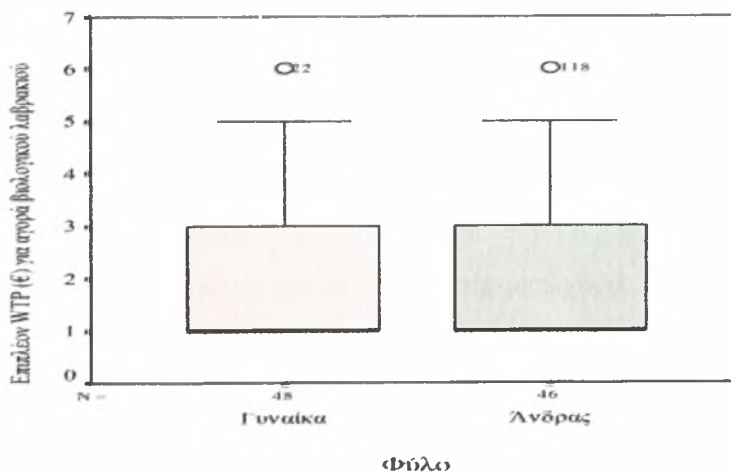

Σχήμα 3.63. Κατανομή των προθυμιών επιπλέον πληρωμής μεταξύ του φύλου για την αγορά βιολογικού λαβρακιού.

Συνολικά η μέση προθυμία πληρωμής των ανδρών και των γυναικών δε διαφοροποιείται σημαντικά για κανένα από τα δύο είδη (Σχ. 3.64-3.65).

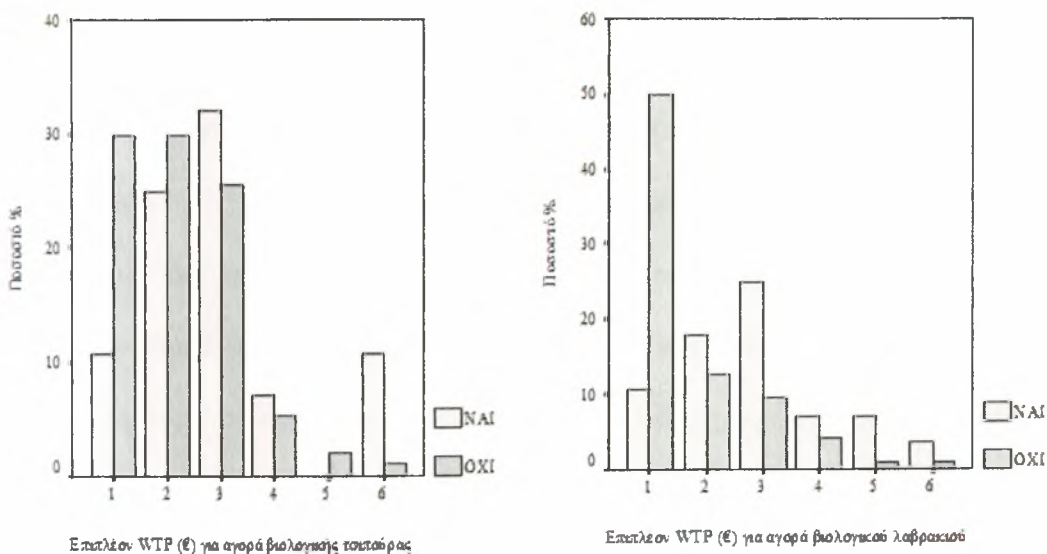
Σχήμα 3.64 Διερεύνηση της επιπλέον WTP (€) για την αγορά βιολογικής τσιπούρας σε σχέση με το φύλο των ερωτώμενων.

Σχήμα 3.65 Διερεύνηση της επιπλέον WTP (€) για την αγορά βιολογικού λαβρακιού σε σχέση με το φύλο των ερωτώμενων.

Από την άλλη πλευρά, μεγαλύτερη είναι η επιπλέον προθυμία πληρωμής αυτών που έχουν δοκιμάσει βιολογικά εκτροφόμενα ψάρια, μάλιστα στην περίπτωση

του λαβρακιού η διαφοροποίηση αυτή είναι αρκετά σημαντική της τάξης των 1,21€ (Σχ. 3.66). Οι κατανομές των επιπλέον προθυμιών πληρωμής σε σχέση με το αν οι ερωτώμενοι έχουν δοκιμάσει βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια δίνονται στο Σχήμα 3.66. Από τα αποτελέσματα της έρευνας γίνεται φανερό ότι τα άτομα που έχουν δοκιμάσει βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα, είναι περισσότερο πρόθυμα να καταβάλλουν ένα επιπλέον χρηματικό ποσό για την αγορά τόσο βιολογικής τσιπούρας όσο και βιολογικού λαβρακιού.

Σχήμα 3.66 Διερεύνηση της επιπλέον WTP (€) για την αγορά βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών σε σχέση με το αν οι συμμετέχοντες στην έρευνα έχουν δοκιμάσει βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια.

3.1.6 Διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν την προθυμία πληρωμής των καταναλωτών για αγορά βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών

Στη συγκεκριμένη ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των σχέσεων που διερευνήθηκαν μεταξύ των χαρακτηριστικών των υποκείμενων της έρευνας σε επιλεγμένες περιπτώσεις, που συνάδουν με τους στόχους της έρευνας.

Για την απόκτηση μιας όσο το δυνατόν καλύτερης εικόνας σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν την προθυμία καταναλωτών για την αγορά βιολογικών υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων και κατά συνέπεια και την τελική τιμή πώλησης αυτών, πραγματοποιήθηκαν έλεγχοι συσχέτισης τόσο μεταξύ της προθυμίας πληρωμής των συμμετεχόντων στην έρευνα όσο και των επιπλέον ποσών που δήλωσαν ότι ήταν πρόθυμοι να καταβάλλουν για την αγορά βιολογικών ψαριών. Οι έλεγχοι ανεξαρτησίας πραγματοποιήθηκαν με τη βοήθεια του κριτηρίου χ^2 , του ελέγχου των Mann-Whitney, του Krustal-Wallis, του δείκτη *Cramer's V* και Gamma.

3.1.7 Συσχετίσεις ως προς την προθυμία πληρωμής

Για την ανάλυση των σχέσεων μεταξύ της πρόθεσης για προθυμία πληρωμής και διαφόρων κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 . Όπως προαναφέρθηκε, τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν ήταν το χ^2 , ο δείκτης *Cramer's V* και Gamma. Για τον υπολογισμό του παρατηρούμενου επιπέδου σημαντικότητας, p-value χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος προσομοίωσης Monte Carlo.

ΥΠΟΘΕΣΗ: Υπάρχει σχέση μεταξύ της πρόθεσης προθυμίας πληρωμής του δείγματος για τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια και ενός αριθμού μεταβλητών που σχετίζονται με το κοινωνικοοικονομικό προφίλ των συμμετεχόντων στην έρευνα;

Ο έλεγχος ανεξαρτησίας με το κριτήριο χ^2 έδειξε ότι η προθυμία πληρωμής για τα βιολογικά ψάρια σχετίζεται με το φύλο σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=0,119$. Επιπρόσθετα, ασθενής αλλά υπολογίσιμου βαθμού μπορεί να χαρακτηριστεί η σχέση μεταξύ της προθυμίας πληρωμής με το επίπεδο σπουδών και το μέσο μηνιαίο εισόδημα των καταναλωτών με $\alpha=0,779$ και $\alpha=0,761$ αντιστοίχως. Τέλος, σύμφωνα με την ανάλυση η πρόθεση προθυμίας πληρωμής έδειξε στατιστικά σημαντική σχέση σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=0,022$ με το επάγγελμα (Πίν. 4.)

Από την τιμή Cramer's V, διαπιστώνεται ότι η ένταση των παραπάνω σχέσεων μπορεί να χαρακτηριστεί ασθενής αλλά υπολογίσιμου βαθμού.

Επιπλέον, η προθυμία πληρωμής ελέγχθηκε ως προς το βαθμό συσχέτισής της με απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα σχετικά με την καταναλωτική συμπεριφορά τους σε σχέση με την κατανάλωση αλιευμάτων και τις απόψεις τους για τα βιολογικά παραγόμενα ψάρια.

Ο έλεγχος ανεξαρτησίας με το κριτήριο χ^2 έδειξε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της πρόθεσης για καταβολή ενός επιπλέον χρηματικού ποσού για την αγορά βιολογικά παραγόμενων ψαριών, σε σχέση με τη σημερινή τιμή πώλησης, με διάφορες απόψεις των καταναλωτών για την ποιότητα των βιολογικών υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων (Πιν.4).

Πίνακας 4: Συνοπτικός πίνακας σχέσεων της προθυμίας πληρωμής για τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια με διάφορες μεταβλητές της έρευνας.

Μεταβλητές	χ^2	ΒΕ	ρ	Cramer's V
Φύλο	2,436	1	0,119	0,141
Επίπεδο σπουδών	1,764	4	0,779	0,120
Μέσο μηνιαίο εισόδημα	1,864	4	0,761	0,124
Επάγγελμα	11,484	4	0,022	0,307
Από περιέργεια	14,87	4	0,011	0,34
Θα γνωρίζω την προέλευσή τους	15,27	4	0,02	0,35
Θα γνωρίζω τον τρόπο παραγωγής τους	14,1	4	0,039	0,34
Δεν θα έχουν φάρμακα/αντιβιοτικά	18,02	4	0,008	0,384

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας τα άτομα που δηλώνουν ότι τα βιολογικά παραγόμενα ψάρια θα εξασφαλίζουν στους καταναλωτές τις απαραίτητες πληροφορίες για τον τρόπο παραγωγής τους δεν φαίνεται να είναι πρόθυμα να καταβάλλουν ένα επιπλέον χρηματικό ποσό για την αγορά τους, με τον ίδιο τρόπο φαίνεται να αντιδρούν και τα άτομα που πιστεύουν ότι τα βιολογικά παραγόμενα ψάρια δε θα περιέχουν αντιβιοτικά και φάρμακα.

Στη συνέχεια εξετάστηκε αν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στην έρευνα επηρεάζουν την επιπλέον προθυμία πληρωμής των καταναλωτών για την αγορά βιολογικά παραγόμενης τσιπούρας και λαβρακιού με τη βοήθεια του ελέγχου των Mann-Whitney και του Krustal-Wallis.

Το κριτήριο των Mann-Whitney χρησιμοποιήθηκε για τον έλεγχο ανεξαρτησίας μεταξύ της επιπλέον προθυμίας πληρωμής και των μεταβλητών που προέρχονται από δύο ανεξάρτητα δείγματα, ενώ το κριτήριο των Krustal-Wallis όταν προέρχεται από περισσότερα από δύο ανεξάρτητα δείγματα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας η επιπλέον προθυμία πληρωμής για την αγορά βιολογικής τσιπούρας και λαβρακιού σχετίζεται με το αν οι συμμετέχοντες στην έρευνα έχουν δοκιμάσει βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια, με όσους έχουν δοκιμάσει βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα να είναι περισσότερο πρόθυμοι να καταβάλλουν ένα επιπλέον χρηματικό ποσό. Επιπρόσθετα, η επιπλέον προθυμία πληρωμής για την αγορά βιολογικά παραγόμενου λαβρακιού εξαρτάται και από το αν γνωρίζουν ή όχι ότι στη χώρα μας παράγονται βιολογικά ψάρια, με όσους δήλωσαν ότι γνωρίζουν, να είναι περισσότερο πρόθυμοι να καταβάλλουν ένα επιπλέον χρηματικό ποσό.

Από την άλλη πλευρά ο έλεγχος με τη βοήθεια του κριτηρίου των Krustal-Wallis δεν έδειξε να υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση με καμιά μεταβλητή που εξετάστηκε (π.χ. εισόδημα κ.λπ.).

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι ανησυχίες των καταναλωτών που προκαλούνται από το φόβο για τα τρόφιμα και τις τεχνολογικές εξελίξεις, εκδηλώθηκαν με συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση για εξασφάλιση της ποιότητας και περισσότερη ενημέρωση για τις μεθόδους παραγωγής (Φωτόπουλος, 2003).

Στα πλαίσια της αειφορίας και της εφαρμογής των αρχών της υπεύθυνης υδατοκαλλιέργειας, δηλαδή βιώσιμης και φιλικής προς το περιβάλλον, με καλής ποιότητας τελικό προϊόν και συμβολή στην τοπική ανάπτυξη, εντάσσεται και η βιολογική υδατοκαλλιέργεια. Η βιολογική ιχθυοκαλλιέργεια είναι η βιολογική εκτροφή ιχθύων βάση συγκεκριμένων προτύπων και προδιαγραφών. Η παραγωγή από τη βιολογική υδατοκαλλιέργεια το 2000, ήταν 5.000 τόνοι από τις Ευρωπαϊκές χώρες, το 2003 έφτασε στους 7.500-8000, ενώ το 2005 έφτασε στους 10.330 τόνους και η αξία της σε 56,08 εκ. €. Τα είδη που εκτρέφονται είναι κυρίως σολομός, που παράγεται στην Ιρλανδία και τη Σκωτία, πέστροφα, που παράγεται στη Σκωτία και τη Γερμανία, κυπρίνος και είδη του γλυκού νερού παραγόμενα στην Αυστρία και τη Γερμανία, μπλε μύδια τα οποία παράγονται στην Ιρλανδία, τσιπούρα και λαβράκι που παράγεται στην Γαλλία και Ελλάδα (Μεντέ,2010).

Η παρούσα έρευνα διεξήχθη με σκοπό τη διερεύνηση της προθυμίας πληρωμής και των απόψεων των καταναλωτών για τα βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα. Για το λόγο αυτό διενεργήθηκε πρωτογενής έρευνα η οποία επικεντρώθηκε στις διατροφικές συνήθειες των καταναλωτών και στις απόψεις τους για τα βιολογικά προϊόντα γενικότερα. Η καταγραφή των παραγόντων αυτών κατέστη απαραίτητη για την απόδοση της προθυμίας πληρωμής για τη βιολογική τσιπούρα και το βιολογικό λαβράκι.

Η έρευνα απευθύνθηκε σε 200 άτομα, από τα οποία τα 95 είναι γυναίκες και τα 105 είναι άντρες, με ποσοστό 47,5% και 52,5% αντίστοιχα, με την ηλικία να κυμαίνεται από το έτος 1938 έως 1991. Από το συνολικό δείγμα ένα μεγάλο ποσοστό της τάξης 70% είχε ελάχιστες ή καθόλου γνώσεις ως προς ποια κριτήρια χαρακτηρίζουν ένα προϊόν ως βιολογικό και μόνο το 30,00% γνώριζε πως βιολογικά προϊόντα είναι αυτά που έχουν παραχθεί ακολουθώντας συγκεκριμένους κανόνες για την καλλιέργεια, εκτροφή ή μεταποίησή τους και οι οποίοι συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, την ανακύκλωση, τη χρήση ανανεώσιμων πόρων και τη διατήρηση της ποιότητας.

Από τα στοιχεία της έρευνας διαπιστώνεται επίσης ότι τα βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα δεν είναι ευρέως γνωστά. Παρόλα αυτά ένα σημαντικό ποσοστό (91,80%) δείχνει εξαιρετικά μεγάλη προθυμία για αγορά βιολογικών ψαριών, ακόμη κι αν χρειαζόταν να καταβάλλει ένα επιπλέον χρηματικό ποσό.

Σύμφωνα με τους Golan και Kuchler (1999) η προθυμία πληρωμής είναι ένα μέτρο της επιθυμίας των ατόμων με σκοπό να καταβάλλουν ένα ποσό για την αποφυγή της πιθανότητας μείωσης της ποιότητάς ενός πόρου ή προϊόντος, γεγονός που θα επιβαρύνει τελικά την υγεία τους. Η μελέτη της προθυμίας πληρωμής κατά καιρούς έχει γίνει μέσα από ποικίλες έρευνες και η παραδοσιακή προσέγγιση είναι αυτή που βασίζεται στις έρευνες της ενδεχόμενης αξίας (Contingent Valuation Method). Με τη χρήση της μεθόδου αυτής οι συμμετέχοντες στην έρευνα ερωτώνται για να προσδιορίσουν το χρηματικό ποσό που θα ήταν πρόθυμοι να καταβάλλουν για την αγορά ενός προϊόντος ή υπηρεσίας (Gil et al. 2000, Boccaletti and Nardella 2000, Cranfield and Magnusson 2003).

Η σημερινή τιμή πώλησης των βιολογικών υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην επιπλέον προθυμία πληρωμής τους, με τη μέση προθυμία πληρωμής της τσιπούρας να είναι σημαντικά υψηλότερη από αυτή του λαβρακιού, που σήμερα πουλιέται αρκετά υψηλά (Millock 2002, Menon 2008, Asadi et al. 2009).

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των βιολογικών τροφίμων που υπάρχουν στα ράφια των καταστημάτων στη χώρα μας, παράγονται στο εξωτερικό και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να είναι υψηλή η τιμή των προϊόντων αυτών και σε μεγάλο ποσοστό οι καταναλωτές να τα θεωρούν άγνωστα λόγω της μη εντοπιότητάς τους, με αποτέλεσμα την ελάχιστη κατανάλωσή τους. Γι' αυτό το λόγο πρέπει να παράγονται περισσότερα βιολογικά τρόφιμα στη χώρα μας, λόγω άριστης ποιότητας πρώτων υλών, εξαιτίας του μεσογειακού κλίματος που προσφέρεται για πολλών ειδών καλλιέργειες και με χαμηλότερη τιμή.

Προσδοκάται ότι η συγκεκριμένη έρευνα θα συμβάλλει στην περαιτέρω αύξηση της παραγωγής και της διάθεσης ελληνικών βιολογικών προϊόντων στις χώρες της Ε.Ε, ενώ παράλληλα θα αυξήσει το ενδιαφέρον των αρμόδιων φορέων για μεγαλύτερη ενημέρωση των καταναλωτών στα θέματα της βιολογικής ιχθυοκαλλιέργειας και των αποτελεσμάτων της. Παρόλα αυτά η επανάληψη της έρευνας ανά τακτά χρονικά διαστήματα είναι επιβεβλημένη γιατί μόνο έτσι θα είναι δυνατή η αποτύπωση των μεταβαλλόμενων καταναλωτικών τάσεων.

5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

5.1. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Asadi A. M. Akbari A. Sharifazadeh and S.M. Hashemi (2009) Analysis of Factors Affecting Agricultural Organic Products Diffusion among Consumers: Perception of Extension Workers. *World applied science journal*. 6 (3): 331-338.
- Atanasova R. Hadjinikolova L. and Nikolova L. (2008) Investigations on the biochemical composition of carp fish (*cyprinidae*) blood serum at conditions of organic aquaculture. *Journal of Agricultural Science*, 14:117-120.
- Baker G. (1999) Consumer preferences for food safety attributes in fresh apples: Market segments, consumer characteristics, and marketing opportunities. *Journal of Agricultural and Resource Economics*, 24 (1): 80-97.
- Boccaletti S. and Nardella (2000) Consumer Willingness to Pay for Pesticide-free Fresh Fruit and Vegetables in Italy *The International Food and Agribusiness Management Review*, 3(3):297-310.
- Boehmer S. Gold M. Hauser S. Thomas B. Young A. (2005) *Organic Agriculture*, Alternative Farming Systems Information Center, USA.
- Brister D.J. Kapuscinski A.R. (2000) *Organic Aquaculture: A new wave of the future*. National Organic Aquaculture Workshop. University of Minnesota, p.102.
- Browne A.W. Harris P.J.C. Hofny-Collins A.H. Pasiecznic N. and Wallace R.R. (2000) Organic production and ethical trade: definition, practice and links. *Food Policy*, Vol. 25, pp. 69-89.

- Chatziefstathiou M. Kargioti I. Kardassi Z. (2002) Development of standards for aquaculture certification and labeling of their products as “Organic Aquaculture” or “Biological Aquaculture”. University of Aegean, p. 9.
- Chryssohoidis G. (2000) Repercussions of consumer confusion for late differentiated products. *European Journal of Marketing*, Vol. 34 Nos. 5/6, pp. 22-705.
- Chryssohoidis G. and Fotopoulos C. (2000) *An Analysis of Consumer Purchases and Buying Behaviour in Organic Farming: Cost-Efficiency, Market Analysis and Marketing Strategies*, National Agricultural Research Foundation Publications, Athens.
- Cochran G.W. (1977) *Sampling techniques*. Wiley, 3rd edition, New York, p.4-8.
- Corsi A. Novelli S. (2002) Consumers’ willingness to pay a price for organic beef meat. Zaragoza, pp 1-17.
- Cottee S.Y. Petersen P. (2009) Animal Welfare and Organic Aquaculture in Open Systems. *Journal of agricultural environmental ethics*, **22**:437-461.
- Cranfield J.A.L. Magnusson E. (2003) Canadian Consumer’s Willingness-To-Pay For Pesticide Free Food Products: An Ordered Probit Analysis. *International Food and Agribusiness Management Review*, 6(4), 13-30.
- Davis A. Titterington A.J. and Cochrane C. (1995) Who buys organic food? A profile of the purchasers of organic food in N. Ireland. *British Food Journal*, Vol. 97 No. 10, pp. 17-23.
- Defrancesco E. (2002) The beginning of organic fish farming in Italy. Prepared for the 8th Joint Conference on Food, Agriculture and the Environment. August 25-28, 2002 Red Cedar Lake, Wisconsin. pp 1-19.

- Farina T. & de Almeida S. (2003) Consumer Perception on Alternative Poultry. *International Food and Agribusiness Management Review*, 2(5).
- FØJOenyt (2003) Newsletter from Danish Research Centre for Organic Farming 2 (June, 2003): <http://www.darcof.dk/enews/jun03/index.html>
- Fotopoulos C. Krystallis A. (2001) Defining the organic consumer and his willingness to pay for selected food products in Greece, paper presented at the 51st International Atlantic Economic Society Conference, Athens, March 13-20.
- Fotopoulos C. Krystallis A. (2002a) Organic product avoidance: reasons for rejection and potential buyers' identification in a country-wide survey. *British Food Journal*, Vol. 104 No. 3-5, pp. 60-233.
- Fotopoulos C. Krystallis A. (2002b) Purchasing motives and profile of the Greek consumer: a country-wide survey. *British Food Journal*, Vol. 104 No. 9, pp. 65-730.
- Fotopoulos C. Krystallis A. and Ness M. (2003) Wine produced by organic grapes in Greece: using means-end chains analysis to reveal organic buyers' purchasing motives in comparison with the non-buyers. *Food Quality and Preference*, Vol. 14 No. 7, pp. 66-549.
- Gil J.M. Soler F. (2003) Knowledge and willingness to pay for organic food in Spain: evidence from experimental auctions. Barcelona, Spain, pp 1-33.
- Gil J.M. Gracia A. Sanchez M. (2000) Market Segmentation and Willingness to Pay for Organic Products in Spain. *International Food and Agribusiness Management Review*, 3:207-26.

- Golan E. Kuchler F. (1999) Willingness to pay for food safety: Cost and benefit of accurate measures. *American Journal of Agricultural Economics*, 81: 5: pp 1185 - 1194.
- Goldberg I. Roosen J. (2005) Measuring consumer willingness to pay for a health risk reduction of salmonellosis and campylobacteriosis. Paper prepared for presentation at the 11th Congress of the European Association of Agricultural Economists, Copenhagen, Denmark, August 24-27, 2005.
- Govindasamy R. Italia J. (1999) Predicting willingness to pay a premium for organically grown fresh produce. *Journal of Food Distribution Research*, Vol. 30 No. 2, pp. 44-53.
- Govindasamy R. DeCongelio M. Bhuyan S. (2005) An Evaluation of Consumer Willingness to Pay for Organic Produce in the Northeastern U.S. . *Journal of food products marketing*, 4: 3-20.
- Gracia A. Gil J.M. Sánchez M. (1998) Potencial del mercado de los productos ecológicos en Aragón. *Gobierno De Aragón*.
- Griffith R. Nesheim L. (2008) Consumers willingness to pay for organic products. UK, pp 1-60.
- Grunert C.S. Juhl J.H. (1995) Values, environmental attitudes and buying of organic foods. *Journal of Economic Psychology*, Vol. 6, pp. 39-62.
- Gutierrez-Wing MT Malone R.F. (2006) Biological filters in aquaculture: Trends and research directions for freshwater and marine applications. *Aquacultural Engineering*, 34:163-171.
- Halbrendt C. Sterling L. Snider S. & Santoro G. (1995) Contingent valuation of consumers' willingness to purchase pork with lower saturated fat. In: J. Caswell (Ed.) *Valuing food safety and nutrition*. Chap.15, pp. 319-339.

- Hanemann W. (1984) Welfare evaluations in contingent valuation experiments with discrete responses. *American Journal of Agricultural Economics*, 66(3): 332-341.
- Hartman & New Hope (1997) The evolving organic marketplace. Hartman and New Hope Industry Series Report. Washington D.C.
- Henson S. (2001) Food safety and the European consumer. 71st EAAE Seminar "The Food Consumer in the Early 21st Century", Zaragoza-Spain.
- Hubbard M.R. (1996) *Statistical quality control for the food industry* (ed. Chapman and Hill), 2nd edition, New York, p.115-137.
- Hutchins R.K. Greenhalgh L.A. (1997) Organic confusion: sustaining competitive advantage. *British Food Journal*, Vol. 99 No. 9, pp. 8-336.
- Jones P. and Clarke-Hill C. (2001) Retailing organic food. *British Food Journal*, Vol. 103 No. 5, pp. 65-358.
- Kalton G. (1983) *Introduction to survey sampling*. Sage Publications, Inc., United States of America.
- Kuchler F. Ralston K. & Tomerlin J. (2000) Do health benefits explain the price premiums for organic foods?. *American Journal of Alternative Agriculture*, 15(1): 9- 18.
- Kyriakopoulos K. (1996) Organic products' purchase intention: a theoretical model implemented on organic olive oil. Implications for the marketing mix. in Zioganas, C. (Ed.), *Competitiveness and Integrated Development of the Greek Agricultural Sector*, Proceedings of the 4th Greek Agricultural Economics Society Conference, Thessaloniki, 28-30 November, pp. 39-228.

- Kyriakopoulos K. Oude Ophuis A.M. (1997) A pre-purchase model of consumer choice of biological foodstuff. *Journal of International Food and Agribusiness Marketing*, Vol. 8, No. 4, pp. 37-53.
- Lampkin N. Foster C. Padel S. Midmore P. (1999) The Policy and Regulatory Environment for Organic Farming in Europe. *Organic Farming in Europe: Economics and Policy*, 1:1-147.
- Latacz-Lohmann U. Foster C. (1997) From niche to mainstream. Strategies for marketing organic food in Germany and the UK. *British Food Journal*, Vol. 99 No.8, pp. 82-275.
- Lee K. Hatcher C. (2001) Willingness to pay for information: An analyst's guide. *Journal of Consumer Affairs*, 15(1).
- Magnusson M.K. Arvola A. Hursti U.K. Aber L. Sjoden P.O. (2001) Attitudes towards organic foods among Swedish consumers. *British Food Journal*, Vol. 103 No. 3, pp. 26-209.
- Mehta C. Patel N. (1996) *SPSS Exact Tests 7.0 for Windows*, SPSS Inc.
- Meier-Ploeger A. Woodward L. (1999) Trends between countries. *Ecology and Farming*, Vol. 20, January-April, p. 15.
- Menon M.K. (2008) Organic Agriculture and Market Potential for Organic products in India. In P. Chaudhary; K. Aryal and D. Tharu (ed.), *Proceedings of International Workshop on Opportunities and Challenges of Organic Production and Marketing in South Asia*, NPG, Kathmandu, Nepal, pp.87-94.
- Michelsen J. Hamm U. Wynen E. Roth E. (1999) The European market for organic products: growth and development. *Organic Farming in Europe: Economics and Policy*, Vol. 7, Universita't Hohenheim Publications, Stuttgart.

- Millock K. Hansen L.G. Wier M. Andersen L.M. (2002) Willingness to Pay for Organic Foods: A Comparison between Survey Data and Panel Data from Denmark. Denmark, pp1-22.
- Papastefanou G. Mattas K. and Tsakiridou E. (1998) Investigating consumers' willingness to pay for organic products through their attitudes and behaviour towards the environment, in Apostolopoulos, D. (Ed.), Restructuring Greek Agriculture, Proceedings of the 5th Greek Agricultural Economics Society Conference, Athens, 11-13 December, pp. 44-632.
- Pelletier N.L. (2006) Life cycle measures of biophysical sustainability in Feed production for conventional and organic salmon Aquaculture in the northeast pacific. Dalhousie University, pp.14-15.
- Reicks M. Splett P. and Fishman A. (1997) Shelf labeling of organic foods: effects on customer perceptions and sales. Working Paper No. 97-03, The Retail Food Industry Center, University of Minnesota, St Paul, MN.
- Roddy G. Cowan C.A. Hutchinson G. (1996) Consumer attitudes and behavior to organic foods in Ireland. Journal of International Consumer Marketing, Vol. 9 No. 2, pp. 41-63.
- Rodríguez E. Lacaze V. (2005) Consumer preferences for organic food in Argentina. Handbook of the 15th Organic World Congress of the International Federation of Organic Agricultural Movements (IFOAM), September 20-23, Adelaide, South Australia, Australia.
- Rodriguez E. Lacaze V. Lupin B. (2007) Willingness to pay for organic food in Argentina: Evidence from a consumer survey. Contributed Paper prepared for the presentation at the 105th EAAE Seminar 'International Marketing and International Trade of Quality Food Products'. Bologna, Italy, p 1-24.

- Rodríguez E. Lupín B. Lacaze V. (2005) Las percepciones de calidad de los consumidores de alimentos diferenciados. Trabajo presentado en la XXXVI Reunión Anual de la Asociación Argentina de Economía Agraria, Adrogué, Buenos Aires, octubre de 2005. Resúmenes de Trabajos y Comunicaciones, p. 31.
- Rodríguez E. Lupín B. Lacaze V. (2006) Consumers perceptions about food quality attributes and their incidence in Argentinean organic choices. Poster paper presented at the International Association of Agricultural Economists Conference, Gold Coast, Australia, August 12-18, 2006.
- Santucci F.M. Marino D. Schifani G. Zanolli R. (1999) The marketing of organic food in Italy. *Medit*, Vol. 4/99, pp. 8-14.
- Silverstone R. (1993) Organic farming: food for the future?. *Nutrition & Food Science*, Vol. 5, September/October, pp. 10-14.
- Thompson G. (1998) Consumer demand for organic produce: What we know and what we need to know. *American Journal of Agricultural Economics*, 80(5): 113-118.
- Thompson G.D. (1998) Consumer demand for organic foods: what we know and what we need to know. *American Journal of Agricultural Economics*, Vol. 80 No. 5, pp. 18-1113.
- Thompson G.D. Kidwell J. (1998) Explaining the choice of organic produce: cosmetic defects, prices, and consumer preferences. *American Journal of Agricultural Economics*, Vol. 80 No. 2, pp. 87-277.
- Tregear A. Dent J.B. McGregor M.J. (1994) The demand for organically grown produce. *British Food Journal*, Vol. 96 No. 4, pp. 5-21.

- Tzimitra-Kalogianni I. Papadaki-Klaudianou A. Tsakiridou E. (1999) Consumer behavior and information on organic and hygiene products. *Medit*, Vol. 2/99, pp. 10-15.
- Van Ravenswaay E. Wohl J. (1995) Using contingent valuation methods to value the health risks from pesticide residues when risks are ambiguous. In: J. Caswell (Ed.) *Valuing food safety and nutrition*. Chap.14, pp. 287-317.
- Weaver R. Evans D. Luloff A. (1992) Pesticide use in tomato production: Consumer concerns and willingness-to-pay. *Agribusiness*, 8(2): 131-142.
- Wier M. Calverley C. (2002) Market potential for organic foods in Europe. *British Food Journal*, Vol. 104 No. 1, pp. 45-62.
- Worner F. Meier-Ploeger A. (1999) What the consumer says. *Ecology and Farming*, Vol. 20, January-April, pp. 14-15.
- Zanolli R. (1998) The economics and policy of organic farming: the state-of-the-art. *Proceedings of the 4th ENOF Workshop*, Edinburgh, 25-26 June, pp. 57-68.
- Zanolli R. Naspetti S. (2001) Consumer motivation in the purchase of organic food: a means-end approach. *Proceedings of the 72rd EAAE Seminar*, Chania, 7-10 June.
- Zotos Y. Ziamou P. Tsakiridou E. (1999) Marketing organically produced food products in Greece. *Greener Management International*, Vol. 25, Spring, pp. 91-104.

5.2 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 710/2009 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 5ης Αυγούστου 2009 για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων για τη βιολογική παραγωγή ζώων υδατοκαλλιέργειας και φυκιών.
- Ζέρβα Α. (2007) Ο οικολογικός προβληματισμός στην καταναλωτική συμπεριφορά των νέων. Διπλωματική εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, σελ. 82.
- Κιοσέογλου Γ., Δημητρίου Α. (1992) Ανάλυση προβλέψεων: Στατιστική μεθοδολογία για την αξιολόγηση μοντέλων πρόβλεψης με ποιοτικά δεδομένα στις κοινωνικές επιστήμες.
- Ματσιώρη Σ. (2007) Διερεύνηση της υδροβιολογικής αξίας των ορεινών υδάτινων πόρων του γεωγραφικού διαμερίσματος Θεσσαλίας. Μεταδιδακτορική έρευνα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, σελ.132
- Μεντέ Ε. (2010) Αρχείο για Βιολογική Ιχθυοκαλλιέργεια (Μάιος, 2011) : <http://filikicert.wordpress.com/category/%CE%B2%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B3%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%B1/%CE%B2%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CE%B9%CF%87%CE%B8%CF%85%CE%BF%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B9%CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%B1/>

- Μυλωνάκη Μ. (2007) Κατανάλωση του ψαριού τα τελευταία 20 χρόνια στον Ελλαδικό χώρο και πως αυτή σχετίζεται με το κόστος, τις διατροφικές συνήθειες των Ελλήνων και με την υγεία μας. Πτυχιακή εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικιακής Οικονομίας & Οικολογίας, σελ.8-56.
- Παπουτσόγλου Σ.Ε (1997) Εισαγωγή στις Υδατοκαλλιέργειες. Σταμούλης, Αθήνα, σελ.17-251.
- Φαφούτας Ε., Σαμπάνης Γ. (2003) Διατροφικές στάσεις των αλλοδαπών επισκεπτών της Κρήτης απέναντι στα βιολογικά προϊόντα, το 2002. Πτυχιακή εργασία, Α.Τ.Ε.Ι Κρήτης, σελ.13
- Φωτόπουλος Χ. (2003). «Ο Έλληνας καταναλωτής βιολογικών προϊόντων». Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., Αθήνα.
- Χάμπου Α. (2005) Στάσεις και απόψεις των εκπαιδευτικών για την σχολική πολυπολιτισμική πραγματικότητα- Έρευνα πεδίου σε γυμνάσια του Νομού Αττικής. Προπτυχιακή εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, σελ.197.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΓΕΩΠΟΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ-ΙΧΘΥΟΛΟΓΙΑΣ & ΥΔΑΤΙΝΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αριθμός ερωτηματολογίου.....

Αγαπητέ κύριε / κυρία,

Πραγματοποιούμε μία έρευνα για να μελετήσουμε και να συγκεντρώσουμε τις απόψεις των πολιτών για τα βιολογικά υδατοκαλλιεργητικά προϊόντα. Στόχος μας είναι η προσέγγιση της προθυμίας πληρωμής των πολιτών για την αγορά βιολογικά εκτρεφόμενων ψαριών. Συμπληρώνοντας το ερωτηματολόγιο που κρατάτε στα χέρια σας, μας βοηθάτε στον εντοπισμό της σημασίας των βιολογικών προϊόντων για την τοπική οικονομία αλλά και την κοινωνία γενικότερα.

Αφού σας ευχαριστήσουμε θερμά για τη συμβολή σας στην επίτευξη των στόχων του προγράμματος, θέλουμε να σας διαβεβαιώσουμε ότι οι πληροφορίες που θα μας παρέχετε θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ακαδημαϊκούς σκοπούς.

Με εκτίμηση

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Συμπληρώστε όπου χρειάζεται με ένα Χ ή ολογράφως τα στοιχεία που ζητούνται.

1. Το ψάρι συμπεριλαμβάνεται στο διαιτολόγιό σας

ΝΑΙ

ΟΧΙ

ΑΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΤΕ ΝΑΙ ΣΥΝΕΧΙΣΤΕ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 3

2. Αν απαντήσατε όχι, για ποιους λόγους δεν καταναλώνετε ψάρια; (δηλώστε το βαθμό συμφωνίας με όλες τις παρακάτω δηλώσεις)

<u>ΔΗΛΩΣΕΙΣ</u>	Συμφωνώ απόλυτα [5]	Συμφωνώ [4]	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ [3]	Διαφωνώ [2]	Διαφωνώ απόλυτα [1]
Δεν μου αρέσει η γεύση τους					
Δεν μου αρέσει η οσμή τους					
Είναι ακριβά					
Έχω προβλήματα υγείας που δεν μου επιτρέπουν την κατανάλωση ψαριών					
Δεν το θεωρώ απαραίτητο					

ΣΥΝΕΧΙΣΤΕ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 10

3. Αν ναι, για ποιους λόγους καταναλώνετε ψάρια; (δηλώστε το βαθμό συμφωνίας με όλες τις παρακάτω δηλώσεις)

<u>ΔΗΛΩΣΕΙΣ</u>	Συμφωνώ απόλυτα [5]	Συμφωνώ [4]	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ [3]	Διαφωνώ [2]	Διαφωνώ απόλυτα [1]
Μου αρέσει η γεύση τους					
Είναι χαμηλό σε θερμίδες					
Δεν τρώω κρέας					
Περιέχει λιπαρά οξέα καλύτερης ποιότητας					
Είναι απαραίτητο για τον οργανισμό μας					
Γνωρίζω την αξία τους ως τρόφιμο					
Είναι πλούσια σε θρεπτικά στοιχεία					
Μου το έχει επιβάλει ο γιατρός					
Το αγοράζω λόγω ύπαρξης παιδιού στην οικογένεια					

4. Πόσο συχνά καταναλώνετε ψάρια-θαλασσινά
- Μια φορά την εβδομάδα
- Δύο φορές την εβδομάδα
- Τρεις φορές την εβδομάδα
- Περισσότερο από 3 φορές την εβδομάδα
- Μια φορά το μήνα
- Μια φορά το εξάμηνο
- Σπάνια
- Άλλο.....

5. Πού συνηθίζετε να τρώτε ψάρια-θαλασσινά;
- Στο σπίτι
- Σε εστιατόρια
- Άλλού.....

6. Αν τρώτε ψάρια-θαλασσινά στο σπίτι από πού τα προμηθεύεστε;
- Τα συλλέγω μόνος
- Από ιχθυοπωλεία
- Από ιχθυοτροφεία
- Τα προμηθεύομαι από ψαράδες
- Άλλο.....

7. Κατά την αγορά ψαριών, με ποια σειρά σπουδαιότητας λαμβάνετε υπόψη σας τους παρακάτω παράγοντες; (Αριθμήστε από το 1-8, βάζοντας 1 στον πιο σημαντικό παράγοντα, 2 στον δεύτερο σε σημασία κ.λπ. και 8 στον λιγότερο σημαντικό παράγοντα)

	Βαθμός σπουδαιότητας
Το πόσο φρέσκα είναι	
Την περιοχή προέλευσής τους (εντός της χώρας μας)	
Τη χώρα αλίευσης (αν είναι εισαγωγής)	
Αν είναι εκτροφής ή όχι	
Την τιμή τους	
Την ημερομηνία κατάψυξης (όταν πρόκειται για κατεψυγμένα)	
Το αν καθαρίζονται από τον πωλητή τους	
Το αν είναι βιολογικά εκτρεφόμενα (αν είναι εκτροφής)	

8. Ποια είναι η άποψή σας για την τιμή των ψαριών; (δηλώστε το βαθμό συμφωνίας με όλα τα παρακάτω προϊόντα)

ΠΡΟΪΟΝ	Συμφωνώ απόλυτα [5]	Συμφωνώ [4]	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ [3]	Διαφωνώ [2]	Διαφωνώ απόλυτα [1]
Φρέσκο ψάρι (ντόπιο)					
Φρέσκο ψάρι (εισαγωγής)					
Φρέσκο ψάρι εκτροφής					
Βιολογικό ψάρι εκτροφής					
Κατεψυγμένα ψάρια					

9. Ποια είναι η αντίδρασή σας σε μια αύξηση της τιμής των ψαριών (δηλώστε το βαθμό συμφωνίας με όλες τις παρακάτω δηλώσεις)

ΔΗΛΩΣΕΙΣ	Συμφωνώ απόλυτα [5]	Συμφωνώ [4]	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ [3]	Διαφωνώ [2]	Διαφωνώ απόλυτα [1]
Ψάχνω για προσφορές					
Μειώνω την ποσότητα που αγοράζω					
Αγοράζω κατεψυγμένα					
Αγοράζω λιγότερο ακριβά ψάρια					
Στην αρχή αντιδρώ αλλά μετά συνεχίζω τις ίδιες αγορές					
Συνεχίζω να αγοράζω την ίδια ποσότητα					

ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΚΤΡΕΦΟΜΕΝΑ ΑΛΙΕΥΜΑΤΑ

10. Είστε ενήμερος για τα κριτήρια που χαρακτηρίζουν ένα προϊόν ως βιολογικό;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

11. Αριθμείστε τρία, κατά τη γνώμη σας, από τα βασικά χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ένα προϊόν για να είναι βιολογικό:

α).....

β).....

γ).....

12. Γνωρίζετε για τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

13. Γνωρίζετε αν παράγονται στην Ελλάδα βιολογικά ψάρια;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

14. Έχετε δοκιμάσει βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

15. Ποια η άποψή σας για τη γεύση τους; (δηλώστε το βαθμό συμφωνίας με όλες τις παρακάτω δηλώσεις)

<u>ΔΗΛΩΣΕΙΣ</u>	Συμφωνώ απόλυτα [5]	Συμφωνώ [4]	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ [3]	Διαφωνώ [2]	Διαφωνώ απόλυτα [1]
Είχαν καλύτερη γεύση από τα ψάρια που εκτρέφονται με συμβατικό τρόπο					
Είχαν χειρότερη γεύση από τα ψάρια που εκτρέφονται με συμβατικό τρόπο					
Είχαν καλύτερη γεύση από τα άγρια ψάρια					
Είχαν χειρότερη γεύση από τα άγρια ψάρια					
Δεν εντόπισα καμιά διαφορά στη γεύση					

16. Μεταξύ βιολογικών και συμβατικών ψαριών εκτροφής, θα προτιμούσατε:

<u>ΔΗΛΩΣΕΙΣ</u>	Συμφωνώ απόλυτα [5]	Συμφωνώ [4]	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ [3]	Διαφωνώ [2]	Διαφωνώ απόλυτα [1]
τα βιολογικά ψάρια ανεξαρτήτως τιμής;					
τα βιολογικά ψάρια αν είχαν την ίδια τιμή;					

16.1 Μεταξύ βιολογικών ψαριών εκτροφής και ψαριών συλλεκτικής αλιείας, θα προτιμούσατε:

<u>ΔΗΛΩΣΕΙΣ</u>	Συμφωνώ απόλυτα [5]	Συμφωνώ [4]	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ [3]	Διαφωνώ [2]	Διαφωνώ απόλυτα [1]
τα βιολογικά ψάρια ανεξαρτήτως τιμής;					
τα βιολογικά ψάρια αν είχαν την ίδια τιμή;					

ΑΝ ΔΕΝ ΕΜΠΙΣΤΕΥΕΣΤΕ ΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΚΤΡΕΦΟΜΕΝΑ ΨΑΡΙΑ ΠΡΟΧΩΡΗΣΤΕ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 18. ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΣΥΝΕΧΙΣΤΕ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 17.

17. Για ποιους λόγους θα αγοράζετε βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια στο νοικοκυριό σας; (δηλώστε το βαθμό συμφωνίας με όλες τις παρακάτω δηλώσεις)

<u>ΔΗΛΩΣΕΙΣ</u>	Συμφωνώ απόλυτα [5]	Συμφωνώ [4]	Ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ [3]	Διαφωνώ [2]	Διαφωνώ απόλυτα [1]
Για τη γεύση τους					
Από περιέργεια					
Θα είναι πιο υγιεινά					
Θα έχουν σταθερή ποιότητα					
Θα γνωρίζω την προέλευσή τους					
Θα γνωρίζω τον τρόπο παραγωγής τους					
Δεν θα έχουν φάρμακα/αντιβιοτικά					
Γιατί θα τα εμπιστευόμαι περισσότερο					

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ ΑΓΟΡΑΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΨΑΡΙΩΝ

Σήμερα όλο και περισσότερο τα βιολογικά παραγόμενα προϊόντα αρχίζουν να κατακλύζουν τις αγορές και να προτιμώνται από τους καταναλωτές για την ποιότητά τους. Τα τελευταία χρόνια γίνεται έντονη συζήτηση για τα βιολογικά εκτρεφόμενα ψάρια. Πρόκειται για ψάρια που τρέφονται με τροφές από πιστοποιημένες βιολογικές καλλιέργειες, απαλλαγμένα από αντιβιοτικά και χημικά, μεγαλωμένα σε καθαρά νερά και σε μεγαλύτερο χώρο από τα συμβατικά ψάρια ιχθυοκαλλιέργειας. Είναι πολλοί αυτοί που υποστηρίζουν ότι τα ψάρια αυτά θα έχουν όλα τα θετικά των εκτρεφόμενων ειδών αλλά ταυτόχρονα θα έχουν και όλα τα θετικά χαρακτηριστικά των βιολογικά παραγόμενων προϊόντων τόσο για την υγεία μας όσο και για το περιβάλλον. **Όμως η τιμή πώλησής τους θα ήταν υψηλότερη από αυτή των συμβατικών.** Θα είσαστε πρόθυμοι να καταβάλλετε ένα επιπλέον ποσό για την αγορά αυτών των ψαριών;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν απαντήσατε ΝΑΙ στην παραπάνω ερώτηση παρακαλώ υποθέστε ότι βρίσκεστε σε ένα κατάστημα πώλησης εκτρεφόμενων ψαριών. Υπάρχουν διαφόρων ειδών ψάρια, κάποια από αυτά εκτρέφονται με τους παραδοσιακούς τρόπους εκτροφής και κάποια με βιολογικό τρόπο. Ο τρόπος παραγωγής φαίνεται ευκρινώς στην ταμπελίτσα που δίνεται η τιμή των ψαριών. Παρακαλώ περιγράψτε την αγοραστική σας συμπεριφορά.

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΤΣΙΠΟΥΡΑ

Η παραγόμενη τσιπούρα με συμβατικό τρόπο κοστίζει περίπου 4 – 5 € το κιλό, είστε πρόθυμοι να καταβάλλετε ένα επιπλέον ποσό για να αγοράσετε βιολογική τσιπούρα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ παρακαλώ επιλέξτε (από την παρακάτω λίστα) το επιπλέον ποσό που θα καταβάλλατε.

1€	2€	3€	4€	5€	6€

Πόσο σίγουροι είστε για την επιλογή σας αυτή;

100%	90%	80%	70%	60%	50%	Λιγότερο από 50%

Αν είστε λιγότερο από 80% σίγουροι παρακαλώ προσδιορίστε μόνοι σας το επιπλέον από τα 4-5 € ποσό που είστε πρόθυμοι να καταβάλλετε..... €

ΒΙΟΛΟΓΙΚΟ ΛΑΒΡΑΚΙ

Το παραγόμενο λαβράκι με συμβατικό τρόπο κοστίζει περίπου 14 – 16 € το κιλό, είστε πρόθυμοι να καταβάλλετε ένα επιπλέον ποσό για να αγοράσετε βιολογικό λαβράκι;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ παρακαλώ επιλέξτε (από την παρακάτω λίστα) το επιπλέον ποσό που θα καταβάλλατε.

1€	2€	3€	4€	5€	6€

Πόσο σίγουροι είστε για την επιλογή σας αυτή;

100%	90%	80%	70%	60%	50%	Λιγότερο από 50%

Αν είστε λιγότερο από 80% σίγουροι παρακαλώ προσδιορίστε μόνοι σας το επιπλέον από τα 14-16 € ποσό που είστε πρόθυμοι να καταβάλλετε..... €

ΣΥΝΕΧΙΣΤΕ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ 19

18. Για ποιους λόγους δεν προτιμάτε τα βιολογικά ψάρια; (δηλώστε το βαθμό συμφωνίας με όλες τις παρακάτω δηλώσεις)

<u>ΔΗΛΩΣΕΙΣ</u>	Συμφωνώ απόλυτα [5]	Συμφωνώ [4]	Ούτε συμφωνώ/ού τε διαφωνώ [3]	Διαφωνώ [2]	Διαφωνώ απόλυτα [1]
Δεν εμπιστεύομαι ότι είναι πραγματικά βιολογικά εκτρεφόμενα					
Δεν ενδιαφέρομαι για τα βιολογικά παραγόμενα τρόφιμα					
Θα είναι πολύ πιο ακριβά από τα ψάρια που εκτρέφονται με συμβατικό τρόπο					
Πιστεύω ότι δε θα βρίσκονται εύκολα (θα πουλιούνται σε ειδικά σημεία)					
Δεν θα μου αρέσει η γεύση τους					
Χωρίς κανένα ιδιαίτερο λόγο					

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

19. Ποιο είναι το φύλο σας; Γυναίκα Άντρας
20. Ποιο είναι το έτος γέννησής σας;.....
21. Ποιο είναι το επίπεδο των σπουδών σας; Δημοτικό ή χαμηλότερο
Γυμνάσιο-Λύκειο
IEK-Τεχνικές σχολές
ΤΕΙ-ΑΕΙ
Μεταπτυχιακό ή ανώτερο
22. Ποιο είναι το επάγγελμά σας; Δημόσιος υπάλληλος
Ιδιωτικός υπάλληλος
Ελεύθερος επαγγελματίας
Οικιακά
Φοιτητής
23. Ποιο είναι το μέσο μηνιαίο σας εισόδημα; <1000
1000-1600
1600-1900
1900-2500
2500 και άνω
24. Τον τελευταίο μήνα στο νοικοκυριό σας ξοδέψατε για αγορά τροφίμων περίπου:
.....€
25. Τον τελευταίο μήνα στο νοικοκυριό σας ξοδέψατε για αγορά ψαριών περίπου:
.....€

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

004000108500